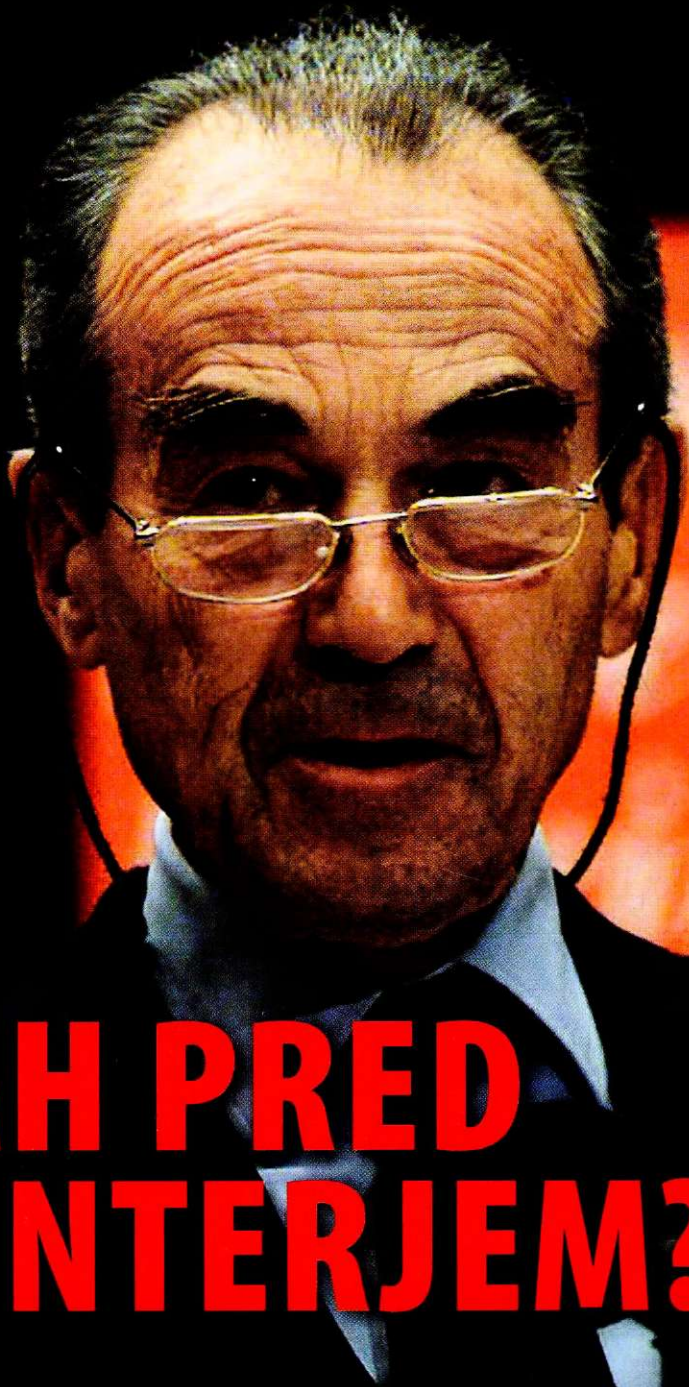

DEMOKRACIJA

Še vedno je v igri predlog slovenske diplomacije, da bi pri nerešenem mejnem vprašanju med Slovenijo in Hrvaško posredoval Robert Badinter, ki vodi sodišče za pomiritev in arbitražo pri OVSE.

STRAH PRED BADINTERJEM?

ISSN 1408-0494

9 1771408 049069

INTERVJU

Misijonar Jože Grošelj

Pri Zambijcih me nagovarja čut za versko svobodo

KOLUMNNA

Dr. Andrej
Rahten
Ključni do
Sredozemlja

NAGRADNA IGRA

Z Demokracijo do novega telefona

Tednik Demokracija svojim novim naročnikom¹ vsak mesec podarja 23 aparatov GSM Motorola F3.

Vsi dosednji naročniki² tednika Demokracija pa sodelujete v žrebanju za 20 dodatnih aparatov GSM. Nagradna igra traja do 31. avgusta 2007.

Rezultati žrebanj bodo objavljeni na spletni strani www.demokracija.si (na spletni strani so objavljena tudi pravila nagradne igre).

1. Priložena naročilnica z datumom po 1. 9. 2006.
2. Naročniki do 1. 9. 2006.

Motorola F3:

- teža: 70 g
- velikost: 114x47x9 mm
- čas pripravljenosti: do 300 ur
- čas pogovora: do 500 minut
- glasovna pomoč v menijih
- privlačen tanek design
- visoko-kontrasten zaslon z odlično vidljivostjo na dnevni svetlobi in soncu
- velike črke in številke za lažjo berljivost
- SMS
- budilka

šaka je simbolizira

tednik
DEMOKRACIJA

Naročam tednik Demokracija

število izvodov: _____

Naročnino želim plačevati:

- mesečno*   4 x letno (9 % popusta)   2 x letno (10 % popusta)   1 x letno (20 % popusta)

* Če želite uveljaviti 8 % mesečnega popusta pri naročnini, vas prosimo, da označite status, ki ga imate:

- upokojenec   invalid   brezposeln   študent ali dijak

Ime in priimek (ime podjetja): _____

Datum rojstva (samo fizične osebe): _____

Ulica: _____

Kraj, poštna št.: _____

Kontaktna oseba (samo pravne osebe): _____

Datum naročila: _____

Podpis in žig naročnika (samo pravne osebe): _____

Davčni zavezanec: NE   DA   ID za DDV

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:

**Demokracija, p.p. 4315,
1000 Ljubljana**

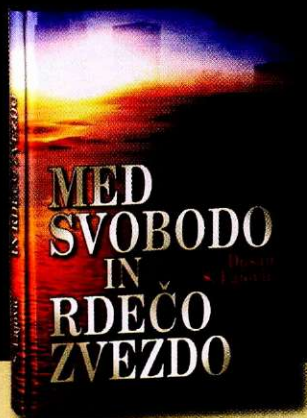
ali na faks 01 230 06 61.

Podpisani/a se zavežujem, da bom naročnik/ca in redni plačnik/ca vsaj eno leto od datuma naročila.

Cena posameznega izvoda tednika Demokracija znaša 2,50 € (599,10 SIT). Obvestilo potrošnikom: Cene so preračunane po tečaju zamenjave: 1 EUR = 239,640 SIT. Nova obzorja d. o. o., Komenskega 11, Ljubljana

**„KONČNO SEM UGOTOVIL, DA
IMAM V ROKAH UDBOVSKO
EVIDENCO, IZ KATERE JE
MOGOČE ZANESLJIVO RAZBRATI,
KDO JE BIL V KOMUNISTIČNEM
SISTEMU NJIHOV AGENT
IN KOGA SO ŠE POSEBEJ
NADZOROVALI.”**

**ZADNJI
IZVODI**

+ DARILO*

Dušan S. Lajovic

(Med svobodo in rdečo zvezdo, str. 148)

www.demokracija.si/knjigarna

Dušan S. Lajovic

MED SVOBODO IN RDEČO ZVEZDO

Pripoved iz časa druge svetovne vojne in po njej. Dodan seznam sodelavcev Udbe. Obseg: 347 strani. Format: 17 x 24,5 cm. Trda vezava. Cena knjige je 25,87 EUR. Poštino po veljavnem ceniku Pošte Slovenije plača naslovnik ob prevzemu. Vse cene vsebujejo 8,5% DDV.

*OB NAROČILU KNJIGE VAM PODARIMO DARILO V VREDNOSTI 6,00 EUR.

Naročila sprejemamo po e-pošti knjigarna@demokracija.si
ali po telefonu 01 230 06 66.

knjigarna
DEMOKRACIJA

UVODNE STRANI

- 9 Psihiatrična klinika kršila zakone
10 **Pogledi:** Zlati, a grenki časi
11 **Kolumna:** Ključi do Sredozemlja

POLITIKA

- 12 Dolga pot do dogovora ali arbitraže
14 Med barbarstvom in civilizacijo
18 Uvodna predsedniška uspavanka
20 Informatika in slovenska kultura

SLOVENIJA

- 24 Ugodna polletna bilanca
26 Maturitetne težave in zarote
28 Izzivi Goriške regije
30 Arhitekt Plečnik na Loškem
32 V domovini svojih prednikov

TUJINA

- 34 Vse generalove skrbi
36 **Tuji tisk:** Sla po oblasti
37 **Globus:** Obletnica Hirošime

INTERVJU

- 38 Jože Grošelj

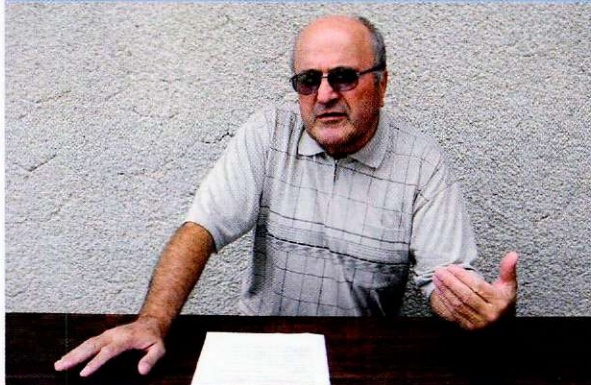
DOMOZNANSTVO

- 42 Pregarjan od fašistov in komunistov
45 Osebna izkaznica Prevalj
46 Oče domovine ali kolaborant
50 **Naši kraji:** Medana
53 Ikone mesta
54 Festival Kamfest

OGLEDALO

- 56 **Film:** Transformerji
58 **Avtomobilizem:** Audi TT roadster
60 **Znanost:** Atomska nevarnost
62 **Šport:** V primežu sodnikov
64 **Črna kronika:** Na tisoče žrtev pobojev
66 **Rumeno:** Hauba party in Mambo Kings
68 **TV Kuloar:** Ločeni tudi v telovadbi
74 Politikant iz opozicije

38 Intervju: Jože Grošelj

Prvi misijonarji so prišli v Zambijo leta 1892, leta 1905 pa so prišli tudi jezuiti. Tam, kjer so jezuiti začeli z misijonarjenjem, so tudi ostali. Kasneje, ko se je krščanstvo v tem delu Afrike množilo, so poklicali druge na pomoč.

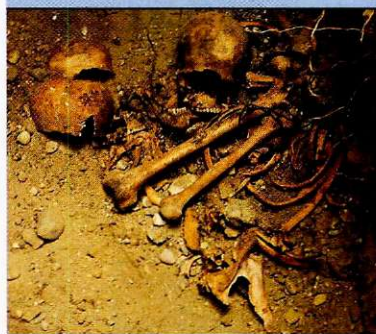
12 Dolga pot do arbitraže

Potem ko je novica, da je Slovenija pripravila predlog za rešitev odprtih vprašanj s Hrvaško, dobila potrditev, zadnje tedne potekajo intenzivni pogovori tako znotraj obeh držav kot na meddržavni ravni.

15 Med barbarstvom in civilizacijo

V tedniku Demokracija smo na kratko že poročali o tem, da vladna komisija za prikrita grobišča po osmih letih nadaljuje s preiskavo na Teznem pri Mariboru. Govori se o najbolj množičnem grobišču zunajsočno pobitih po vojni.

18 V znamenju »neodvisnosti«

Če bi sodili po dozdajšnjih aktivnostih predsedniških kandidatov, bi lahko rekli, da se je predsedniška predvolilna tekma začela precej dolgočasno. Vsi trije glavni kandidati se trudijo predvsem ugajati in poudarjati svojo neodvisnost, hkrati pa je jasno, da politično neodvisen ni nobeden od njih.

DEMOKRACIJA, p.p. 4315,

Komenskega 11, 1000 Ljubljana, SI

Tel.: 01/ 2300 660 (uredništvo), urednik@demokracija.si;

01/ 230 06 66 (tajništvo), tajnistvo@demokracija.si

Faks: 01/ 230 06 61

Glavni in odgovorni urednik: Metod Berlec

Tehnični urednik: Bojan Jovan

Novinarji: Peter Avsenik, Gašper Blažič, Lucija Horvat, Petra Janša, Barbara Prevorčič, Aleš Kocjan, Vida Kocjan, Monika Maljevič, Ana Müllner, Bogdan Sajovic, Denis Vengust, Mitja Volčanšek

Kolumnisti: Esad Babič, dr. Metod Benedik, dr. Andrej Capuder, mag. Klemen Jaklič, dr. Janez Jerovšek, dr. Janko Kos, dr. Matej Makarovič, dr. Hubert Požarnik, dr. Andrej Rahten, dr. Ljubo Širc, dr. Peter Starič

Stalni zunanji sodelavci: Vera Ban, Peter Colnar, Pavel Ferluga, Igor Gošte, Miran Mihelič, Marija Vodišek

Lektoriranje: Joža Gruden

Prelom: Tone Tehovnik

Realizacija: Nova orbita d.o.o.

Fotografija: Gregor Pohleven (urednik), Bor Slana, agencije, arhiv Demokracije

Tisk: Ma-tisk d.o.o., Maribor

Datum natisa: dan pred izidom

Izhaja: vsak četrtek;

Cena: 2,50 EUR / 599,10 SIT

Izdaja: Nova obzorja d.o.o.

Direktor: Andrej Lasbaher

Naklada: 11.000 izvodov

TRR: 24200-9004125033, Raiffeisen Krekova banka d. d., Maribor

Poština plačana pri pošti 1102 Nenaročenih člankov in fotografij ne plačujemo in ne vračamo.

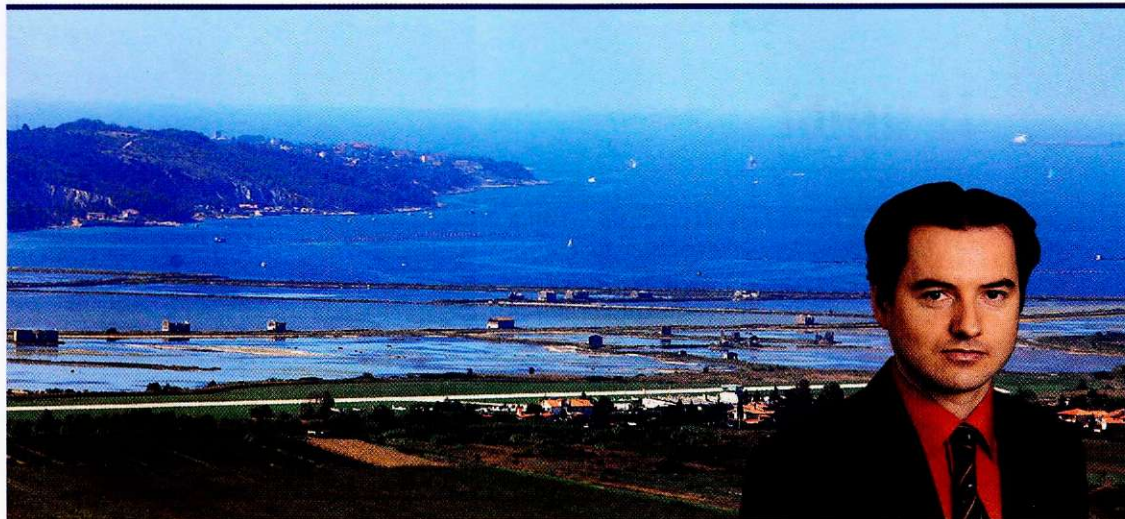
»Demokracija« je zaščiten blagovna znamka, last podjetja Nova obzorja založništvo d.o.o. Vse pravice so pridržane. Ponatis celote ali posameznih delov je dovoljen le s pisno privolitvijo založnika Demokracije. Imetniki materialnih avtorskih pravic na avtorskih delih, objavljenih v Demokraciji, so podjetje Nova obzorja založništvo d.o.o. ali avtorji, ki imajo s podjetjem Nova obzorja založništvo d.o.o. sklenjene ustrezne avtorske pogodbe. Prepovedani so vsakršna reprodukcija, distribucija, predelava in dajanje avtorskih del ali njihovih delov na voljo javnosti v tržne namene brez sklenitve ustrezne pogodbe s podjetjem Nova obzorja založništvo d.o.o.

Na podlagi zakona o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS, št. 89/98) sodi tednik Demokracija med proizvode, za katere se obračunava davek na dodano vrednost po stopnji 8,5 %.

Naročniški oddelek: narocnine@demokracija.si; Naročniki prejmejo položnico s prvo revijo v mesecu. Objave sprejemamo pisno do 15. v mesecu z veljavnostjo prvega v naslednjem mesecu. Letna naročnina za države članice Evropske zveze znaša 225,31 evrov, za druge pa 257,57 USD.

Cene so preračunane po tečaju zamenjave: 1 EUR = 239,640 SIT.

Fotografija na naslovnici: Reuters/Vincent Kessler

Strah pred Badinterjem?

Metod Berlec

Prvi poluradni in uradni odzivi Hrvaške na slovenski predlog, naj bi vprašanje sporne meje med Slovenijo in Hrvaško rešili s pomočjo sodišča za pomiritev in arbitražo pri OVSE, ki ga vodi Robert Badinter, so znani. Potem ko se je predsednik slovenske vlade Janez Janša neformalno sešel tako s hrvaškim predsednikom Stipetom Mešićem kot predsednikom hrvaške vlade Ivom Sanaderjem, je jasno, da so bili narejeni koraki v pravo smer. Za Hrvaško je slovenski predlog dobrodošel, saj se sklada z njihovo željo, da bi o mejnem vprašanju odločala arbitražo, pa čeprav gre v konkretnem primeru bolj za predlog mediacije. Slovenija je po drugi strani mednarodni javnosti pokazala, da želi sporne stvari med državama rešiti. Hrvaški predsednik Stipe Mešić je sprva podprl predlog slovenske strani, kasneje pa je dejal, da podpira predloge hrvaške vlade, ki se bolj zavzema za arbitražo na enem od dveh sodišč Združenih narodov za te zadeve. Nekoliko bolj zadržan je bil hrvaški premier Ivo Sanader. Kot je bilo mogoče razbrati iz odzivov hrvaških vladnih predstavnikov, bi Hrvaški ustrezalo, da bi o meji odločalo Mednarodno sodišče za morsko pravo v Hamburgu, kar pa je za Slovenijo nesprijemljivo, saj ni sporna samo morska meja, ampak tudi meja na kopnem. Hrvatje tako sedaj omenjajo nekakšen kompromisni predlog, to je Meddržavno sodišče v Haagu (ICJ). To je najvišje sodno telo Združenih narodov, ki ima pomembno vlogo pri reševanju sporov med državami in je sprejelo že več sodb o kopenskih in morskih mejah, vendar je tam postopek zelo dolgotrajen. Seveda je še vedno v igri predlog slovenske diplomacije, da bi posredoval Badinter. Zakaj se Hrvaška njegovega posredovanja boji? Odgovor lahko najdemo v pisanju zagrebskega Globusa 10. avgusta. Po njihovem prepričanju bi sodišče OVSE in sam Badinter zelo verjetno reševala mejno vprašanje po načelu jurisdikcije v času razpada Jugoslavije. Tega načela se je držal Robert Badinter pri delu svoje komisije, ki je v začetku devetdesetih

let prejšnjega stoletja ugotavljala razpad Jugoslavije in določala mejo. Po Globusu bi to pomenilo, „da bi Piranski zaliv, nad katerim je imela jurisdikcijo slovenska policija, pripadel Sloveniji. Za Hrvaško je ta možnost seveda nesprijemljiva in zahteva, da se spoštuje načelo razmejitve po sredinski črti“. Skratka, Hrvatom, ki so se v času vojne s Srbi in srbske okupacije delov hrvaškega ozemlja sklicevali na Badinterja in njegovo načelo jurisdikcije v trenutku razpada Jugoslavije, v primeru Slovenije to načelo ne ustreza več. Njihovo obnašanje žal spominja na Srbe in njihove poskuse prilaščanja zemlje s silo. Z enostranskimi akcijami jim je namreč v prejšnjih letih uspelo že skoraj uveljaviti načelo sredinske črte. Zato jim seveda Badinterjevi kriteriji ne ustrezajo več. Svoja mejna vprašanja bi radi reševali, kakor jim pač v določenem trenutku ustreza. No, če bodo želeli pokazati, da so moderen, zrel, demokratičen evropski narod, bodo morali tudi tokrat sprejeti načela, ki so jim pred leti prišla prav, danes pa morda nekoliko manj.

Ob robu tega diplomatskega dogovarjanja se je znova oglasil nekdanji predsednik slovenske vlade Anton Rop in zatrdil, da se je septembra 2004 v vladnih prostorih štirikrat sešel s takratnim direktorjem Sove Iztokom Podbregarjem, kateri naj bi ga bil seznanil z dejavnostjo Sove ob incidentih v Piranskem zalivu. Še naprej vztraja, naj bi se bila predsednik vlade Janez Janša in hrvaški premier Ivo Sanader pred parlamentarnimi volitvami leta 2004 dogovarjala o incidentih v Piranskem zalivu. V SDS privzgo, da želi Rop s svojimi izjavami le izničiti prizadevanja slovenske vlade za rešitev vprašanj s Hrvaško, in zahtevajo, naj svoje trditve dokaže z dokumenti. To, da mu je takrat kot predsedniku vlade poročal direktor Sove, ne pove prav ničesar.

V odnosih med Slovenijo in Hrvaško se torej nekaj premika. Vprašanje pa je, ali je rešitev res blizu. Na obeh straneh meje so namreč številni, ki bi to s pasjimi bombicami radi preprečili. ■

Hrvatom, ki so se v času vojne s Srbi in srbske okupacije delov hrvaškega ozemlja sklicevali na Badinterja in njegovo načelo jurisdikcije v trenutku razpada Jugoslavije, v primeru Slovenije to načelo ne ustreza več.

Jolanda

Aleksander Škorc

Bilo je pred leti na snežnem stadionu neke skakalnice.

Naš veliki šampion je dobil tekmo in pozneje stopil pred kamero. Lik nasmejanega junaka je zmotila glava nekakšne opice, ki se je priplazila nekje od spodaj in nekontrolirano zaplula po ekranu. Nato je debelo pogledala v kamero, ki je neusmiljeno razkrla bedno stanje omenjene glave, katero je nekdo očitno „dopingiral“ z neko zelo učinkovito substanco. Nato se je glava obrnila proti obrazu junaka in skozi režečase slinasta usta zakrakala vanj. Junak je rahlo odskočil, si diskretno obrisal obraz in zajel svežega zraka, saj ga je z alkoholnimi hlapi nasičena živalska sapa grozila onesvestiti. Gledalci smo imeli svoj cirkus, opica se je počutila človeško, le junak je bil nekoliko žalosten, ker se nihče ni znal dostojno veseliti z njim. Ni čudno torej, da je pozneje rad nekoliko pogledal v vrček za pivo. Je hotel pač ugotoviti, kakšna skrivnost žene njegove takratne skrbnike in premnoge spremljevalce v nebrzdano goltanje opojnih tekočin. Zgledi vlečejo, pravijo. Se je pa opica, ki se je medtem prelevila v športnega reporterja, začuda takoj oglasila in s ploho plehkkih, zahrbtnih kritik opljuvala junaka, kateremu vsemu navkljub ne bo nikoli segla niti do nohta na mezincu leve nože.

In potem se je zgodila Jolanda. Reporter se je zopet nemudoma prelevil v opico in pošteno „opljuval“ športnico, češ, saj sem vedel, že od nekdaj se dopingira. Nacionalna sramota! Zaradi potočenih solza jo je poslal med baletnike in izvrgel še kup oslarij, kakršne zmorejo izpljuniti le z zavistjo in s celičnim razkrojem prizadeti možgani.

Lepo bi bilo, ko bi omenjenega „pljuvalca“ kdo začel redno testirati, ga zaradi uživanja opojnih substanc ustrezno sankcionirati ali pa mu vsaj nastaviti ogledalo, bi v njem pomotoma opazil odsev lastne bede in pokvarjene izkrivljenosti, začel pljuvati po sebi in se z nekoliko sreče utopil v lastnih izločkih.

Četudi je Jolanda kaj „vzela“, gre upati, da bo prav zaradi omenjene „kreature“ in njemu podobnih dokazala nedolžnost, spremenila poklic in učila otroke, kako je biti uspešen in slaven pravzaprav dokaj žalostno, hitro minljivo ter polno lažnega dokaja blišča in razblinjenih praznih upov. Hkrati pa jih lahko opozori na množico tistih, katerih vrhunec življenja in skrajni duhovni domet je doživeti in uživati v padcu zvezde, ki jim jo je s kamenjem in pljunki uspelo sklatiti z - njim sicer popolnoma nedosegljivega - nebeškega svoda.

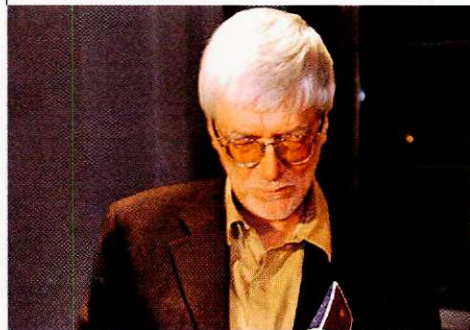
H-umor

»Mene je trdoroki bivši režimski urednik Jure Pengov leta 2000 z Dnevnika odrezal, ker sem Kučana kot predsednika države objavil šele v šesti ali sedmi minuti.«

(Nekdanji voditelj Dnevnika na nacionalni televiziji Janko Šopar se spominja svinčenih medijskih časov, ko so na nacionalni televiziji vladali Kučanovi fantje in dekleta.)

»Ti dokumenti, o katerih govorijo, ne obstajajo in niso obstajali takrat, vendar za čas kislih kumaric so morda primerni.«

(Poslanec SDS Jože Jerovšek meni, da Anton Rop, ki je še vedno prepričan, da sta se Janša in Sanader dogovarjala za incidente v Piranskem zalivu, očitno zna čarati.)

»Pritisk se kaže v surovejših oblikah, čedalje bolj v delovno-socialnih sankcijah, zniževanju plač, premeščanju, grožnjah z odpustom ...«

(Nekdanji urednik Sobotne priloge Janko Lorenci opisuje stanje v slovenskih medijih, odkar jih ne obvladujejo več »old boys«.)

»Če že, sem jo imela pa v glavi.«

(Pevko Manco Špik je v mladosti vedno spremljal mamin nadzor, tako ali drugače.)

»Štern je šokanten, nekonvencionalen, a pošteno odkrit.«

(Direktorica nacionalnega inštituta za biologijo Tamara Lah Turnšek je na kratko opisala svojega favorita na predsedniških volitvah.)

»Težko je biti popoln optimist, ampak sem kljub temu optimističen realist.«

(Premier Janez Janša je orisal svoj pogled na odnose s Hrvaško.)

»Do smrti bom trdil to, kar sem že povedal.«

(Poslanec SD in nekdanji predsednik vlade Anton Rop bo glede izjav o dogovarjanju za incidente v Piranskem zalivu vztrajal do konca. Gorenjska trma, ni kaj.)

»Ko bodo čez stoletja in tisočletja naši potomci sedeli za pisalne mize, da bi izpolnili obrazec, in bodo pomolili k sv. Dragu, jih bo le malo vedelo, kako primerno je bil njihov svetnik izbran: sam se je lotil dveh formularjev, enega izpolnil napak, drugega pa kar spregledal, a se je zaradi pomoči od zgoraj vse dobro končalo.«

(Miha Mazzini bi pisatelja Draga Jančarja zaradi čudežne denarne pomoči ministrstva za kulturo Slovenski matici razglasil za svetnika.)

»Če bi že zdaj vedel, kako se bomo odrezali na evropskem prvenstvu, bi se zaposlil v vedeževalski službi.«

(Košarkarski reprezentant Uroš Slokar se raje pusti presenetiti.)

»Pri nas je toliko slinavke in parkljevke, da bi lahko okužili vse kontinente, če ne bi bili tako majhni.«

(Kolumnist Boris Jež je ugotovil, da je Slovenija dežela velikih potencialov.)

»Toliko me boste provocirali, da bomo tekmo odigrali na nedokončanem stadionu.«

(Ljubljanski župan Zoran Jankovič je sit spraševanja, kdaj bo narejen stadion v Stožicah.)

Duhovna oskrba tudi v policiji

Potem ko so slovenski vojaki, ki se zaradi službenih nalog ne morejo udeleževati cerkvenih obredov, dobili to možnost z vojaškimi kurati, je bilo to pred kratkim omogočeno tudi policistom. Pretekli teden je bil namreč v uradnem listu objavljen pravilnik o organizaciji in načinu duhovne oskrbe v policiji. Pravilnik, ki je eden od podzakonskih aktov zakona o policiji, bo izpolnil zahtevo ustave, ki pravi, da mora biti vsakomur omogočeno izražanje verske pripadnosti, in sicer tako, da bo tistim policistom, ki so zaradi narave svojega dela (pa tudi drugim, če bodo to želeli) za duhovno oskrbo prikrajšani, to omogočeno tudi na delovnem mestu. Pravilnik (začel bo veljati 25. avgusta) podrobneje ureja čas, način in prostor, namenjen duhovni oskrbi v policiji. Po pravilniku je nadrejeni dolžan zagotoviti osebni pogovor ali obred z duhovnikom veroizpovedi, ki ji policist pripada, podoben opis nalog in obveznosti v zvezi s tem pa bodo določili z aktom o notranji organizaciji in sistemizaciji de-

Duhovne oskrbe bodo odslej lahko deležni tudi policisti.

lovnih mest. Pravilnik še določa, da se obredi in pogovori praviloma izvajajo v ustreznih prostorih policije, verske skupnosti ali drugih primernih prostorih, čas, porabljen za to, pa se praviloma ne šteje v redni delovnik. S pravilnikom so poleg vernih policistov in verskih skupnosti zadovoljni predvsem v največji verski skupnosti, to je v Rimskokatoliški cerkvi. V Slovenski škofovski konferenci so ga tako že pospremili z besedami, da gre za korak v približevanju evropskim standardom na področju duhovne oskrbe v policiji in formalno ureditev duhovne oskrbe v policiji. Rimskokatoliška cerkev je do zdaj že imela duhovnika, ki je v nekaterih primerih policistom, pridržanim osebam in njihovim sorodnikom ponujal versko oskrbo. V. K.

Modrost tedna

»Ljudje so vse vedeli. In vse je bilo sram in strah. Ampak ni nam treba še naprej vzdrževati travmatiziranosti. Zlasti ne za korist starih udbovcev, ki bi še zmeraj radi uživali v svoji slavi.«

(Zgodovinar Jože Dežman)

»Prikrito in očitno se nam dnevno vsiljuje v zavest monolingvistična miselnost enega sporazumevalnega jezika za širni svet, a če bi zmagala, bi izgubili tisočletno samobitnost in z maternim jezikom tudi vse druge dedne časti.«

(Pisateljica Berta Golob)

Za zgraditev širokopasovnega omrežja

Vlaganja v zgraditev širokopasovnega omrežja v državi so bila v preteklih letih dokaj pičila. Posebej se je to videlo na podeželju, kjer lahko o cenejši spletni povezavi le sanjajo. Zato na ministrstvu za gospodarstvo pripravljajo razpis za vzpostavitev e-točk in zgraditev širokopasovnega omrežja, ki naj bi ga po prvotnih načrtih izpeljali do konca julija, vendar bo verjetno objavljen avgusta. Tako je pred kratkim na tiskovni konferenci zagotovil Matjaž Janša, direktor direktorata za elektronske komunikacije na ministrstvu za gospodarstvo. Finančno obsežnejši je projekt graditve širokopasovnega omrežja, za katerega je v celotni finančni perspektivi 2007–2013 namenjenih nekaj čez 82 milijonov evrov.

Janša je zamudo pojasnil s tem, da so v razpisu naleteli na nekatere pravne dileme, ki naj bi jih neodvisni strokovnjaki razreši-

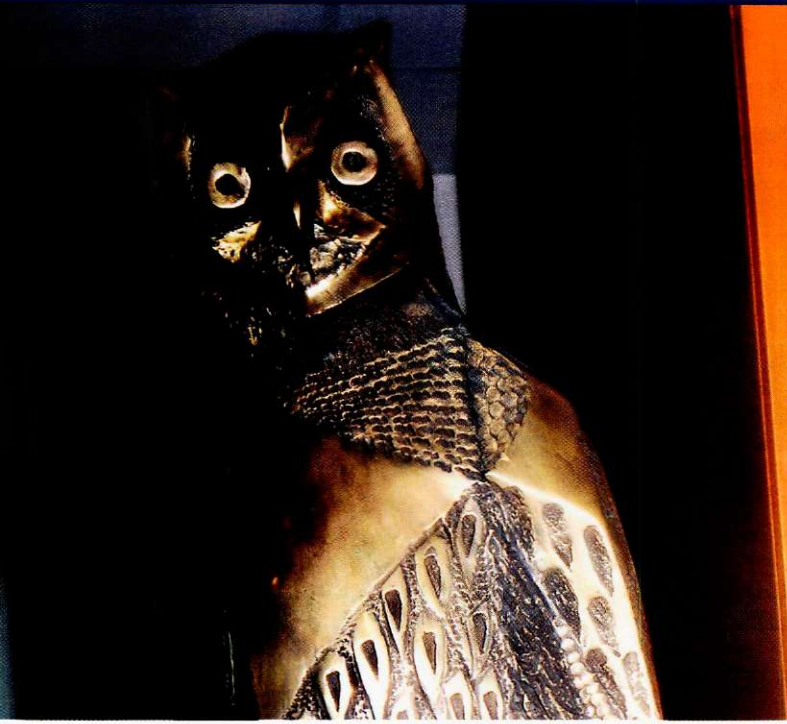
li do prihodnjega tedna. Na prvem razpisu bodo ponudili 21 milijonov evrov sredstev, če bo ta uspešen, pa bodo v prihodnjih letih nadaljevali z razpisovanjem preostanka od skupaj 82 milijonov evrov. Večino, 70 milijonov, predstavljajo evropska sredstva, 12,2 milijona evrov pa je iz proračuna.

Janša pravi, da bodo sredstva razdelili sorazmerno s številom gospodinjstev, ki živijo na območjih, kjer ni priključkov. Ob tem je dejal, da so vzpostavitev večjega števila e-točk na ministrstvu letos namenili dva milijona evrov. Vseh postopkov za razporeditev sredstev še niso končali, bodo pa to v kratkem storili. Po projektu bo 197 e-točk, predvsem na podeželju, nekatere pa pokrivajo več kvadratnih kilometrov brezžičnega dostopa. Na razpis je prispelo 235 prijav, 217 formalno popolnih, tako da bodo sredstva namenili skoraj vsem. Ob tem je Janša dejal, da so nekatere točke na zelo odročnih območjih, zato so dražje. Z razpisnimi sredstvi naj bi zagotovili dveletno obratovanje, nato pa se mora investitor zavezati, da bo točke ponujal še nekaj let, ko bo lahko uporabljal tudi zaračunal. Za izdelavo aplikacij s poudarkom na njihovi po-

Matjaž Janša, pristojen za elektronske komunikacije

vegljivosti s podeželjem, s čimer so želeli spodbuditi uporabo interneta in zavedanja možnosti interneta, so letos namenili 300.000 evrov, porazdelili pa jih bodo med 14 projektov. Vsekakor je to odlična novica za vse, ki imajo težave pri spletnih povezavah. V. K.

Rop je minuli teden dejal, da se je septembra leta 2004 kar štirikrat sešel s takratnim direktorjem Sove Iztokom Podbregarjem, pri čemer ga je slednji seznanil s tem, da sta se Janez Janša in Ivo Sanader dogovarjala o incidentih v Piranskem zalivu, kar naj bi bila Sova zabeležila pri prisluhljih Sanaderju. Jerovšek je dejal, da so Ropove izjave le nov val podlih podtikanj in poskus izničenja prizadevanj slovenske vlade za rešitev odprtih vprašanj med Slovenijo in Hrvaško. V obstoj dokumentov ne verjame in dodaja, da niso obstajali niti takrat, »vendar za čas kislih kumaric so morda primerni«. Anton Rop na drugi strani trdi, da so bili vsi njegovi sestanki s Podbregarjem dokumentirani. Dodaja pa, da so v zadnjem času, »odkar je bila Sova na političen način prevzeta, nekateri dokumenti očitno izginili neznano kam«. Na vprašanje novinarja nacionalne televizije,

Član komisije Jožef Jerovšek se je ostro odzval na Ropove trditve.

kdo so priče, je Rop dejal, da se bo to pokazalo, ko bo za to čas.

Preusmerjanje pozornosti?

Pravzaprav je ta čas težko natančno razbrati, kaj želi nekdanji predsednik vlade s svojimi potezami doseči. V vladajoči stranki mu med drugim očitajo, zakaj o domnevno dogovorjenih incidentih v Piranskem zalivu slovenske javnosti ni obvestil že pred dr-

žavnozborskimi volitvami. To bi sedanji koaliciji v določeni meri vsekakor spodrezalo krila pri kasnejši volilni zmagi. In ne le to – seznanitev javnosti z domnevnim ozadjem incidentov bi bilo s strani Ropa kot nekdanjega premierja tudi edino odgovorno. Kljub temu je zdajšnji član SD z »razkritjem« čkal še dobri dve leti.

Eden konkretnjših dokazov, ki jih je javnosti nedavno predstavil Rop, o tem, da so bili obmejni prepiri načrtovani, naj bi bila datum in ura, ko naj bi bil Podbregar o incidentih poročal Ropu. Podbregar tedaj njegovih izjav ni ne potrdil ne zanikal, dejal pa je, da se je s premierjem srečeval kot s svojim nadrejenim. A četudi bo Podbregar, ki bo 4. septembra zaslišan pred komisijo za nadzor nad obveščevalno-varnostnimi

govori resnice. Poleg tega naj bi se bila z Ropom pogovarjala na štiri oči, zato bo Rop, ki ima isti interes kot Podbregar, njegove besede nedvomno potrdil. Pravzaprav jih je že. Podbregarjevo pričanje, ki bo skoraj gotovo potrdilo Ropove navedbe, bo brez vrednosti tudi zato, ker bi ga lahko verodostojno potrdili le dokumenti, teh pa ne na vladi ne na Sovi (tako o prisluhljih kot o obveščanju Ropa) ni.

A Rop ne popušča; trdi celo, da bo za svoje besede jamčil do svoje smrti. Vendar pa svojim trditvam v zadnjih izjavah dodaja tudi možnost, da so »nekateri dokumenti izginili neznano kam«. Jasno – če nekdanjemu premierju ne bo uspelo dokazati insceniranih piranskih incidentov, se bo lahko izgovarjal na to, da jih je uničila sedanja vlada, pa čeprav je bil direktor Sove še dve leti sedanjega mandata človek, ki ga je nastavila vlada LDS. Da bi omenjene dokumente uničevali na vladi, kar (zelo priročno) po novem trdi Rop, je težko verjeti. To bi namreč pomenilo takojšen padec vlade in malo verjetno je, da bi bil Janša tako naiven.

Kot je znano, sta Janša in Sanader že po prvih namigovanjih o spornem dogovarjanju za incidente Ropove izjave označila za podle, hrvaški premier pa celo kot »največjo neumnost«. In če jima verjamemo, potem bi lahko sklepali, da Ropova namigovanja niso le poskus izničenja prizadevanj vlade za rešitev odprtih vprašanj med sosedama, ampak tudi preusmerjanje pozornosti javnosti z resnično spornih ravnanj Sove v preteklih mandatih – od ustanovitve podjetja, ki naj bi ga bila financirala Sova, prek nakupa letalske vozovnice za Drnovškovega zdravilca vse do domnevnega nezakonitega prisluškovanja nekaterim hrvaškim političnim funkcionarjem. ■

Sova: dokazovanje ali podtikanje?

Aleš Kocjan in Peter Avsenik, foto: arhiv Demokracije, Bor Slana

Poslanec SDS in član parlamentarne komisije za nadzor obveščevalnih služb Jožef Jerovšek se je ostro odzval na vnovične navedbe člana SD in nekdanjega premierja Antona Ropa o dogovorjenih incidentih v Piranskem zalivu.

Psihiatrična klinika kršila zakone

Vida Kocjan, foto: Bor Slana

Teptanje pravic Začetek avgusta je zaznamovala afera o neprimernem ravnanju z dokumenti na ljubljanski psihiatrični kliniki, kjer je po mnenju številnih prišlo do kršenja človekovih pravic. Eva Irgl, poslanka SDS, je zato pretekli teden pozvala varuhinjo človekovih pravic Zdenko Čebašek Travnik, naj nemudoma ukrepa in o tem obvesti javnost. Hkrati je Irglova k ukrepanju pozvala parlamentarno komisijo za peticije, človekove pravice in enake možnosti, ki jo vodi Majda Potrata, poslanka Socialnih demokratov (SD), stranke naslednice nekdanje Zveze komunistov Slovenije (ZKS), ki je najbolj teptala pravice ljudi, ki so se zavzemali za demokracijo. Irglova je prepričana, da je v primeru montiranih povojnih političnih procesov prišlo do zlorabe psihiatrije v politične namene.

Za kaj gre? Pred 60 leti je v Ljubljani potekal tako imenovani Nagodetov proces, s katerim je Komunistična partija Slovenije (KPS) zatrla vse poskuse oblikovanja politične opozicije na ozemlju takratne Slovenije. Med aretiranimi in obsojenimi opozicijskimi politikami je bil tudi Črtomir Nagode. V začetku letošnjega avgusta so v javnost prišli dokumenti ljubljanske psihiatrične klinike, katere zdravniki so za potrebe komunistične tajne policije leta 1947 pisali izvedenska mnenja o duševnem stanju obtoženih. Predsednik Slovenske nacionalne stranke (SNS) Zmago Jelinčič je za STA dejal, da je za dokument o Nagodetovem procesu izvedel »od nekoga, ki je te dokumente rešil pred uničenjem na psihiatrični kliniki«, menda pa to ni bil lani odpuščen psihiater. Neznani »rešitelj« dokumentov, ki ga Jelinčič ne želi imenovati, je za uničevanje dokumentov, ki obremenjujejo tedanjo slovensko komunistično oblast, izvedel od uslužbenca klinike, v škatli (v velikosti 80 krat 80 centimetrov) pa naj bi bilo kar nekaj dokumentov, povezanih s procesom, pa tudi drugih. Po nekaterih zatrjevanjih naj bi bili dokumenti s klinike odneseni aprila ali maja letos, nekateri pa naj bi bili dejali, da ima klinika navado, da vsake toliko časa uničuje stare dokumente.

Izreden nadzor Po objavi podatkov so na Psihiatrični kliniki v Ljubljani uvedli izredni strokovni nadzor, da bi preverili, ali je v arhivih klinike res kakršna koli dokumentacija, povezana z Nagodetovim procesom. Direktor klinike Miroslav Končina je zatrdil, da po njihovem vedenju na kliniki dokumentov, povezanih s tem procesom, nimajo. Četudi je v času Nagodetovega procesa kateri od psihiatrov, tedaj zaposlenih v kliniki, kot sodni izvedenec sodeloval v procesu, mnenje, ki bi ga izdelal, ne bi bilo dokumentacija klinike, temveč zdravnika samega, zato take dokumentacije v arhivih klinike ne more biti. Dejal je še, da so se znašli v sivi luknji, kar se tiče hranjenja dokumentacije, da je decembra lani informacijska pooblaščenka Nataša Pirc Musar opravila inšpekcijski nadzor na kliniki in ugotovila, da vse dokumente hranijo v skladu z zakonom. Musarjeva je odgovorila, da psihiatrična klinika pri upravljanju z arhivom ni ravnala po zakonu. Napoveda-

Na ljubljanski psihiatrični kliniki bi morali bolje varovati dokumente.

Psihiatrična klinika ne bi smela uničevati dokumentacije, povezane s procesi, saj je to arhivsko gradivo, ki se po zakonu ne sme uničevati.

la je tudi, da bodo kmalu obiskali kliniko in opravili nadzor arhiva. Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva namreč jasno določa, da je treba dokumentacijo pacientov uničiti deset let po smrti pacienta. Po tem roku se lahko hranijo le podatki za potrebe znanstvenih raziskav, vsi osebni podatki pa morajo biti v raziskavah anonimni. Pri tem je opozorila, da je treba takšno znanstveno raziskavo prijaviti.

Sporno uničevanje Na podatke o obstoju dokumentov ljubljanske psihiatrične klinike iz let 1947 in 1948 se je odzval tudi direktor Arhiva RS Matevž Košir in dejal, da je iz dokumentov, ki naj bi bili predvideni za uničenje, razvidno sodelovanje nekaterih psihiatrov kot zapriseženih sodnih izvedencev v političnih procesih proti nasprotnikom komunističnega sistema. Košir trdi, da arhivskega gradiva vodstvo psihiatrične klinike ne bi smelo uničevati. Dejal je, da v arhivu sicer hranijo dokumente, povezane s povojnimi procesi, ne pa tudi mnenj sodnih izvedencev, in napovedal, da se bo sešel s predstavniki klinike. O vsem tem bo razpravljala tudi vlada, saj mora pripraviti odgovor na poslansko vprašanje o tej problematiki. **D**

Zlati, a grenki časi

Pavel Ferluga

V Sobotni prilogi Dela je naš ugledni pisatelj Drago Jančar napisal članek z naslovom Zlati časi, malce grenki.

Pomisleki, ki jih navaja, so posvečeni slovenskemu zamejstvu s posebnim pogledom na slovenski jezik, ki ga pri domačem ognjišču še vedno uporabljajo pripadniki našega pozabljenega »skupnega kulturnega prostora«. Lepi pomisleki in tudi povsem realni glede na stanje naših manjšin pod tujo oblastjo v sedanji EU. Z njimi se skoraj povsem strinjam. Člankar med drugim pravi: »Groteskne, več kot desetletje trajajoče politične igre z zaščitnim zakonom za Slovence (mimogrede: prof. Samo Pahor pravi, da je zločinsko imenovati ga »zaščitni«, op. P. F.) v Italiji in skoraj farsični zapletji z dvojezično topografijo na avstrijskem Koroškem nam dajejo misliti, da nacionalni predsodki in sentimenti, s pomočjo katerih politiki pridobivajo ali odbijajo svoje volivce, še zdaleč niso daljna evropska preteklost.«

Seveda niso preteklost, so sedanost s koreninami v preteklosti, in to z zelo globokimi, ne le desetletnimi. Ko se namreč avtor sprašuje, zakaj tu (v nadiških dolinah) ljudje še zmeraj vztrajajo pri slovenščini, ne da bi od tega imeli kakršno koli korist, ima prav, ker – ko že prej omenja popolno brezbriznost v Sloveniji za ta zamejska jezikovna vprašanja – ugotavlja, da so zamejci še naklonjeni državi Sloveniji in se nove generacije z zanimanjem obračajo nanjo. Jaz ne bi bil tak optimist. V zamejstvu je res navzoč slovenski jezik, a ta je še vedno le na stopnji folklorne. Uporabljajo ga le ob domačem ognjišču in na kulturnih prireditvah, ki so nemalokrat obarvane z dvojezičnostjo. Ob lepih željah glede pristopa EU k problemom manjšin se ne slepimo. Pred leti je naša strokovnjakinja sociolingvistike dr. Majda Kavčič Baša na Radiu SLO/3 opozarjala, da bo asimilacija zelo hitro napredovala, ker slovenščina v zamejstvu ni uradni jezik. In to je tisto, kar vedno ponavljam: naši ljudje lastnega jezika nimajo več za potrebnega prav zaradi njegove neuradnosti. Ta hiba, ki bi jo morala naša diplomacija obravnavati prednostno (tudi glede na podpis mirovne pogodbe leta 1947 z Italijo in zavezniki), se vleče še iz povojnih časov, ko je Ljubljana mislila internacionalistično in je odpravljala slovenske leve stranke ter usmerjala naše ljudi v italijanske v prividu utopične ideologije UAIS-SIAU. Še je čas, a kot pravi g. Jančar: »Vprašanje je, ali v Sloveniji to sploh še koga zanima?« Tudi sam se to sprašujem. To je le moj mali utrinek razmišljanja na temo, ki zahteva znatno širšo in podrobno obravnavo.

Še naprej dobro kaže

Vida Kocjan

Gospodarski kazalniki še naprej kažejo na uspešnost vodenja države s strani sedanje vladne koalicije.

Uspesna gospodarska rast in druga ugodna gospodarska gibanja se nadaljujejo. O tem objavljamo tudi obširnejše podatke. Pri tem ni zanemarljivo, da je vlada v začetku tega meseca v načrt razvojnih programov za obdobje 2007–2010 uvrstila še 17 novih projektov, ki se nanašajo na regionalno in lokalno infrastrukturo. Gre za naložbe v lokalno javno infrastrukturo in naložbe posebnega pomena za zadovoljevanje skupnih potreb, ki so v interesu posameznih občin, povezane pa so s črpanjem sredstev EU. Skupna vrednost projektov je 3,6 milijona evrov, kar pomeni, da bodo občine vložile 3,6 milijona evrov več v svoj razvoj; od tega jim bo slabo tretjino nakazala država iz državnega proračuna. Vse to pomeni razvoj, ki ga bomo zaznavali tudi prebivalci, kar je seveda zelo vzpodbudno.

Štirje ekonomisti vladnega urada za makroekonomske analize in razvoj (Umar) so v začetku meseca pripravili dva scenarija gospodarskega razvoja Slovenije do leta 2030. Oba so izdelali v okviru projekcij dolgoročnega gospodarskega razvoja Slovenije do leta 2030, izhajata pa iz različnih predpostavk glede mednarodnega ekonomskega okolja. Oba predvidevata uspešno prilagajanje domače ekonomske politike nastalim razmeram. Prvi za svojo uresničitev terja zelo dobre gospodarske rezultate, drugi pa je bistveno slabši, čeprav imata oba scenarija pozitivni predznak. Prvi je za Slovenijo seveda boljši. Temelji na pričakovanih pozitivnih učinkih nadaljnje širitve notranjega evropskega trga, okrepljene evropske institucije pa bi pravočasno izvedle reformo skupne kmetijske politike in reformo trga delovne sile. Tudi Slovenija bi izkoristila odmerjena sredstva EU za razvoj, nekaj ključnih domačih podjetij bi preraslo v mednarodne korporacije. Avtorji poudarjajo, da bi Slovenija s pravo mero evropskega protekcionizma in odprtosti za pobude iz širšega sveta lahko zadržala ugodne razmere za nadaljnji razvoj konkurenčnosti gospodarstva in podjetništva. Pri tem napovedujejo, da bodo ciljne stopnje rasti med 4 in 5 odstotki mogoče le za obdobje naslednje finančne perspektive do leta 2013, pozneje pa je predvideno postopno zniževanje stopenj rasti in njihovo približevanje ravni, ki jo dosegajo razvite evropske države. Vse to pomeni, da sta razvoj države in vodenje pravilne politike v Sloveniji nadvse pomembna za nas in prihodnje rodove, zato ni vseeno, kdo opravlja to odgovorno delo.

Ključni do Sredozemlja

Dr. Andrej Rahten

Nedavno sem pri iskanju gradiva za razpravo o pariški mirovni konferenci naletel na zanimiv citat. Njegov avtor je bil takratni predsednik Deželne vlade za Slovenijo dr. Janko Brejc, ki je 10. marca 1919 takole nagovoril londonskega nadškofa kardinala Francisa Bourneja ob njegovem obisku Ljubljane: »Mali smo, Slovenci, a postavila nas je Božja previdnost na eno najvažnejših točk svetovne oble.«

Kakor klin ali zapah smo potisnjeni med Adrijo in Nemce, vratarji smo do Sredozemskega morja. Kljub temu, da smo izpričali svojo trdno voljo, biti vredni drugih narodov, ki jim je do poštenja in do človečnosti vrednega razvoja, in da smo se izkazali kot vrli borci za pravico in svobodo, moramo trpeti neznožno duševno bol. Dve rani nas pečeta kakor živi ogenj: Koroška in Primorje! Eno tretjino naše zemlje ima zasedene neprijatelj naše zemlje, ki jo ljubimo tako iskreno, da je niti eno ped ne moremo dati brez strahu, da po tej rani izkrvavimo! /.../ Pustite nam ključke do Jadrana in prek njega do Sredozemskega morja! Pustite nam jih, ki smo si jih svojčas sami vzeli, pa Vam hočemo i Jadrana i Sredozemstvo čuvati z zvestobo Slovencev, ki nikdar ne gine.«

Brejčev dramatični nagovor je med njegovimi političnimi sopotniki že takrat izzval mešane občutke. Duhovnik Valentin Podgorc, s katerim sta pred prvo svetovno vojno na Koroškem skupno delovala pri organiziranju stranke slovenskega političnega katolicizma, ga je na primer pospremil z naslednjim pikrim komentarjem: »Kaj neki si je pri tem Anglež mislil? Ali smo Slovenci ob drugem Gibraltarju, ko smemo kakor hlapci zapirati pot Nemcem. Nemci ali Angleži bojo vozili svoje blago v Trst, Bovčani pa bojo naprej pasli kože po Goriških bregovih. /.../ Hlapci poprej, zdaj in naprej! Čuvati hočemo Sredozemstvo tukaj, v odležni luknji Kvarnera. Ali je Slovenec zaslužil, da mu daje zgodovina takšen posel?«

Brejčeva prošnja visokemu cerkvenemu dostojanstveniku, naj Velika Britanija kot »zaščitnica malih narodov« podpre slovenske zahteve, pa je bila v tistem času samo eden v nizu poskusov slovenskih politikov, da prepričajo zmagovite antantne sile na pariški mirovni konferenci o verodostojnosti slovenskih stališč. A majhnega slovenskega naroda, ki je več stoletij bival v habsburških kronskih deželah, večina mednarodne javnosti in politike na začetku 20. stoletja sploh ni zaznavala. Današnji slovenski položaj je popolnoma drugačen. Po slabih devetdesetih letih, kolikor je minilo od razpada habsburškega cesarstva, je danes velika večina Slovencev spet združena v podobni mnogonarodni tvorbi. Ta tokrat nima več samo srednjeevropskih dimenzij, ampak tudi širše, panevropske. In v tem okviru so prvič v zgodovini

tudi sredozemske ambicije Slovenije lahko večje. Še zlasti, ker so tudi druge sredozemske države pripravljene te ambicije podpreti. To kaže tudi nedavno organizirano delovno srečanje zunanjih ministrov sredozemskih držav v Sloveniji.

Lep primer uspešnega sodelovanja v Sredozemlju je tudi slovenska pobuda za ustanovitev Evrosredozemske univerze, ki naj bi imela sedež v slovenskem delu Jadrana. Razveseljivo je, da je to ena tistih pobud, ko strankarsko-politične razlike, ki jim je v preteklosti v Sloveniji uspelo pokopati že marsikateri perspektiven projekt, ne igrajo nobene vloge. Če uporabim besede enega od poslancev vodilne opozicijske stranke, je ta pobuda dokaz naše odločnosti, da damo »svoj prispevek k dialogu, sodelovanju ter mirnemu, varnemu in ustvarjalnemu sobivanju v sredozemskem prostoru.«

Ustanovitev Evrosredozemske univerze bi bila lahko eden od konkretnih rezultatov slovenskega predsedovanja Evropski uniji v letu 2008. Pravzaprav gre za praktični dokaz slovenskih ambicij po spodbujanju medkulturnega dialoga. Seveda je zaradi objektivnih okoliščin težko pričakovati, da bi že v prvem letu svojega delovanja univerza začela izvajati vse predvidene študijske programe. Realno pa je pričakovati zagon vsaj treh ali štirih, ki bi na neki način utrlji pot ostalim. Veliko bo odvisno od sposobnosti snovalcev nove institucije, da pridobi podporo že obstoječih univerz v Sredozemlju. Prvi podpisi sporazumov o sodelovanju z zainteresiranimi univerzami, do katerih je prišlo v luči letošnjih zasedanj Evromediterranske parlamentarne skupščine v Tunisu, Evromediterranskega univerzitetnega foruma v Aleksandriji ter konference ministrov za znanost in visoko šolstvo v Kairu, so spodbudni.

Ali je torej Slovenija danes vendarle tista, ki drži ključke do Sredozemlja, kot so to želeli naši predniki na začetku preteklega stoletja? Vsekakor je takšen besednjak v času evropskega partnerskega sodelovanja že preživet. A dejstvo je, da je vstop v Evropsko unijo leta 2004 Sloveniji na stežaj odprl vrata v sredozemski svet. Zavedati se je treba, da je krepitev sredozemske identitete lahko pomemben element pri uveljavljanju mlade države v mednarodni skupnosti. Tudi zato ni vseeno, skozi kako velika jadranska vrata vstopamo v širši sredozemski svet. ■

Dolga pot do arbitraže

Mitja Volčanšek; foto: arhiv Demokracije, Bor Slana

Potem ko je novica, da je Slovenija pripravila predlog za rešitev odprtih vprašanj s Hrvaško, dobila potrditev, zadnje tedne potekajo intenzivni pogovori tako znotraj obeh držav kot na meddržavni ravni.

Naslednji pomemben korak bo jutri, 17. avgusta, ko se bo slovenski premier Janez Janša sešel s predsedniki vseh parlamentarnih strank. Tema pogovorov bo odgovor Republike Hrvaške na predlog slovenske strani. Uskladitev stališč je, kot smo pri poročanju o slovenski diplomatski pobudi poudarili tudi v naši reviji, ključ za uspešno nastopanje v nadaljnjih pogajanjih. Politika v naši južni sosedbi namreč vseskozi deluje precej bolj »monolitno« kot slovenska, s

čimer zagrebška vlada lahko bistveno bolj suvereno nastopa v svojih zahtevah.

Celovita rešitev Kot se je izvedelo prejšnji mesec, je Slovenija predlagala iskanje celovite rešitve vseh odprtih vprašanj (ne gre le za mejo na morju, kar Hrvatje radi pozabljajo, ampak tudi za več delov kopenske meje, vprašanje Jedrske elektrarne Krško, vprašanje ribištva oziroma hrvaške razglasitve ekološko-ribolovne cone in za dolgove zagrebške podružnice nekdanje

Ljubljanske banke) pred sodiščem OVSE za poravnavo in arbitražo. Organ vodi francoski pravnik Robert Badinter, ki je že leta 1991 vodil delo arbitražne komisije za vprašanja razmejitve na tleh nekdanje Jugoslavije.

Prvotnemu splošnemu odobravanju na hrvaški strani, ki je izhajalo iz občutka »premikanja« skoraj zastale situacije, so sledile drugačne reakcije.

Vmes je prišlo do medijsko precej odmevne (tudi zavoljo časa t. i. kislih kumaric) »športne diplomacije«, ko sta se na tekmi

predkola nogometne lige prvakov 31. julija v Domžalah srečala oba premierja. Ivo Sanader se je nepričakovano odločil za ogled tekme, zaradi česar se je predsednik slovenske vlade predčasno vrnil s počitnic. Predsednika sta si skupaj ogledala srečanje, vendar novinarjem nista bila pripravljena dajati izjav.

Podobno se je zgodilo v Umagu na finalu teniškega turnirja serije ATP le nekaj dni prej, le da je bilo srečanje med Janšo in hrvaškim predsednikom republike Stipetom Mesićem napoveda-

Med nerešena vprašanja sodi tudi Jedska elektrarna Krško.

Prvak opozicije Borut Pahor pozdravlja skorajšnji sestanek pri premierju.

no. Oba državnik pa sta ostala nema za novinarske mikrofone. Žal se kljub velikim pričakovanjem, ki sta ju vsaj simbolno pomembna dogodka vzbudila, za zdaj ni izcimilo nič.

Strah pred Badinterjem?

Kot rečeno, je prvotni pobudi Ljubljane sledila hrvaška ohlaiditev. Za Zagreb bi bilo namreč primernejše Mednarodno sodišče za pomorsko pravo v Hamburgu, češ da ima dolgoletne izkušnje s tovrstnimi spori. Tako menijo hrvaška vlada, predsednik republike Stipe Mesić in tudi predsednik sabora Vladimir Šeks. Hrvaške instance so pri tem mirno prezrle, da je bil slovenski predlog, kot že rečeno, usmerjen v celostno reševanje vseh odprtih vprašanj. Zato bi bilo najmanj nenavadno, da bi denimo o suverenosti nad Trdinovim vrhom odločalo sodišče za pomorsko pravo.

Tako je bilo logično, da je hrvaško opcijo kot prvi zavrnil slovenski zunanji minister Dimitrij Rupel. Kljub temu je minister ocenil, da odgovor Zagreba pušča odprta vrata za nadaljnja usklajevanja. Napredek v odnosih je zaznal tudi hrvaški premier Ivo Sanader, ki je Ruplovo zavrnitev hamburškega sodišča pojmoval kot »neuradno stališče«.

Da »je to, kar pravi zunanji minister, hočeš nočeš uradno stališče države«, je novinarjem

razložil prvi mož Mladike, ki je neprimernost mednarodnega sodišča za pomorsko pravo definiral kot dejstvo. Nedavno licitiranje slovenskih kmetijskih zemljišč na levem bregu Dragonje je minister označil kot nično.

Iskanje soglasja Da je vprašanje dodobra razburkalo slovensko politično in drugo javnost, se seveda ne čudimo. Tokrat tudi opozicijski vodje kažejo precejšnjo mero državitvornosti, saj so vsi po vrsti pozitivno sprejeli Janšev sklic posveta s parlamentarnimi strankami. Po besedah predsednika SD Boruta Pahorja takšno ravnanje sodi tudi v logiko njegove stranke, ki si prizadeva, »da bi najpomembnejša vprašanja v državi, med katera prav gotovo

sodi ureditev odnosov s Hrvaško, urejali s konsenzom«. V SD so že pred časom poudarili potrebo po spremembi strategije v odnosih s Hrvaško, zato pozdravljajo zadnje odločitve vlade, od pogovorov z Janšo pa Pahor pričakuje »temeljito informiranost« tudi o morebitnih alternativah, ki jih pripravlja vlada.

V skupini nepovezanih poslancev – združenju Zares podobno kot Pahor pričakujejo podrobno seznanitev z dosedanjimi koraki slovenske diplomacije. Nepovezani poslanci so dali vedeti, da bi morebitno arbitražo podprli le, če bi ta potekala v okviru sodišča OVSE. Trdnost in nepopustljivost napoveduje prvak SNS Zmago Jelinčič, ki od znanih stališč ne bo odstopil, tr-

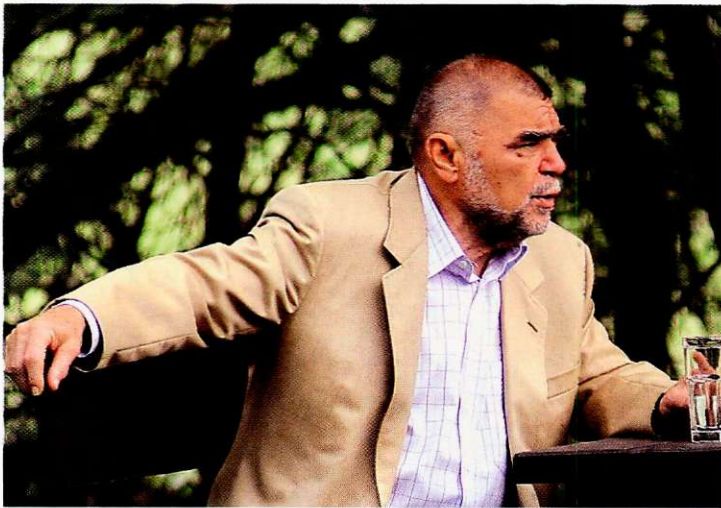
dnejše stališče pa pričakuje tudi od vlade. V prejšnjih dneh je iz Bruslja prišla tudi potrditev, da je evropski komisar za širitev Olli Rehn prejel Jelinčičevo pismo, v katerem ta komisarja poziva k enaki obravnavi Slovenije v EU pri njenih odnosih s sosedo. Previdni Rehnov odgovor je bil pričakovan; gre za dvostransko zadevo, ki naj jo državi sami rešita v duhu dobrih sosedskih odnosov.

Edini glas, ki rahlo izstopa, je glas predsednice LDS Katarine Kresal, ki pričakuje »predvsem pojasnila, zakaj je slovenska vlada odstopila od dosedanega principa zagovarjanja dogovornega reševanja odprtih problemov s Hrvaško in pristala na reševanje z arbitražo oziroma mediacijo«. Poleg tega je Kresalova izrazila začudenje, da do predloga o širšem usklajevanju vseh parlamentarnih strank ni prišlo že prej. V LDS naj bi namreč vedno zagovarjali reševanje sporov s sosedo prek širšega notranjepolitičnega konsenza.

V saboru škripa Prejšnji teden se je tudi v Zagrebu stopnjeval notranjepolitični pritisk. Hrvaško ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije je hitelo razlagati, da s Slovenijo potekajo intenzivni delovni posveti, ki pa nimajo uradnega značaja. Ob tem je Zagreb vseeno dal vedeti, da na slovenske ►

Piranski zaliv ostaja osrednje jabolko spora med državama.

Stipe Mesić se zavzema za rešitev pred tribunalom v Hamburgu.

Bi Hrvaška sprejela obvezujoče stališče Haaga?

► predloge za rešitev vprašanja hrvaških varčevalcev Ljubljanske banke odgovarja z znanimi stališči in zahtevo, da slovenska stran izplača omenjeni dolg. Glede za Slovenijo (in tudi za Italijo) sporne ekološko-ribolovne cone (ta naj bi dokončno začela veljati s prvim januarjem) pa v Zagrebu zagotavljajo, »da uveljavitev cone ne pomeni prejudiciranja meje na morju«. Glede JE Krško naj bi tudi onstran meje poskušali »doseči zadovoljivo izhodišče za probleme finančne narave, odlagališča odpadkov in druga vprašanja«.

Vendar je za poletni čas nenaavadno živahna diplomatska dejavnost tudi med Hrvati vzbudila številna vprašanja. Ko je prišlo na dan, da se vladi obeh držav diskretno pogovarjata že več mesecev, sta se oglasili Hrvaška kmečka stranka (HSS) in Hrvaška socialno-liberalna stranka (HSLs), ki za pogovore očitno nista vedeli. Zato sta po zgledu napovedanih pogovorov v Ljubljani zahtevali sklic nujnega sestanka premierja Sanaderja s predstavniki vseh strank v saboru. Izjave zunanjega ministrstva o »delovnih posvetih« naj bi po njihovo zmanjševale pomen zdajšnjih pogajanj, poleg tega niso v skladu z novicami, ki prihajajo iz Slovenije.

Sanader je nezadovoljnima partnericama vrnil žogico, češ da gre le za izmenjavo stališč in da bo zato vodje parlamentarnih strank povabil na posvetovanje šele po začetku konkretnih pogajanj. Po njegovem prepričanju

so sicer stališča uradnega Zagreba ves čas javna in znana. Pri tem je hrvaški premier ošvrknil delovanje prejšnje vlade. Prav netransparentnost slednje pri informiranju sabora naj bi bila leta

Ugibanja o postopku pred mednarodnim sodiščem ZN v Haagu so glede na izkušnje s Hrvaško prezgodnja.

2001 pripeljala do znamenitega sporazuma Drnovšek-Račan, ki so ga nato hrvaški poslanci eklatantno zavrnil.

»Ruplov arbitrer« Ozadje reakcij Zagreba delno pojasnjujejo komentarji v hrvaškem časopisju. Tednik Globus tako tendenciozno govori o morebitnem arbitru Robertu Badinterju kot o »Ruplovem arbitru«. Šef slovenske diplomacije naj bi se za ugodnega francoskega strokovnjaka zavzemal delno zaradi dolgotrajnega znanstva. Najtehtnejši razlog pa naj bi po pisanju Globusa bil v tem, naj bi se Badinter mejnega vprašanja najverjetneje lotil, izhajajoč iz načela jurisdikcije na dan osamosvojitve obeh

držav. V tem primeru bi, kot priznava tednik, Sloveniji pripadel celotni Piranski zaliv, kar bi bilo za Hrvate seveda nepojmljivo. Zanimivo je, da je prvak SNS Zmago Jelinčič ob omembi ar-

bitraže pred sodiščem OVSE Badinterja označil kot kupljenega s strani Hrvaške, zaradi česar naj bi bil avtomatično neprimeren za reševanje spora.

Haag na obzorju Nova možnost, o kateri ugibajo analitiki, je tretja sodna instanca. Zavrnitev sodišča pri OVSE s strani Zagreba in nestrinjanje Ljubljane s predlaganim hamburškim sodiščem naj bi v resnici tlakovala pot k dogovoru za arbitražni postopek pred Mednarodnim sodiščem (International Court of Justice ali ICJ) Združenih narodov v Haagu. Sodišče, ki deluje vse od leta 1946, sestavlja 15 sodnikov z devetletnim mandatom, ki jih izvolita generalna skupščina in varnostni svet ZN. Arbitraža pred ICJ poteka le med državnimi entitetami, za strani, ki se podvržeta njegovi presoji, pa je odločitev sodišča obvezujoča.

V saboru bi želeli več vedeti o dejavnostih svoje vlade.

Čeprav se je moralo sodišče v času hladne vojne soočiti tudi s krizami (odnos ZDA do sodišča v primeru Nikaragve), se je obracanje nanj povečevalo vse od zgodnjih osemdesetih let prejšnjega stoletja. Kljub občasnim nevspečnostim je bilo sodišče do sedaj posebej uspešno pri sporih glede meja ter uporabe oceanov in vodnih poti. Ob strinjanju obeh strank v postopku (!) pa lahko haaško sodišče sprejme odločitev *ex aequo et bono* ali po naše, da se odloči po načelu pravičnosti glede na dane okoliščine.

Vendar so tudi ugibanja o tej možnosti glede na izkušnje s Hrvaško prezgodnja. Zagreb, ki je v sporih tudi s svojimi drugimi sosedami (Srbijo, BiH in Črno goro, izjema je le Madžarska), je v preteklosti izkazal precejšnjo mero političnega pragmatizma. Tako je do Slovenije izvajal politiko izvršenih dejstev (zadnji tvorstveni primer je bila Hotiza oziroma meja na Muri), preklical že sklenjene dogovore (sporazum Drnovšek-Račan, delno tudi dogovor o izogibanju incidentom, sklenjen na Brionih) ter se prilagajal različnim, med sabo skreganim načelom mednarodnega prava, pač glede na vsakokratne koristi. Tako se denimo Hrvaška, kjer ji ustreza, sklicuje na katastrsko mejo, druge (npr. v Piranskem zalivu) pa bi uveljavila sredinsko črto itd. Kot rečeno, postopek pred ICJ bi bil obvezujoč in dokončen. Ali bosta državi o tem soglašali, pa je drugo vprašanje. ■

Med barbarstvom in civilizacijo

Gašper Blažič, foto: Mitja Ferenc, Bor Slana, arhiv Demokracije

V tedniku Demokracija smo na kratko že poročali o tem, da vladna komisija za prikrita grobišča po osmih letih nadaljuje s preiskavo na Teznem pri Mariboru. Govori se o najbolj množičnem grobišču zunaj sodno pobitih po vojni.

Preiskava naj bi dokazala obstoj povojnega množičnega grobišča, kjer naj bi bilo po prvotnih ocenah pobitih več kot petnajst tisoč ljudi, večinoma hrvaške, srbske in črnogorske narodnosti, ki so se hoteli umakniti v tujino pred komunističnim nasiljem. Pri tem je smrt poleg pripadnikov vojaških formacij doletela tudi njihove družinske člane, ki so se umikali pred partizani. Že leta 1999 so ob graditvi avtoceste na območju Teznega odkrili skoraj 1.200 trupel. Dokončna preiskava naj bi dokazala, da je bil na tem območju

storjen zločin, ki celo presega grozovitost zločina v Srebrenici, katerega mediji običajno označujejo kot največji pokol po drugi svetovni vojni. Kasneje je vladna komisija nadaljevala delo še na Dobravi in na Pohorju. Že zdaj pa je znano, da bo število žrtev povojnih pobojev precej višje od prvotnih ocen, kar pomeni, naj bi bil protitankovski jarek na Teznem največje evropsko morišče po drugi svetovni vojni.

Za vrednote civilizacije Kot je v pogovoru za STA dejal zgodovinar dr. Mitja Ferenc, ki vodi preiskova-

nje prikritih grobišč, je denarja za preiskave dovolj, bolj pa je vprašljivo politično ozračje v državi, saj je obljub in besed veliko več kot dejanj. Dr. Ferenc dodaja, da bi vsak dosedanji pravosodni minister za ureditev grobišč naredil nekajkrat več, kot je bilo dejansko storjenega. Dr. Ferenc je pozval vlado k okrepljeni prizadevanj za ureditev grobišč že 19. junija letos, ko je bila v Ljubljani predstavljena knjiga Prikrita grobišča Hrvatov v Republiki Sloveniji (katere soavtor je tudi sam), ob tem pa je izrazil dvom, da bi to vprašanje še lahko rešila sedanja

generacija. Očitno je njegov poziv vlada sprejela kljub tveganju, da bi si z urejanjem vprašanja grobišč še poslabšala svoj javnomnenjski položaj, saj zaradi večdesetletne propagande, češ da poskuša desnosredinska politična opcija z raziskovanjem grobišč oprati krivde domnevne okupatorjeve sodelavce, večinsko javno mnenje še vedno ni naklonjeno ureditvi grobišč. Očitno je prevladalo spoznanje, da ima spoštovanje temeljnih civilizacijskih norm – ena od njih je tudi dostojen pokop mrtvih in obsodba zločina nad človeštvom ▶

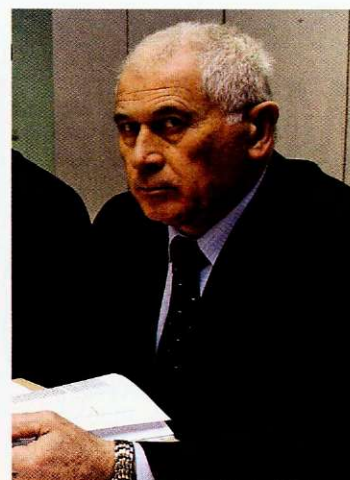
Zgodovinar dr. Mitja Ferenc

Zgodovinar Jože Dežman

Poslanec SNS Sašo Peče

Vodja PS DeSUS Franc Žnidaršič

► – prednost pred ugajanjem javnemu mnenju. Povsem očitno je, da je najverjetnejši pobudnik nadaljevanja sondiranja množičnih grobišč morda prav pravosodni minister Lovro Šturm, ki je že pred leti, ko ni opravljal nobene politične funkcije, izdal knjigo Brez milosti, v kateri se je lotil predvsem kršenja človekovih pravic v primeru pobje ranjencev.

Kdo je likvidiral? Med neposrednimi soudeleženci v preiskavi povojnih pobojev je tudi direktor Muzeja novejšje zgodovine Jože Dežman, ki vodi vladno komisijo za prikrita grobišča. »Mesto (Maribor, op. G. B.) ni krivo, da so norci pobijali ljudi. Če pa se želi kultivirati, če hoče biti kulturna prestolnica Evrope, mora kritično obračunati s totalitarnimi zločini,« je dejal Dežman v pogovoru za Večer. Dežman poleg tega poudarja, da so slovenska polja smrti fenomen, saj gre za izredno kompleksno morišče. Žrtve so bile namreč slečene in zvezane z žico, med njimi so tudi civilisti, celo ranjenci in invalidi. Glede krivcev za poboje Dežman domneva, da je šlo večinoma za enote z juga Jugoslavije, vendar tudi z udeležbo Slovencev, najverjetneje pa je bilo izvedeno ločevanje po republikah, kar pomeni, da je vsak pobijal svoje. Na vprašanje, kdo so bili likvidatorji, je zgodovinarica dr. Tamara Griesser Pečar za STA dejala, češ da ni mogoče deliti med komunistično partijo, njeno tajno policijo Ozno in partizansko vojsko, ker so imele enotno oblast, veje oblasti pa niso bile deljene. »Iste osebe so zasedale vodilna mesta v različnih organih: v Titovi vladi, vojski, Ozni

itd. Ne moremo se torej izgovarjati. V primeru Teznega je poleg komunistične partije odgovorna še Ozna, Korpus narodne obrambe Jugoslavije (KNOJ) in III. jugoslovanska armada. Ko je bil politični komisar Ivan Maček-Matija v Drvarju pri Titu, so se dogovorili, da je treba nasprotnike likvidirati. Čim manj naj bi jih postavili pred sodišča. Toda koga bodo likvidirali v Sloveniji, se podrobno niso dogovorili. To je bilo odločeno v Sloveniji. Seznane je prav gotovo delala slovenska Ozna.«

Težave z zakonom Že pred začetkom preiskovanja grobišč na Teznem, Pohorju in Dobravi

so znova oživele stare ideološke delitve v državnem zboru, saj se je v ospredju znova znašel zakon o žrtvah vojnega nasilja, ki sodi v sveženj t. i. vojnih zakonov in je bil sprejet leta 1995, dopolnjen pa leta 2005. Sporen naj bi bil predlog novele omenjenega zakona, ki so ga lani jeseni v parlamentarni postopek vložile SDS, SLS in NSi. Omenjeni predlog je doslej že večkrat sprožil ostre polemike v državnem zboru in javnosti nasplah, in to predvsem glede vprašanja, ali bi status in pravice žrtev vojnega nasilja lahko dobili tudi okupatorjevi sodelavci, kar v svojih javnih nastopih izpostavlja zlasti vodja poslanske

skupine SD Miran Potrč. Po Potrčevih besedah se koalicijske stranke o tem niso posvetovale z drugimi parlamentarnimi strankami. Za jasnejšo dikcijo v zakonu se zavzema tudi predsednik DeSUS Karl Erjavec, ki meni, da se ne bi smelo zgoditi, da bi nekdanji okupatorjevi sodelavci »skozi stranska vrata« prišli do statusa žrtve vojnega nasilja. O morebitnem izstopu DeSUS iz koalicije Erjavec za zdaj molči, medtem ko je glede tega zgovornejši vodja poslanske skupine DeSUS Franc Žnidaršič, ki napoveduje izstop iz koalicije, če bi zakon omogočal pridobitev statusa žrtve vojnega nasilja tudi okupatorjevim sodelavcem oz. »narodnim izdajalcem«. Najostrejši pa je Sašo Peče, ki meni, da je pot do zakona očitno mogoča le s preglasovanjem, kajti kompromisa o tem, do katere mere se bodo nagrajevali okupatorjevi sodelavci, po njegovem mnenju ne sme biti. Medtem pa so SDS, SLS in NSi že oblikovale nov predlog, vendar opozicija meni, da bi se morali o njem uskladiti še pred vložitvijo v parlamentarni postopek. Novi predlog, ki predvideva spremembo šestega člena zakona, je pripravil Inštitut za javno upravo Pravne fakultete v Ljubljani. Kot je pojasnil predsednik inštituta dr. Rajko Pirnat, predlagani člen ne omenja sodelavcev okupatorja, ampak iz kroga upravičencev do statusa žrtve vojnega nasilja izloča vsako civilno osebo, ki je v vojnem času prostovoljno aktivno sodelovala s katerimi koli oboroženimi silami pri izvajanju nasilja nad civilnim prebival-

Protitankovski jarek na Teznem naj bi bil največje evropsko morišče po drugi svetovni vojni.

Na pobite pripadnike hrvaških domobranov opozarjajo najdeni predmeti.

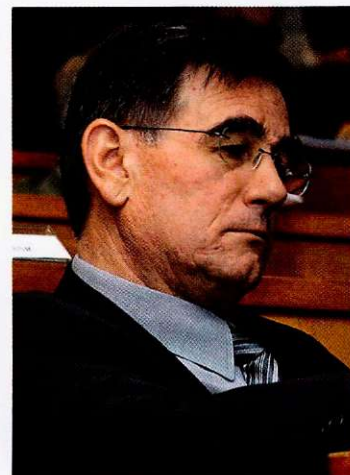
Predsednik vlade Janez Janša

Vodja poslancev SD Miran Potrč

Dr. Tamara Griesser Pečar

Pravnik dr. Rajko Pirnat

stvom. Tovrstna formulacija tako zmanjšuje manevrski prostor za morebitne manipulacije.

Za enako obravnavo Na očitke opozicije sta se odzvali tako SDS kot NSi. Poslanec NSi Anton Kokalj je na tiskovni konferenci v začetku avgusta očital SD, da si ne prizadeva za iskanje soglasja, saj ji očitno najbolj ustreza status quo. Poleg tega hoče SD kazati javnosti spravljen obraz, pri konkretnih opredelitvah pa znova začne z očitki. Miran Potrč iz SD je vse Kokaljeve očitke zavrnil in med drugim dejal, da bi zakon lahko imeli

že eno leto, če ne bi bilo vsiljevanja zahtev, da status žrtve dobijo tudi okupatorjevi sodelavci. Po Potrčevih besedah bi bila v zakonu možnost, da status žrtve dobijo okupatorjevi sodelavci (bela garda, domobranci ter skupine kot črna roka in podobno, ki so izdajali in morili sodelavce OF in partizane), ne samo dopuščena, ampak celo zapisana. V imenu poslanske skupine SDS pa je Jože Tanko v izjavi za javnost izrazil presenečenje, da »prihaja do obtožb na račun koalicije, saj je bil zakon, ki je ta čas vložen v parlamentarni postopek, prej usklajen, vendar je kasneje

zaradi ideoloških pritiskov prišlo do umika podpisa s strani PS SD, čeprav je besedilo novele zakona tako, ki ne deli«. Po Tankovih besedah je namen SDS, da se čim prej določi krog oseb, ki imajo status in pravice žrtev vojnega nasilja v skladu z ustavo in načeli enake obravnave. »Pričakujemo, da se pri obravnavi te tematike ne bo delilo na »vaše« in »naše« oz. na zmagovalce in poražence, ampak bomo skupaj prevzeli odgovornost za rešitev statusa žrtev vojnega nasilja in tako naredili konkreten korak k izboljšanju politične kulture,« je zapisal Tanko.

Ideološko vprašanje Če polemike v zvezi z zakonom o žrtvah vojnega nasilja povežemo z nedavnim raziskovanjem prikritih grobišč, v katerih ležijo žrtve komunističnega nasilja, je mogoče reči, da so polemike o zakonu bolj ali manj nabiranje volilnih točk, saj je glede na to, da sodstvo še vedno ni ugotovilo krivcev za poveljne poboje, še toliko težje določiti, kdo je bil v resnici okupatorjev sodelavec. Vprašanje o tem, kdo je bil okupatorjev sodelavec in kdo ne, je najprej ideološko in politično vprašanje, saj je bil v polpretekli zgodovini vsakdo, ki ni bil na strani komunizma, označen za okupatorjevega sodelavca ali privrženca fašizma in imperializma. Zato je tudi dokazni postopek o tem, kdo je prostovoljno sodeloval z okupatorjem, zelo zapleten in ga zakon ne more urejati, saj je to stvar konkretnih postopkov. Glede na dogajanje pa je mogoče pričakovati, da opozicijske stranke skupaj z DeSUS nikoli ne bodo zadovoljne z usklajevanjem, saj bo zelo težko najti primerno zakonsko rešitev, ki bi ustrezala dejanskemu stanju. Vsekakor je mogoče v bojih proti »okupatorjevim sodelavcem« prepoznati prizadevanje, da bi bile žrtve komunistične revolucije neupravičene do statusa žrtve vojnega nasilja, s čimer bi se od prejšnjega režima zapovedani partijski rasizem nadaljeval tudi v 21. stoletju. S tem bi še naprej ohranili protiustavni položaj, saj je ustavno sodišče že pred časom presodilo, da je zakon o žrtvah vojnega nasilja doslej priznaval status le civilnim žrtvam okupatorja, ne pa tudi drugi strani v spopadu, kar je v neskladju z ustavo. **D**

Ni šlo za etnično čiščenje

Da je Slovenija znana po grobiščih tudi drugod po svetu, dokazuje časopis Frankfurter Allgemeine Zeitung, ki se je 30. julija obširno razpisal o omenjeni temi v članku Morilci so se izgubili. Članek omenja tudi našega kolumnista dr. Ljuba Sirca in opisuje njegovo življenjsko zgodbo ter njegove težave z vračanjem po vojni odvzetega premoženja. Poveljni poboji torej vzbujajo čedalje več zanimanja zunaj meja Slovenije, kajti med pobitimi je bilo veliko pripadnikov drugih narodov, poleg Hrvatov, Črnogorcev in Srbov naj bi bili pobiti celo ruski kozaki. Glede na to, da je grobišče Tezno zaradi velikega števila pobitih Hrvatov deležno veliko pozornosti na Hrvaškem, pri preiskavi sodelujejo tudi hrvaški zgodovinarji, med njimi Želimir Kužetko, ki je skupaj z dr. Mitjo Ferencem soavtor knjige Prikrita grobišča Hrvatov v Republiki Sloveniji. Vendar obstaja nekaj težav, saj Slovenija in Hrvaška še vedno nimata sklenjenega sporazuma o ureditvi grobišč. Slovenska vlada je v zadnjem času sprejela pobudo za tak sporazum z Romunijo, pripravlja pa tudi sporazum s Hrvaško in z Madžarsko. Po nekaterih informacijah naj bi bila Hrvaški tak sporazum ponudila že leta 2003, vendar se Hrvaška na to ni od-

zvala. Iz omenjenih razlogov je Društvo borcev iz Knina pozvalo hrvaškega premierja Iva Sanaderja, naj naredi vse za to, da bi se uredila grobišča na Hrvaškem in hrvaška grobišča drugod. Pri tem so izrecno omenili tezensko morišče, od koder bi morali trupla prepeljati na Hrvaško.

V zvezi z namigovanji, naj bi šlo v primeru pobojev na Tezmem za etično čiščenje, pa je Želimir Kužetko pri predstavitvi knjige junija letos dejal, da za poboje ni kriv slovenski narod, temveč komunistična ideologija, kajti če bi tisti, ki so bili pobiti na Tezmem, bežali v Grčijo, bi se poboji zgodili v Makedoniji. Tovrstno stališče bi moralo biti poučno zlasti za Italijane, ki poboje italijanskih prebivalcev Istre pripisujejo divjaštvu »Slovanov« in ne komunistični revoluciji, s čimer se potrjuje teza, da sta komunizem in fašizem dejansko siamska dvojčka, ki opravičujeta drug drugega. Ker v Italiji še vedno ni prišlo do ozaveščenja glede fašističnih in komunističnih zločinov, sta dr. Mitja Ferenc in dr. Spomenka Hribar pri predstavitvi prej omenjene knjige zavrnila pobudo, da bi zgodovinsko razstavo o grobiščih Prikrilo in očem zakrito postavili v Gorici, saj bi po besedah dr. Ferenc razstava postala predmet manipulacije v Italiji.

V znamenju t. i. neodvisnosti

Aleš Kocjan, foto: Gregor Pohleven, Bor Slana

Če bi sodili po dozdajšnjih aktivnostih predsedniških kandidatov, bi lahko rekli, da se je predsedniška predvolilna tekma začela precej dolgočasno. Trije glavni kandidati se trudijo predvsem ugajati in poudarjajo svojo neodvisnost.

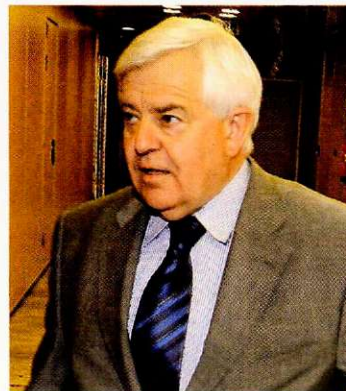
Čeprav se večina kandidatov, ki je napovedala svojo kandidacijo na oktobrskih predsedniških volitvah, obnaša še precej dopustniško, so nekateri že začeli z aktivnejšo predvolilno kampanjo. Vsi trije glavni favoriti so presodili, da bi jim v predvolilni kampanji lahko koristilo, če bi se srečali z nekdanjim predsednikom Milanom Kučanom, zato so v njihovih štabih poskrbeli, da se je to dejansko zgodilo. Danilo Türk, ki kandidira s podporo SD, Zares in DeSUS, je obiskal spominsko slovesnost pri partizanskem spomeniku v Rodiku, ki se je je udeležil tudi Kučan. Čeprav ta v pogovoru z novinarji ni želel povedati, katerega kandidata bo podprl v predsedniški tekmi (dejal je, da tistega, ki bo bolj kritičen do vlade, kar priča o tem, da kandidate vidi predvsem kot priročno orodje za spopad z vlado), je njegova pojava ob Türku zgovorno pričala, da to zagotovo ne bo Lojze Peterle. Slednje je postalo še bolj jasno (jasno je bilo

seveda že prej, vendar nihče ni pričakoval, da se bo Kučan, čigar avtoriteta že nekaj časa nezadržno usiha, tako aktivno vključil v predvolilno kampanjo) konec julija, ko je Kučan obiskal volilni štab Mitje Gasparija, ki kandidira kot neodvisni kandidat s podporo LDS. Po srečanju je Kučan dejal, da se je z obiskom želel prepričati, koliko je v štabu dozorelo spoznanje, da delajo vse za volivce in ne toliko zase, pri tem pa je tudi napovedal, da bo v kratkem obiskal volilni štab Danila Türka. Hkrati seveda ni skopalil s pohvalami na račun Gasparija in Türka. Kot je dejal po srečanju, sta tako Gaspari kot Türk dobra in kredibilna kandidata, ki dobro poznata gospodarske, politične in socialne probleme doma, v Evropi in tudi po svetu. Z obiskom njenih štabov poskuša, kot je dejal, usmeriti pozornost predvsem na njih in tako pomagati, da se zaradi omahovanja Boruta Pahorja skrajšano obdobje njunega pojavljanja v javnosti dopolni. Volilnega štaba

Lojzeta Peterleta, kot je napovedal, ne bo obiskal. Menda zato ne, ker naj bi bilo njegovim radovednosti zadoščeno, če bo obiskal samo Gasparijev in Türkov volilni štab. Čez slab teden je Kučan (najverjetneje zato, da bi se izognil očitkom, da znova daje prednost samo svojim kandidatom) v svoji pisarni sprejel Lojzeta Peterleta (predstavil naj bi mu bil nekaj izkušenj iz časov, ko je sam kandidiral za predsednika), vendar po srečanju še zdaleč nismo slišali tako visoko

donečih in pohvalnih besed kot pri Gaspariju.

Odvisna neodvisnost Če je tako Kučan v svoji stari maniri še enkrat dokazal, da ga skrbijo predvsem lastni politični interesi oziroma interesi levice, poskušajo vsi trije glavni favoriti delovati čim bolj sredinsko. Vsi trije ob vsaki priložnosti poudarjajo, da kandidirajo kot neodvisni kandidati s podpisi volivcev (vsi trije so že začeli zbirati podpise, nekateri tudi s pomočjo logistike strank, ki jih podpirajo), kar je pravzaprav smešno. Jasno je namreč, da za vse trije kandidati stojijo politične stranke. Gaspari se je za predsedniško kandidacijo odločil, šele ko je dobil zagotovilo LDS in njene predsednice Katarine Kresal, da ga bo stranka podprla pri kandidaturi in mu obljubila, da mu

Milan Kučan predsedniške kandidate vidi kot priročno orodje za obračun z vlado.

Mitja Gaspari se je za kandidaturo odločil, šele ko ga je podprla LDS.

Noben kandidat ni politično neodvisen, niti Danilo Türk ne.

bo v predvolilni tekmi pomagala s finančnimi sredstvi, z logistiko in ljudmi na terenu. Poleg tega njegov volilni štab vodi evropska poslanka LDS Mojca Drčar Murko, predsednica Kresalova pa je bila glavna gostja na tiskovni konferenci v Hotelu Union, v katerem je Gaspari napovedal svojo kandidaturo. Politično neodvisen ni seveda niti Danilo Türk, saj ga pri kandidaturi podpirata stranki SD in DeSUS. Türk, ki je, kot se je zdelo, v zadnjem času iskal predvsem možnost, da zasede katero od visokih funkcij bodisi doma bodisi v tujini, ne glede na to, katera stranka bi mu pri tem pomagala (nekaj časa se je o možnosti, da bi kandidiral za župana Ljubljane pogovarjal tudi z SDS, vendar je na koncu presodil, da je ta funkcija premalo zanj), je svojo kandidaturo napovedal šele po tem, ko se je o njej kar nekaj časa dogovarjal s SD, SD pa mu zdaj, ko se je predvolilna kampanja tako rekoč začela, že ponuja svojo logistiko in lokalno mrežo pri predstavitvah volivcem. Seveda ni neodvisen kandidat niti Lojze Peterle. V njegovem štabu so v teh dneh volivce NSi, SDS in SLS pozvali, naj oddajo svoj podpis za Peterletovo kandidaturo, prav tako pa je Peterle še vedno član NSi. Res pa je, da lahko Peterleta med tremi glavnimi favoriti označimo za najmanj strankarskega kandidata, saj je svojo kandidaturo, ki jo je uradno predlagala civilna Lista za Slovenijo (vodi jo podjetnik Ivo Boscarol) brez taktiziranja, ki je bilo opazno pri Türku, zlasti pa pri Gaspariju, napovedal dolgo

pred tem, preden ga je podprla prva politična stranka.

Kdo bo našel pravo mero? Poleg neodvisnosti, ki jo poudarjajo glavni predsedniški favoriti, je pri vseh precej opazna težnja po vsečnosti in sredinskosti. Tako se za zdaj vsi trije izogibajo ocen o svojih protikandidatih, v svojih nastopih poudarjajo pomen sredinskosti, preseganja blokovskih delitev in konfliktov ter pomen drugačne kulture v politiki. Zdi se, da je to tudi najprimernejša taktika, dokler se ne začne uradna volilna kampanja, ko se bodo nasprotja med njimi zagotovo zaostri (če ne drugi, bo za to poskrbel Zmago Jelincič) in ko se bodo pokazale prave razlike med njimi. Zakaj bi tvegali, če se volilna kampanja še ni začela. Če pogledamo prejšnje predsedniške kampanje, vidimo, da se je takšna taktika vedno obnesla. Tako je na primer Kučan, ki je bil predsednik kar trikrat zapored, zmagoval prav zato, ker je deloval nekonfliktno, umirjeno in nadstrankarsko (čeprav nadstrankarski seveda nikoli ni bil, kar je dokazal tudi zdaj, ko je obiskal le Gasparija in Türka, medtem ko se je dal Peterletu obiskati), kar je pri volivcih, ki imajo politiko za prostor, kjer se samo prepirajo in medsebojno izzigirajo, očitno delovalo. Na podoben način je na parlamentarnih volitvah nekdanj zmagoval Janez Drnovšek, nazadnje pa tudi Janez Janša. Res pa je tudi, da lahko pretirana nekonfliktnost in videz prevelike spravljivosti vodi v medlost kandidata, ko ni jasno, za kaj se sploh zavzema

Lojze Peterle je do zdaj pokazal najmanj preračunljivosti.

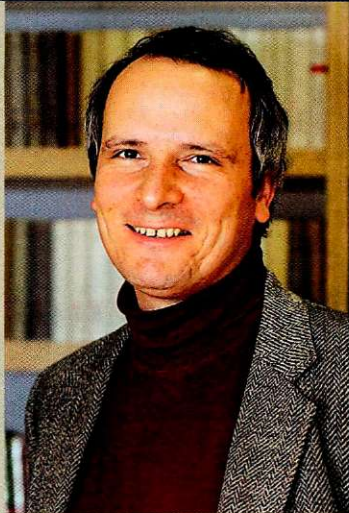
Peterletov poziv volivcem

Lojze Peterle je na volivce NSi SDFS in SLS, ki so podprle njegovo kandidaturo, naslovil pismo, v katerem jih je pozval, naj s svojimi podpisi podprejo njegovo kandidaturo za predsednika države. Kot je zapisal, želi biti predsednik vseh državljanov in državljanov. Želi delati za utrditev slovenske demokracije, socialne in pravne države, prizadeval pa si bo tudi za gospodarsko uspešno, zdravo, okoljsko čisto, kulturno, urejeno in veselo Slovenijo. »Rad bi, da bi se Slovenija še bolj prepoznavno umestila na politični zemljevid sveta. Vesel bom, če bom lahko z vašo podporo prispeval k višji kakovosti slovenske vzajemnosti, ki je nujna za doseganje naših prihodnjih skupnih ciljev,« je zapisal Peterle.

oziroma ali sploh ima o čem stališče. Nazadnje sta se v takšno past pri soočenju na eni od komercialnih televizij ujela Gaspari in Türk, ko sta na vprašanje, ali menita, da Hrvatje v Sečovljah prodajajo slovensko zemljo, odgovarjala s splošnimi frazami, da je treba v tem primeru ravnati v dogovoru in podobno, medtem ko je Peterle jasno dejal, da je zemlja, ki se pro-

daja, slovenska. Je pa tudi res, da je Peterle v nekaterih drugih primerih, kjer bi lahko jasneje odgovoril, izrekel nekaj splošnih fraz, česar pri njem nismo vajeni.

Očitno je torej, da bodo morali predsedniški kandidati izbrati pravo mero; biti bodo morali čim bolj umirjeni, hkrati pa ne nedoločni. Na koncu bo zmagal tisti, ki mu bo to najbolje uspelo. **D**

Informacijska tehnologija in slovenska kultura sta pojma, ki večini ljudi zvenita v glavi kot rezko nasprotje ali kot dve oddaljeni sferi. Toda zdi se, da se svet tako zelo spreminja, da bo treba poiskati možnosti, kjer se bosta lahko ujeli v skladen akord.

IT in slovenska kultura?

Dr. Matija Ogrin, foto: Bor Slana, arhiv Demokracije

Sožitje med informacijsko tehnologijo (IT) in kulturo je videti čedalje nujnejše, če nam je to všeč ali ne, zaradi čedalje večje tehnizacije življenja in zaradi – pogosto omenjene – marginalizacije kulture. To je slišati nenavadno; kako naj bi informacijska tehnologija blažila izrinjanje humanistične kulture, zgodovinskega spomina, duhovne razsežnosti življenja? In vendar, ali ne opažamo, s kako velikimi koraki v bogatih zahodnih državah izdelujejo čedalje večje zbirke elektronskih besedil, zlasti iz nacionalne zgodovine, prava in književnosti, velike elektronske zbirke arhivalij, digitalne zbirke čudovitih srednjeveških kodeksov, inkunabul, starih tiskov itn.? Velike narodne knjižnice se postopoma spreminjajo v digitalne knjižnice, kjer je mogoče v nekaj sekundah poiskati zaželeno staro knjigo in si jo ogledati. Ali ni vse to pomemben korak, uperjen proti marginalizaciji humanistične kulture, korak, ki olajšuje njeno živo navzočnost?

Pretirana tehnizacija Z marginalizacijo kulture je razumeti kratko malo to, da kulturne ali, boljše, duhovne vrednote v življenju večine ljudi sestopajo na čedalje manj pomembno mesto v njihovem življenjskem okviru. (Tu puščam ob strani vprašanje, ali ima sodobno kulturno „ustvarjanje“ s svojo včasih kar nihilistično praznoto pri tem tudi samo kakšno zaslugi.) Marginalizacija duha je torej posledica svobodne odločitve ljudi; je torej duhoven pojav in kot takega ga ne moremo zdraviti s tehnološkimi sredstvi. Nekatere humanistične glave pa so pridelale vrsto blodnih idej, denimo, da bo „digitalna revolucija“ spremenila ves kulturni svet v „kiber-prostor“, ki bo obiskovalcu odprl nove razsežnosti ne le percepcije (denimo bolj vsestranski pogled na besedilo), ampak kar nove razsežnosti doživljanja in mišljenja. Takšne ideje niso – po moji misli – nič drugega kakor skrajna stopnja tehnizacije samega človeka: ko naposled že verjamemo, da bo neko tehnično sredstvo samo po sebi lahko sprožilo v nas neko umsko, kulturno, „duhovno“ spremembo.

Vse to je le zastranitev, ki ne prispeva nič konkretnega k sožitju IT in slovenske kulture.

Pomanjkanje strategije Povezavo med IT in kulturno sfero se v zadnjih letih v Sloveniji večkrat išče nekoliko stihijsko. Čarobno geslo vseh teh iskanj je beseda „digitalizacija“; ta odpre prenekatera vrata in odplavi prenekateri državni tolar oziroma evro. Ker nekateri akterji digitalizacije tavajo v „teoretičarski“ megli, uveljavljene dobre prakse pa ne poznajo ali se je sami ne znajo lotiti, je rezultat po kar nekaj letih financiranja teh programov razmeroma boren. To ugotovimo, če v iskalnik *Najdi.si* vpišemo ime kakšnega pomembnega Slovenca. Skoraj edino, s čimer si lahko kaj pomagamo, so članki v slovenski *Wikipediji*, ki pa jo pišejo ljubitelji in ni stala naše države niti stotina ali evrocenta. Ti članki so še precej nepopolni, a imajo svojo vrednost. Mor-da bi morali prav ljudje iz akademskih krogov več sodelovati pri *Wikipediji* in izboljševati njeno raven – ne pa da se vzvišeno distancirajo od dela ljubiteljev.

IT je danes tako pomembno sredstvo, enako pomembna struga misli in duha, kakor je bila v 15. stoletju iznajdba tiska.

Pomemben korak v dobro smer je portal *dlib.si* Narodne in univerzitetne knjižnice, kjer najdemo med drugim celotni reviji *Dom in svet* ter *Ljubljanski zvon*, ob tem pa nastaja še večja besedilna zbirka starejših slovenskih tiskov. Dragoceno spletišče *Biblija.net* Svetopisemske družbe Slovenije ponuja celotna besedila najpomembnejših prevodov Svetega pisma. Še kaj takega bi našli. Toda trenutno IT v Sloveniji služi zvečine še vedno le vsakdanjemu funkcionalizmu: za pregledovanje spleta, za e-pošto in za tako imenovane blogge ali spletnike, kjer anonimnost največkrat ščiti le žalostno nizkost človeškega duha.

Dopolnjujoče sožitje Toda širše sožitje med IT in slovensko kulturo je ne le mogoče, ampak zares potrebno. IT je danes prav tako pomembno kulturno sredstvo, enako pomembna struga misli in duha, kakor je bila v 15. stoletju iznajdba tiska. Od tod, da informacijska tehnologija pomeni le sredstvo mehaničnega funkcioniranja

O avtorju

Rodil se je leta 1967 v Ljubljani. Po končani srednji šoli se je vpisal na Filozofsko fakulteto, kjer je leta 1996 diplomiral iz primerjalne književnosti in literarne teorije. Istega leta se je zaposlil kot asistent na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede na ZRC SAZU. Leta 2001 je doktoriral na oddelku za primerjalno književnost Filozofske fakultete v Ljubljani s področja literarne kritike v slovenski literaturi v letih 1918–1945. S tega področja je izdal tudi dve monografiji. Je vodja projekta elektronske znanstvenokritične izdaje slovenskega slovstva. Poleg tega je urednik knjižne zbirke Sidro pri založbi Družina.

prek spleta, spletnikov ipd., bi morali priti do tega, da bi posredovala čim bolj popolno sliko slovenske kulturne, verske, politične, gospodarske preteklosti v primarnih dokumentih, enciklopedičnih člankih, slikah, glasbi itn. IT torej v Sloveniji še ni prispela do zaželene simbioze s kulturo, do stopnje, ko bi posredovala slovensko zgodovinsko in kulturno izročilo ter ga s takšnim najširšim posredovanjem tudi – podpirala. Tehnologija, tudi informacijska, je sredstvo; čudovito sredstvo. Zdi se, da ga humanisti še niso vpregli v pravi voz.

Razlog, da je stanje takšno, je med drugim zlasti tale: ko želimo tehnologijo uporabljati v korist humanistiki, smo svobodni glede vsebine, ne pa glede tehnike; v tehnologiji ne moremo ubirati svojih poti, ampak tiste, ki so jih že pred desetletjem preiskali Američani in Britanci. Natančno se ve, kje so slepe ulice, kje pa se odpira široka perspektiva. Tehnološka plat tega postopka je vsaj za elektronske besedilne zbirke že dodobra kodificirana in prav nič skrivnostna. Na zaslonu se besedila kajpada prikazuje v zapisu HTML, toda prvotno morajo biti strukturirana v zapisu XML. Zato namreč, da more računalnik prepoznavati v besedilu razne strukture, kakor so osebna in krajevna imena, navedki ipd., za jezikoslovne raziskave so pomembne slovnične strukture besedila, za zgodovinarje in novinarje letnice, datumi, osebe itn. Po vseh teh kriterijih more računalnik iskati, če so ti besedilni elementi primerno označeni (ang. mark-up). Kako te besedilne prvine označevati v zapisu XML, je natanko kodificirano v smernicah mednarodnega konzorcija Text Encoding Initiative (TEI).

Konzorcij TEI je pred dvajsetimi leti ustanovila mreža britanskih in ameriških univerz, pozneje so se pridružile še desetine velikih institucij z vsega sveta, zlasti iz Evrope. Po teh smernicah, ki so v zadnjem desetletju dobile dokončno podobo, temelj pa v jeziku XML, so mnoge vodilne institucije izdelale bogate zbirke e-besedil, ki ponujajo praktično vso slovstveno preteklost svoje nacije. Med velikimi je omeniti zlasti American Memory v Kongresni knjižnici, Oxford Text Archive, nemški Projekt Gutenberg in mnoge druge.

Skratka: poti so že uhojene, po brezpotjih so blodili drugi. Mi se lahko podamo na utrjeno avtocesto. Težava je, menim, le v tem, da moramo stik s tehnologijo poiskati humanisti sami; mi - in ne tehnologij - moramo pač povedati, katero vsebino želimo posredovati, kako in komu. Humanisti pa se žal iz dna duše otepajo učenja, ki je sprva potrebno za svobodne korake v tehnologiji.

Toda prav IT v obliki, ki jo je standardiziral konzorcij WWW, v humanistično in družboslovno okolje pa jo prenesel konzorcij Text Encoding Initiative, dandanes humanistu na mnogih področjih bistveno poveča svobodo. Kajti obsežnejša besedila, zlasti raznih referenčnih publikacij, zahtevajo visoke tiskarske stroške, z iskanjem po njih izgubimo veliko časa; mnoge takšne ovire elektronska besedila preskočijo in ponudijo svoje prednosti.

Prihodnost knjige Da se prav razumemo: prav gotovo bomo brali leposlovje še naprej, sedeč v naslanjaču s tiskano knjigo v roki. Toda trudoma iskati, kje Cankar piše o Ivanu Hribarju ali katera ljudska pesem izvira iz Saleške doline, je danes pravi anahronizem. Temeljna dela bomo vedno brali v tiskanih knjigah in si z njimi oživljali duha. Toda mukoma iskati v raznih leksikonih podatke, ki ga ravno potrebujemo, ali izgubljati čas s tiskanimi slovarji je pravcati nesmisel. Vprašanja takšne vrste kakor: Kateri pomembni Slovenci so bili rojeni na Ptuj? Kdaj je bila bitka pri Sisku? Kateri so slovenski matematiki od srednjega veka do Jurija Vege? – odgovori na vsa takšna vprašanja bi morali biti dostopni tudi osnovnošolcu v nekaj sekundah s klikom na miško. Ničesar utopičnega ni v tem; odgovor je v nakazani tehnologiji, nadgrajeni s semantičnim spletom.

Angleži in Američani to že imajo; v ta namen niso pisali novih leksikonov, le svoje stare publikacije so obdelali tako, da strežnik najde v njih vsako vejico ali kratico in „ve“, kaj pomeni. Ti viri so pri njih sicer deloma prosto dostopni, deloma

Cilj je verjetno ta, da tehnologija sodobnemu Slovcu posreduje praktično vsak detalj iz naše materialne in duhovne zgodovine.

plačljivi. Pri nas bi morali biti zaradi posebnega pomena, ki ga ima za mlado državo zgodovinska zavest, vsestransko dostopni. A za zdaj še čakajo na bibliotečnih policah, odeti v prah 19. in 20. stoletja.

V nekaterih primerih je majhna zamuda lahko celo prednost – če in samo če upoštevamo, kje so drugi pred nami že našli pot, kje pa brezpotje. Tisti „če“ pri nas, tako se mi zdi, žal ne velja; usmerjanje v tem pogledu bi vsekakor spadalo med pristojnosti financerja. Toda sprejeti pravo tehnologijo je šele pot, komaj sredstvo do cilja. Cilj, ki naj bi ga imeli v mislih, je verjetno ta, da tehnologija sodobnemu Slovcu posreduje praktično vsak omembe vreden detalj iz naše materialne in duhovne zgodovine. Ne bi bilo prav, če bi po svoje slovensko blago morali hoditi k ameriškemu gigantu Googlu, ki že ima marsikaj slovenskega, kajpada nesistematično in nametano vseppek. Izdelati moramo svojim potrebam primeren, soglasen akord med IT in slovensko kulturo. Pod temi pogoji bi vprašaj v naslovu tega spisa morali spremeniti v klicaj. **D**

Popravki in odgovori

št. 30/25

Sodniki ne pritrjujejo Vzajemni (1)

Rezervacije bi se pokrile za kritje stroškov zdravstvenih storitev

V članku z naslovom sodniki ne pritrjujejo Vzajemni je avtorica navedla, da bi, če bi zakon sredstva prepustil zavarovalnicam, le-te prejele nekaj, do česar niso upravičene, kar ne drži. Če zakon ne bi predvideval izplačila rezervacij, ta sredstva ne bi pripadla zavarovalnici, ampak zavarovancem. Ta sredstva bi se namreč porabila za pokrivanje stroškov zdravstvenih storitev zavarovancev, kar pomeni, da bi Vzajemna lahko dalj časa ohranjala premije na enaki ravni in se te ne bi povišale kljub visoki medicinski inflaciji (rasti stroškov zdravstvenih storitev). Hkrati je treba povedati, da ob uveljavitvi rezervacij sploh nikdar ni bilo predvideno njihovo izplačevanje zavarovancem – to je šele pozneje določila spremenjena zdravstvena zakonodaja. Eden od razlogov za ustavno pobudo Vzajemne pa je bil tudi ta, da si je Vzajemna prizadevala, da bi se sredstva iz rezervacij razdelila vsem zavarovancem. Ministrstvo za zdravje je kljub temu z zakonom določilo le 180.000 upravičencev, čeprav rezervacije niso bile stvar odločitve vsakega posameznega zavarovanca ob sklenitvi dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja, ampak je šlo za posebne matematične izračune v ozadju, na katere zavarovanci niso imeli vpliva. Izračuni so bili odvisni od tega, kakšna zakonodaja in podlage Agencije za zavarovalni nadzor (AZN) so v tistem obdobju veljale. Rezultat tega je, da so vsi zavarovanci plače-

vali približno enako premijo, pa večina ne bo dobila nič.

V zvezi z razrešitvijo uprave pa je v članku manjkal podatek, da je nadzorni svet ugotovil, da Vzajemna uspešno posluje in presega načrte v zastavljenem poslovnem načrtu tako pri pridobivanju novih zavarovancev kot pri rezultatu. Zato je nadzorni svet v prvi vrsti izrekel pohvalo upravi in zaposlenim za dosežene rezultate. Kljub odličnemu poslovanju Vzajemne je moral na zahtevo AZN sprejeti sklep o razrešitvi uprave, vendar pa bo Vzajemna izkoristila vse pravne možnosti in neutemeljenost zahteve AZN dokazovala na vrhovnem sodišču. Stališče AZN namreč je, da Vzajemna ni ravnala pravilno, ker pokojnih (umrlih) in zavarovancev konkurenčnih zavarovalnic o spremembah statuta ni obvestila hkrati s svojimi zavarovanci. Veljavna zakonodaja pa nikjer ne opredeljuje, da bi morala katera koli gospodarska družba o spremembah statuta obveščati svoje nekdanje člane (zavarovance konkurence) in celo pokojne (umrle). Tudi sicer obveščanje nekdanjih članov o spremembah statuta ni praksa v nobeni od evropskih vzajemnih zavarovalnic.

Petra Juvančič,
Vzajemna, d. v. z.

št. 32/24

Enkratni projekt za podjetnike (1)

Avtorica Vida Kocjan je v obširnem, dvostranskem članku z naslovom Enkratni projekt za podjetnike med kopico hvalisavih, precej pavšalnih trditev zapisala tudi »trditev«, ki je v resnici komentar in zadeva mojo osebo ter zahteva popravek, saj niso predstavljena vsa objek-

tivna dejstva. Avtorica je tako zapisala, »da je Matej Lahovnik (nekdanji član LDS, zdaj pa član skupine nepovezanih poslancev) v času, ko je bil nekajmesečni minister za gospodarstvo (nasledil je Teo Petrin), obljubljal, da bo te stvari poenostavil. Iz tega ni bilo nič, šele zdajšnja vlada je stvari postavila na svoje mesto. Projekt Vse na enem mestu pomeni torej velik korak k izboljšanju tudi na tem področju. /.../«.

Ker avtorica članka iz znanih razlogov tednikove (ne)objektivnosti te teze ni preverila tudi pri nasprotni strani, torej pri meni, navajam, da zapisano ne drži, saj iz zapisanega izhaja, kot da je za projekt VEM zaslužna le ta vlada. Dejstva govorijo drugače: večina projekta VEM (vključno z njegovim sestavnim delom – eVEM) je bila narejena in pripravljena že v času prejšnje vlade, v kateri sem sodeloval le nekaj mesecev. Ta je sprejela in začela izvajati tudi Akcijski načrt odprave administrativnih ovir, ki je že v času pred volitvami začel dajati konkretne rezultate – predvsem pri zmanjšanju stroškov in časa za ustanovitev novega podjetja, in sicer z več kot treh mesecev na manj kot en mesec. V času prejšnje vlade je prišlo do zagona dveh od treh faz projekta VEM: vzpostavitev info točk in podpornih točk ter vzpostavitev pogojev za začetek delovanja registracijskih točk (kar je kasneje dobilo ime eVEM). Info točke smo poleti 2004 začeli vzpostavljati v okviru Pospeševalnega centra za malo gospodarstvo (PCMG), podporne točke smo ob sodelovanju več ministrstev, ker gre za kompleksen projekt, vzpostavljali v okviru sistema vavčerskega svetovanja za podjetja, registracijske točke pa so se prav takrat pripravljale za zagon. V zvezi s tem je prejšnja vlada, odgovorno je bilo prav ministrstvo za gospodarstvo, pripravila tako spremembe zakona o gospodarskih družbah kot tudi nekatere druge pravne akte, brez katerih zagon projekta VEM ne bi bil

mogoč. Izdelana je bila tudi testna aplikacija eVEM, ki je bila javnosti predstavljena že septembra 2004.

Če sklenem, ker bi sicer naštevaje vzelo preveč prostora, ni res, da je za projekt VEM zaslužna izključno sedanja vlada, kot tudi ne drži, da sem kot minister »samo obljubljal«; tik pred volitvami sem prevzel vodenje enega zahtevnejših resorjev in v kratkem času sem prispeval tudi k projektu VEM. Priznavam pa, da je znala sadove dela prejšnjih vlad v tem primeru zelo dobro izkoristiti in uporabiti v svoj prid.

Dr. Matej Lahovnik, vodja poslanske skupine Zares

RADIO
UNIVOX
107.5 MHz
e-mail: info@univox.si

Radio
VIVA
FM 102.1
99.5
stereo
RDS
M.Sobota tel:02/537-1949

Slava Klavžar 1
9000 Murska Sobota
Slovenija
tel.: 02/537 1949
fax.: 02/537 1948
GSM: 041/34 66 46
GSM: 031/34 51 51
<http://www.radio-viva.com>
e-mail: viva@radio-viva.com

Mali delničarji enakopravni

Vida Kocjan, foto: arhiv Demokracije

S prodajo 55,35-odstotnega deleža družbe SIJ je država povrnila del sredstev proračuna, ki jih je v preteklosti namenila za sanacijo omenjene družbe in za plače zaposlenih.

V zadnjem času je slišati precej očitkov glede prodaje večinskega deleža Slovenske industrije jekla (SIJ) ruskemu kupcu. Govori se, da vlada prodaja holding namesto posameznih hčerinskih družb, kot se je dogajalo v preteklosti, prenizka naj bi bila tudi cena, družbe pooblaščenke in z njimi mali delničarji pa naj bi bili izigrani. Vlada in resorni minister Andrej Vizjak te očitke odločno zavračata.

Zgodovina Zgodovina lastninjenja oziroma privatizacije Slovenskih železarn kaže, da so železarne in država 15. marca 1991 sklenile pogodbo o prenosu družbenega premoženja na državo. Na podlagi te pogodbe je država postala edina lastnica kapitala družbe Slovenske železarne in posredno z njo povezanih (odvisnih) družb. Po procesu lastninjenja leta 1991 je v letu 1998 nastopil proces privatizacije Slovenskih železarn, ko je bil sprejet zakon o privatizaciji železarn in nato leta 2001 še zakon o prevzemu in načinu poravnave obveznosti železarn v zvezi s programom prestrukturiranja.

Notranji upravičenci Notranji upravičenci so nato posredno prek družb pooblaščen na pod-

lagi lastne odločitve zamenjali lastninske certifikate in potrdila o premalo izplačanih plačah za delnice družbe SIJ, vendar največ do 20 odstotkov osnovnega kapitala družbe. V primeru prodaje posamezne odvisne družbe v okviru družbe SIJ so lahko družbe pooblaščenke, ki zastopajo interese svojih delničarjev (zaposlenih, nekdanjih zaposlenih in upokojenih delavcev), vložile zahtevo za zamenjavo delnic družbe SIJ z deleži v posamezni družbi, a le do višine 20 odstotkov osnovnega kapitala družbe. Hkrati je bilo dogovorjeno, da lahko v primeru prodaje posamezne odvisne družbe družbe pooblaščenke zamenjajo delnice SIJ za poslovne deleže do največ 20 odstotkov osnovnega kapitala po nominalni vrednosti delnic v višini 100 tisoč tolarjev za delnico. V preteklih letih je potekala prodaja kapitalskih deležev posameznih odvisnih družb, s čimer so družbe pooblaščenke pridobile določena sredstva ali lastniške deleže, kakor so se pač odločile.

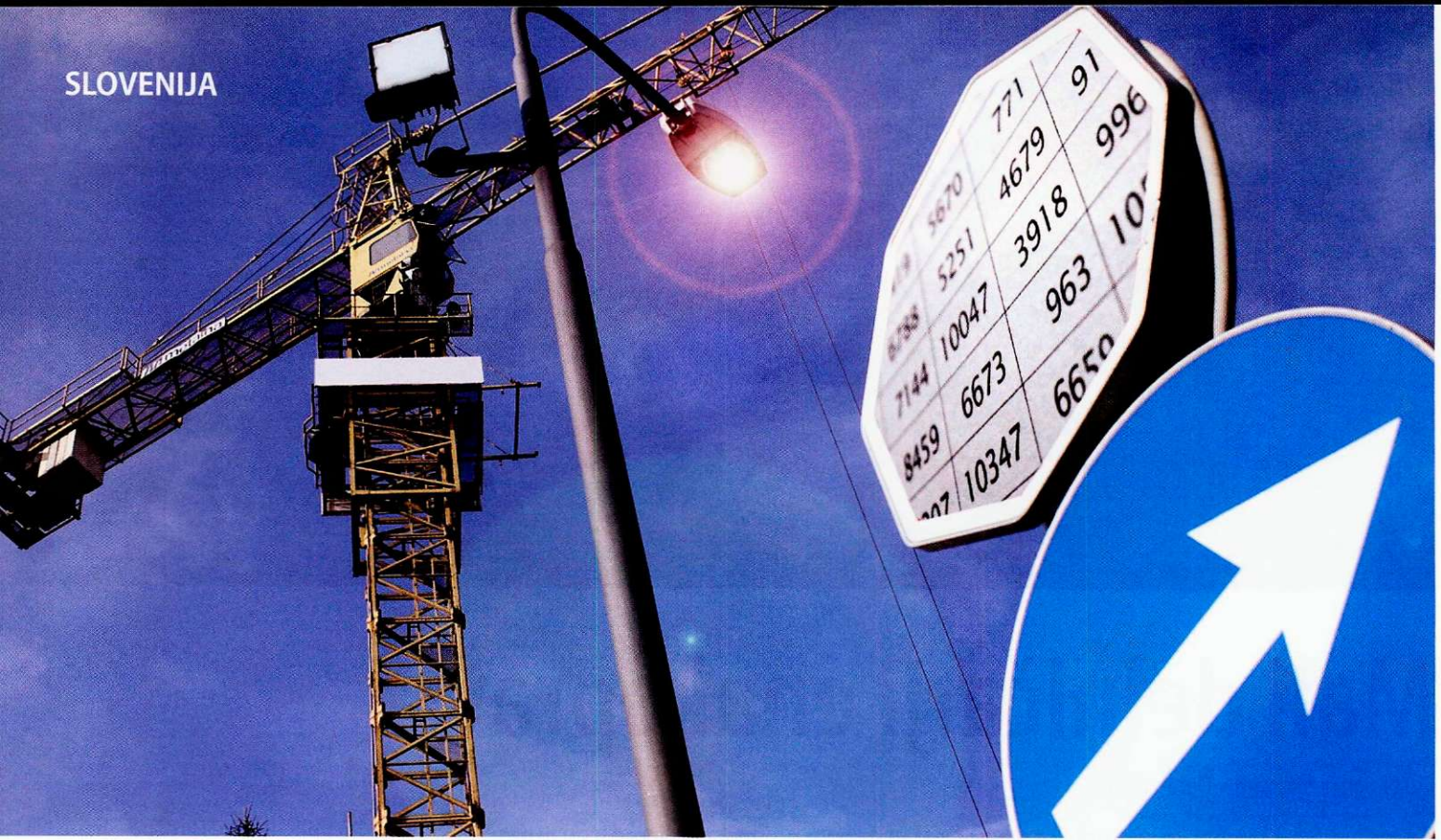
Sprememba Ker pa v zadnjih letih tečejo procesi globalizacije, ki vodijo v koncentracijo in centralizacijo kapitala, horizontalno in vertikalno povezovanje

gospodarskih družb in panog, pri čemer naša država ni izjema, se z vključenostjo v evropske in svetovne gospodarske tokove spreminja tudi slovensko gospodarstvo. Zato je vlada sprejela spremembo koncepta prodaje, in sicer skladno s politiko umika RS iz gospodarstva, pristopno pogodbo Slovenije k EU in s programom prestrukturiranja jeklarstva v Sloveniji iz leta 2000, ki preprečuje državno pomoč jeklarski industriji. Na podlagi tega je presodila, da je glede na ugodne svetovne trende in končano prestrukturiranje jeklarstva v Sloveniji prišel čas za delno prodajo družbi SIJ. Na podlagi tega je vlada decembra 2005 sprejela prenovljen program prodaje kapitalne naložbe RS v družbo SIJ, ki je temeljil na prodaji 55,35-odstotnega deleža družbe SIJ in pridržanju 25 odstotkov in 1 delnice za nedoločen čas. Koncept privatizacije (prodaja holdinga namesto posameznih hčerinskih družb) zagotavlja povezanost slovenske jeklarske panoge.

Prodaja V pripravljanih postopkih prodaje je komisija za prodajo deležev SIJ s pomočjo pooblaščenih izvedencev opravila skrbni pravni, finančni, orga-

nizacijski pregled družbe SIJ in njeno cenitev. Javno zbiranje ponudb je bilo objavljeno v časnikih Delo in Financial Times, v Uradnem listu RS in na spletnih straneh družbe SIJ. Za nakup delnic družbe SIJ se je zanimalo osem kupcev, vendar so zavezujočo ponudbo oddali le trije. Po pogajanjih in dopolnitvah ponudb je prodajna komisija predlagala najugodnejšega ponudnika, ki je dal zavezo o uresničevanju ciljev in meril prodaje. Ruski kupec je po pogajanjih ponudil najvišjo kupnino, in sicer 190,73 evra za delnico, kar je bila zgornja raven cene glede na opravljeno cenitev.

Enaki pogoji Z nakupom 55,35-odstotnega deleža SIJ se je ruski kupec poleg drugih obveznosti zavezal, da bo po izvedeni prodaji ponudil odkup preostalih deležev manjšinskih delničarjev po enaki ceni, kot jo je dosegla država. Na ta način je država tudi manjšinskim delničarjem omogočila izstop iz družbe SIJ pod enakimi pogoji. Odločitev o prodaji je seveda izključno v presoji lastnikov delnic. Na ministrstvu za gospodarstvo pojasnjujejo, da se je pomembno zavedati, da je v družbo SIJ vstopil strateški partner, ki bo dolgoročno razvijal družbo, ohranjal delovna mesta, skrbel za dvig konkurenčnosti panoge in tako povečeval vrednost delnic in ugled družbe SIJ. **D**

Ugodna polletna bilanca

Vida Kocjan, foto: arhiv Demokracije

Makroekonomska gibanja so v drugem četrtletju še naprej ugodna, Sloveniji pa ob tem uspeva ohraniti ključna makroekonomska ravnotežja, kar potrjujejo analize Umarja.

V drugem letošnjem četrtletju so se nadaljevala ugodna gospodarska gibanja iz začetka leta, ki so spodbujena s hitrejšo rastjo od pričakovane pri naših trgovinskih partnericah in s konjunktturnimi dejavniki doma. Na Uradu za makroekonomske analize in razvoj (Umar) so na tiskovni konferenci ob izidu julijske številke *Ekonomskega ogledala* poudarili, da so se tudi v drugem četrtletju nadaljevala ugodna gospodarska gibanja. Poleg domačih dejavnikov so k temu pripomogla spodbudna gibanja v mednarodnem okolju, ki so omogočila ohranjanje visokih stopenj rasti izvoza (ta je bil nominalno večji za 18,3 odstotka), rast uvoza pa se je aprila povišala, kar pomeni, da je bil uvoz v štirih mesecih, za kolikor so zadnji objavljeni podatki, nominalno višji za 19,6 odstotka. Večji uvoz od izvoza pa je tudi ključni razlog za pove-

čanje primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance.

Plače in javne finance Umar poudarja, da je Sloveniji v prvi polovici leta uspelo ohraniti tudi druga ključna makroekonomska ravnotežja. Kljub ugodnim gibanjem na trgu dela namreč rast plač še vedno ostaja v vzdržnih okvirih, saj bo tudi letos zaostajala za rastjo produktivnosti. Lanskim so podobna tudi gibanja na področju javnih financ. »V skladu z veljavnim proračunom primanjkljaj sektorja država letos ne bo presegel 1,5 odstotka bruto domačega proizvoda (BDP), v prihodnjem letu pa bo predvidoma višji za eno desetinko odstotne točke,« pojasnjuje mag. Boštjan Vasle z Umarja.

Zadolženost Na Umarju so pojasnili tudi zadnje spremembe bruto zunanje zadolženosti Slovenije. Ta je ob koncu aprila znašala 29.479

milijonov evrov in se je v primerjavi z decembrom 2006 povečala za 5.584 milijonov evrov. »62 odstotkov skupnega povečanja dolga je posledica vključitve Slovenije v plačilni sistem evroobmočja, torej gre za statistično prilagoditev, 29 odstotkov pa zadolževanja domačih poslovnih bank,« je pojasnil Boštjan Vasle in pripomnil, da »je večje zadolževanje bančnega oziroma podjetniškega sektorja pričakovani rezultat procesa dohitevanja razvitejših članic evroobmočja. Raven zadolženosti podjetij je namreč v Sloveniji še vedno precej pod povprečjem držav evroobmočja«. To dokazuje tudi tabela, ki jo objavljamo posebej.

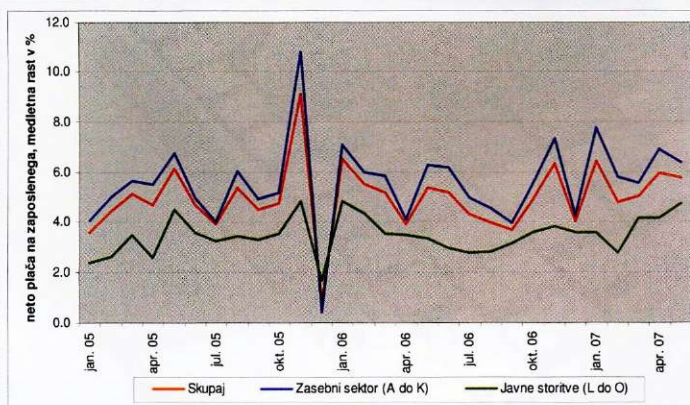
Inflacija navzgor Cene življenjskih potrebščin se po povišanju v zadnjih treh mesecih julija v primerjavi z junijem niso spremenile. Podobno kot v istem mesecu preteklih let so k temu največ pri-

spevale sezonske spremembe cen, na eni strani nižje cene oblačil in obutve, na drugi pa višje cene počitnic. Medletna inflacija se je povišala na 3,8 odstotka, k čemur še vedno največ prispevajo cene hrane in tekočih goriv. Na Umarju so prepričani, da višja inflacija ni posledica makroekonomskih neravnovesij, saj pregled podatkov potrjuje, da se ta ravnovesja letos v primerjavi z lanskim letom niso pomembno poslabšala.

Ponovitev Portugalske? Ker se v javnosti pojavljajo različne interpretacije gospodarskih kazalnikov, nekateri novinarji pa tudi opozicija Slovenijo primerjajo s Portugalsko, kjer so gospodarski kazalniki popolnoma drugačni od slovenskih, več prostora namenjamo tabelam, ki dokazujejo, da je Slovenija na pravi poti, predvsem pa so podatki, tabele in grafi dovolj zgovorni sami zase. Navajamo tudi vir podatkov, s čimer je podkrepljena njihova verodostojnost. Pogosto grafi in tabele z navedbo vira povedo več kot tisoč besed. **D**

Gibanje plač

Vir podatkov: SURS, preračun UMAR

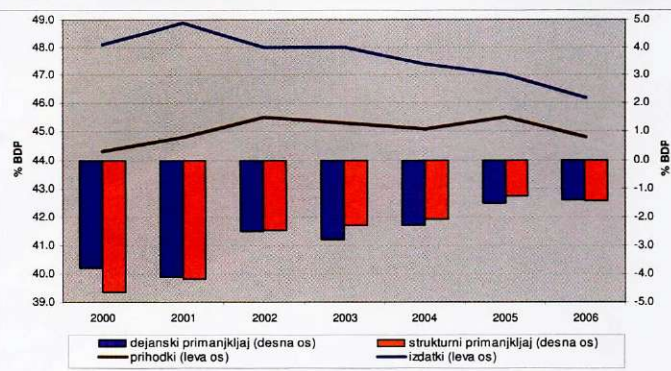
Rast plač

- maja 2006: 5,3 odstotka,

- maja 2007: 5,8 odstotka.

Takšna gibanja ne ogrožajo osnovnega ravnotežja: rast plač še vedno zaostaja za rastjo produktivnosti, v letu 2007 predvidoma za 1,2 odstotne točke.

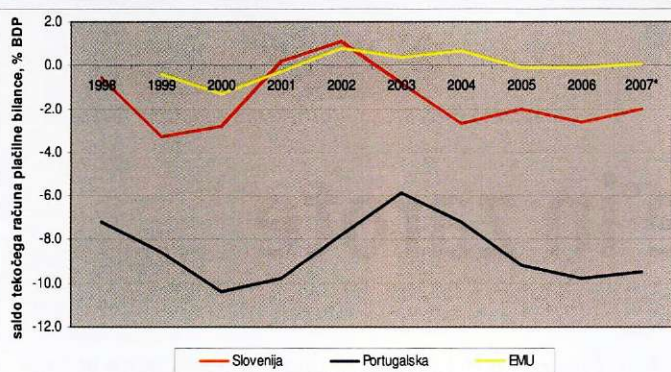
Fiskalna konsolidacija po letu 2001

Vir podatkov: SURS, preračun UMAR

Doseganje maastrichtskega kriterija o javnem dolgu v BDP ni bilo ogroženo, saj je bila ohranjena zadostna varnostna meja. To pomeni, da je država vstopila v evroobmočje s stabilnimi javnimi financami.

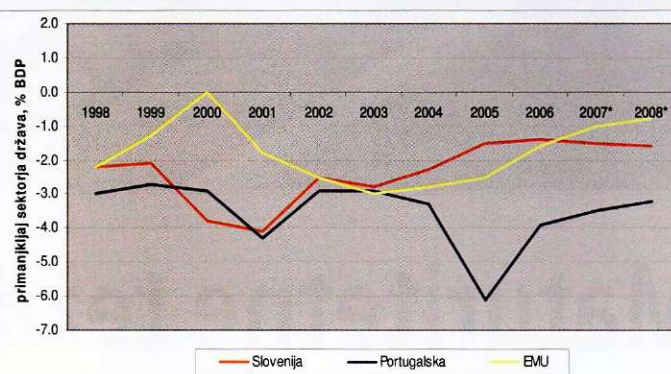
Tekoči račun plačilne bilance

Vir podatkov: Eurostat. Napoved: UMAR, Evropska komisija

Uvoz in izvoz se v letošnjem letu ohranjata na visoki ravni, na kar vplivajo ugodno povpraševanje iz tujine in konjunkturni razlogi v Sloveniji. Tudi ta tabela kaže, da škodoželjna primerjava med Slovenijo in Portugalsko ni upravičena.

Primerjava gibanja primanjkljaja države

Vir podatkov: Eurostat. Napoved: Ministrstvo za finance, Evropska komisija

Primanjkljaj sektorja države:

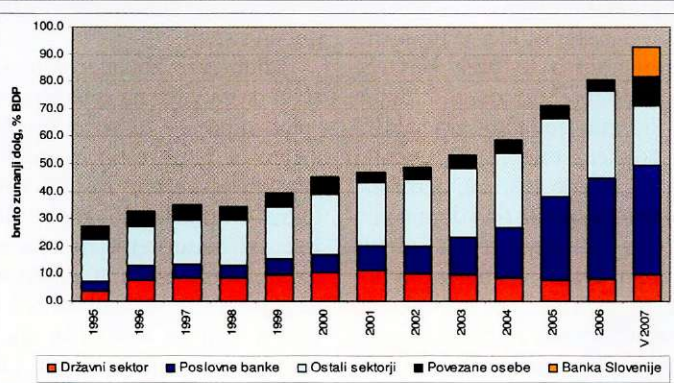
- 2005: 1,5 odstotka,

- 2006: 1,4 odstotka,

- 2007: 1,5 odstotka.

Ker nekateri Slovenijo že poskušajo primerjati s Portugalsko, je iz tabele o primanjkljaju Slovenije razvidno, da ta primerjava nima realne podlage.

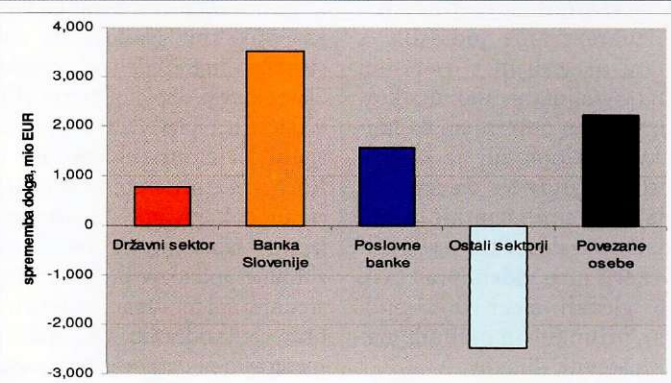
Bruto zunanji dolg

Vir podatkov: Banka Slovenije, preračun UMAR

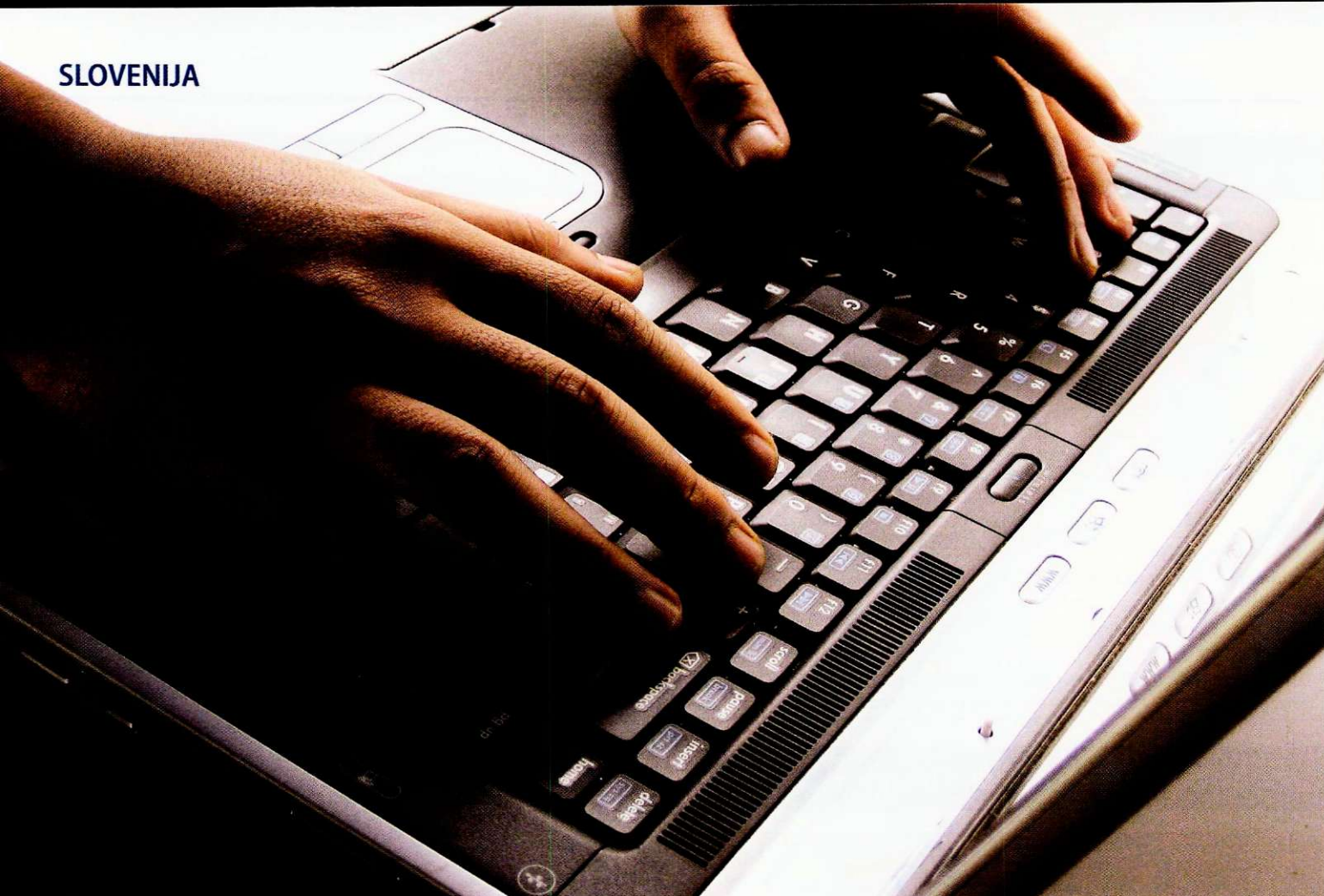
Podatki o zadolževanju države po letih kažejo, da je državni sektor manj zadolžen, zelo pa se zadolžujejo poslovne banke in v zadnjem letu tudi Banka Slovenije.

Spremembe bruto zunanjega dolga v letu 2007

Vir podatkov: Banka Slovenije, preračun UMAR

Tudi ta tabela prikazuje, da se državni sektor ne zadolžuje preveč, pač pa zunanji dolg povečujejo drugi posojiljojemalci.

Na spletno stran RIC so vdrla hekerji s podpisom TeeSpoon. team.

Maturitetne težave in zarote

Peter Avsenik, foto: arhiv Demokracije, Bor Slana

Tudi letos je bil zrelostni izpit slovenskih četrtošolcev skoraj ogrožen. Potem ko je lani nekaj dijakov predčasno videlo maturitetne pole, je letos prišlo do vdora na spletno stran Republiškega izpitnega centra (RIC).

Na RIC so vdrla tako imenovani hekerji s podpisom TeeSpoon team, ki so nekaj dni imeli sezname vseh slovenskih osnovnih in srednjih šol ter centrov za izobraževanje odraslih s šiframi in gesli in z osebnimi podatki najmanj 300 dijakov. Po izrednem notranjem nadzoru, ki so ga opravili na RIC, je vodstvo ugotovilo, da izpitnih podatkov, tajnih izpitnih pol in podatkov o dosežkih na maturi hekerji niso videli, prav tako niso gledali sicer dostopnih imen, priimkov in osebnih matičnih števil dijakov.

Tajni podatki varni So pa na njihovo spletno stran vdrla le nekaj ur pred rezultati mature.

Na RIC so po besedah direktorja Darka Zupanca ugotovili, da so na stran vdrla z dveh različnih IP naslovov (identifikacijskih števil računalnikov, povezanih z medmrežjem), napadli pa so jo kar 2500-krat. Naslova sta registrirana v tujini, eden od teh celo v Skandinaviji. »Spletne strani eRIC v katere je bil izveden vdor, so eksterni del informacijskega sistema RIC, namenjene objavi informacij in dokumentov, ki niso pod izpitno tajnostjo, ter sredstvo za zbiranje podatkov iz osnovnih in srednjih šol ter organizacij za izobraževanje odraslih. Večina dokumentov in podatkov je tako javnih in jih RIC objavlja v različnih publikacijah, šole pa na oglasnih deskah,« nam je pojasnila tiskovna predstavnica RIC Polona Papler.

Hekerji so tako lahko pregledovali le javne podatke, kot so stare izpitne pole, koledarji dogodkov, razpisane seminarske naloge in podobno. Sistem eRIC je namreč ločen od internega dela informacijskega sistema, kjer je hranjeno tajno gradivo in prek katerega potekajo prenosi osebnih imen ter izpitnih podatkov pri splošni in poklicni maturi. Ti podatki pa, kot rečeno, niso bili ogroženi. Poleg tega so bile od vdora pa do začetka minulega tedna spletne strani ustrezno nadgrajene in ponovno usposobljene. »V skladu z ugotovitvami notranjega nadzora in priporočili bomo na RIC izpeljali še druge aktivnosti, za kar je potreben bolj umirjen čas za razmislek in nekaj več časa,« pojasnjuje Paplerjeva.

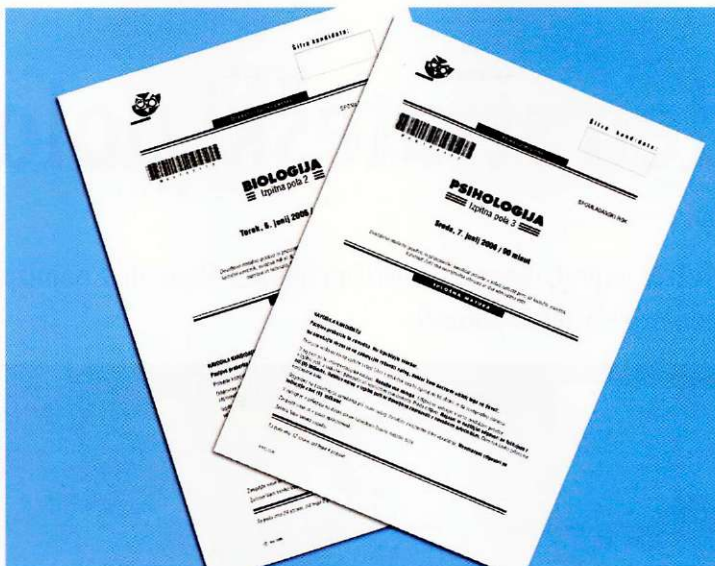
Direktor Zupanc je še povedal, da je bila uporabniku »prijazna« spletna stran pač zato tudi bolj ranljiva, da pa bo zdaj bolj zaščitena. Vendar 100-odstotne zaščite pred tovrstnimi napadi ne daje noben sistem.

Kljub skrb zbujajočemu dejstvu, da za vdor na spletno stran sploh nihče ne bi vedel, če RIC o tem ne bi obvestili iz ene slovenskih časopisnih hiš, je center tokrat odnesel celo kožo. Tudi jesenski maturitetni rok po besedah Janeza Mežana, direktorja direktorata za srednje šolstvo na ministrstvu za šolstvo in šport, tako ni v nevarnosti. Prav tako vsaj za zdaj niso v nevarnosti rezultati lanske mature, do katerih naj bi bili nekateri dijaki prišli na nepošten način.

Vsakoletne težave Dobro se še spominjamo lanske kraje maturitetnih pol, ki naj bi nekaj dijakom (domnevno idrijskim) omogočila lažjo pot do zrelostnega izpita. Zgodba o maturitetnih polah iz psihologije in biologije, ki so bile praktično javne isti dan, ko so jih dijaki pisali, namreč še vedno ni končana. Policija po Mežanovih besedah še vedno nima dovolj »otipljivih dokazov«, da bi lahko z gotovostjo pokazala na krivca. Na RIC pa so nam povedali, da je v tem primeru podana kazenska ovadba zoper neznanega storilca na okrožno državno tožilstvo v Novi Gorici.

Spomnimo. V lanskem spomladanskem maturitetnem roku, natančneje 8. junija, sta v javnost prišli maturitetni poli za splošno maturo iz nemščine in psihologije. Pola iz nemščine, ki so jo dijaki pisali dan pozneje, je bila zato nadomeščena z rezervno, pola iz psihologije, ki so jo dijaki pisali dan pred tem, pa ne - kljub temu, da je njen tretji del *Dnevnik* prav 7. junija zjutraj po pošti prejel na svoje uredništvo. Nepravilnosti so se sicer pojavile tudi pri biologiji, saj je bila naslovna stran druge izpitne pole objavljena na oglasni deski ene izmed kranjskih srednjih šol.

Prve policijske preiskave so tedaj pokazale, naj bi šlo za naklepno dejanje. Na eni izmed slovenskih gimnazij (domnevno idrijski) sta bili tako odpečateni dve vrečki z izpitnima polama. Na pisemski ovojnici, v kateri sta prispeli na omenjeni časopis, pa je bil žig knjižnice idrijske gimnazije, je tedaj ugotovila policija. Vendar je tamkajšnji ravnatelj zanikal možnost, da bi poli ukradel kdo iz njihove šole, pa tudi predstavniki

Sporni maturitetni poli iz psihologije in biologije

Matura je danes postala sama sebi namen, ima preveč selekcijsko vlogo in v preveliki meri narekuje srednješolsko izobraževanje.

RIC so ugotovili, da na Gimnaziji Jurija Vege v Idriji ni prišlo do kršitev pravil o varovanju izpitne tajnosti. Ne nazadnje se na »sodelovanje« idrijske gimnazije pri lanski maturitetni zaroti da sklepali le po žigu tamkajšnje knjižnice. RIC se je nato lani kljub neenakovrednim pogojem dijakov odločil, da pisanja mature ne bo ponovil ne pri biologiji ne pri psihologiji ter da spomladanski rok mature ne bo razveljavljen.

A zgodba še ni dobila epiloga. Kdo je maturitetni poli poslal omenjeni časopisni hiši, sicer ni jasno. Zdi pa se, da pole niso bile odpečatene le z namenom, da bi privilegirani dijaki svoje maturitetne preizkuse odpisali bolje

kot sicer. Kdor koli bi namreč imel takšen namen, bi skrivnost verjetno prej hotel zadržati zase. In v tem kontekstu je zanimivo, da so bile poslani ravno *Dnevniku* in ne kateremukoli drugemu časopisu. In tudi za letošnji vdor na spletne strani je RIC izvedel od istega časopisa (sic!).

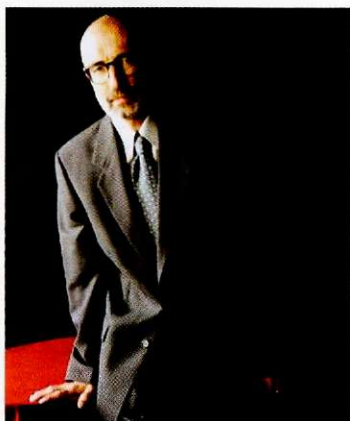
Predvidene spremembe Ministrstvo za šolstvo in šport že nekaj časa razmišlja o spremembah maturitetnega preizkusa. Po besedah ministra Milana Zvera je namreč matura postala sama sebi namen, tudi sicer je prevzela preveč selekcijsko vlogo. Sedanja matura je po prepričanju predstavnikov ministrstva sporna tudi

zato, ker narekuje, kakšno naj bo srednješolsko izobraževanje. Delo v srednjih šolah je v veliki meri podrejeno maturi, saj pripravam nanjo namenjajo velik del časa, je prepričan Janez Mežan. Pri izbirnih predmetih so maturitetni standardi celo višji od tistih, ki so določeni z gimnazijskim programom. »Matura naj bo le pogoj za prehod na univerzo, tej pa naj se ob omejitvi vpisa prepusti izbira kandidatov,« pojasnjuje Mežan.

Za pripravo nove oblike zrelostnega preizkusa je sicer zadolžena komisija za prenavo mature, ki jo vodi prof. dr. Bojan Borštner, v srednje šole pa naj bi bila vpeljana s šolskim letom 2008/2009. Na ministrstvu še ne

vedo, kako naj bi bila oblikovana, vsekakor pa bi jo bilo potrebno razbremeniti selekcijske vloge in vloge preverjanja znanja, prehod v terciarno izobraževanje pa prilagoditi evropski praksi. Tako bodo po vsej verjetnosti v prihodnje na fakultetah uvedeni tudi sprejemni izpiti, vendar pa ministrstvo o tej tematiki z univerzami še ni govorilo.

Kot rečeno, bodo spremembe mature uvedene na podlagi celovite spremembe gimnazijskega programa. Komisija za prenavo gimnazije, ki jo prav tako vodi Bojan Borštner, je namreč v *Izhodiščih prenovе gimnazijskega programa* zapisala, da je cilj novega sistema predvsem boljša usposobljenost dijakov za nadaljnji študij. Poleg tega bo nova strategija dajala poudarek neformalnemu učenju dijakov, raznovrstnosti znanj, odgovornosti in etičnemu ravnanju dijakov, pa tudi razvojnemu in inovativnemu delu. Spodbujala bo vseživljenjsko učenje, konstruktivno razreševanje življenjskih problemov, razvijanje pozitivne samopodobe dijakov, kritično mišljenje in nacionalno samozavest. Pri dijakih bo prihodnja gimnazija razvijala tudi čim višjo stopnjo pismenosti. ■

Prenovo vodi dr. Bojan Borštner.

Janez Mežan, ministrstvo za šolstvo

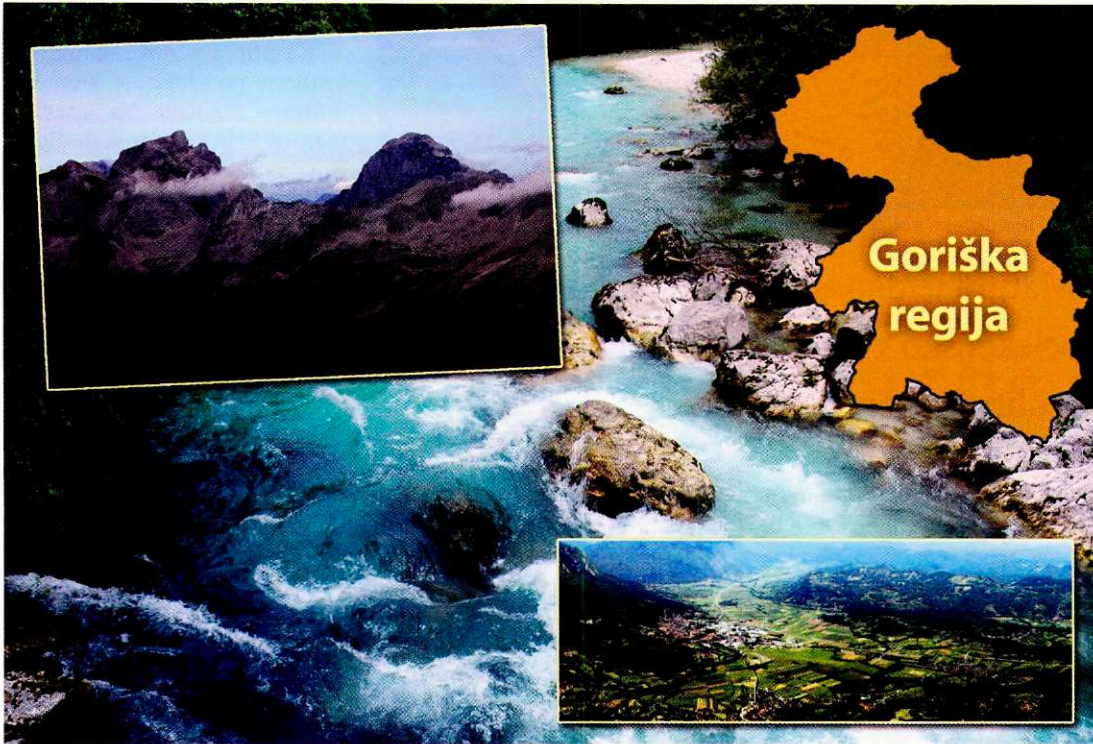

Direktor RIC Darko Zupanc

Zelo ugoden strateški položaj

Vida Kocjan, foto: Gregor Pohleven, arhiv Demokracije

Severna Primorska – Goriška je četrta najbolj razvita statistična regija v Sloveniji z najnižjo stopnjo brezposelnosti v državi in najmanj prejemniki denarne socialne pomoči.

Julijske Alpe, reka Soča in rodovitna Vipavska dolina so najznačilnejše naravne lepote pokrajine.

Goriški turistični center

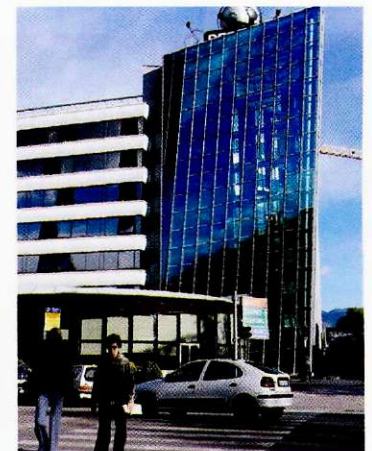
Vlada načrtuje tudi izgradnjo Goriškega turističnega centra, kar pomeni ustanovitev igralniškega središča. Cilj projekta je vzpostaviti prvo središče zabavišnega turizma pri nas in največje tovrstno središče v Evropi. Glavni namen tega projekta je vzpostavitev tehnološkega stebra, da bo ponudba visokotehnološko igralniška; povečale naj bi se tuje naložbe, pridobivali bi novo znanje in razvite bodo nove veščine trženja. Po vladnih načrtih naj bi projekt večinoma financiral potencialni zasebni investitor, dokončna odločitev o projektu pa je odvisna od izida pogajanj med vlado in zasebnim investitorjem.

Učinki projekta: Povečanje obsega turistične dejavnosti in svetovne konkurenčnosti slovenskega turizma. Ob tem načrtujejo milijon nočitev letno, kar bi bilo približno desetina vseh turističnih nočitev v Sloveniji. Investitorji nameravajo zaposliti neposredno 2.500 oseb, spodbuditi razvoj turizma v širšem okolju ter pozitivno vplivati na razvoj trgovine in storitev. Predvideva se tudi ugoden

vpliv na nastajanje visokotehnoloških podjetij s področja video-telekomunikacijskih tehnologij. Investicija bi omogočala nove neposredne in posredne davke v slovenski proračun, ustvarila nove poslovne priložnosti za zamejske Slovence ter visoko umestila trženjsko znamko slovenskega turizma v svetovnem prostoru.

Značilnost razvoja turistične dejavnosti je močna povezanost z okoljem, saj turistična podjetja praviloma potrebujejo za svoj uspeh veliko boljše odnose, kakor to velja za proizvodna podjetja. Nosilec turizma praviloma podpira razvoj drugih dejavnosti s področja kulture in športa, kar nedvomno bogati lokalno okolje. Sicer pa naj bi bil to celovit zabavišni center, ki poleg igralnic, kongresnih ter zabavišnih centrov in centrov za dobro počutje vključuje tudi površine, ki so namenjene športnim dejavnostim (golf in podobno), to pa je tista oblika, ki najmanj negativno vpliva na socialno okolje, saj je kompleks kot takšen v prvi vrsti namenjen turistom.

Goriška regija se s trinajstimi občinami razteza na zahodu države ob italijanski meji. Julijske Alpe, reka Soča in rodovitna Vipavska dolina so njene najznačilnejše naravne lepote. Čeprav prispeva k slovenskemu domačemu brutoproizvodu (DBP) le slabih 6 odstotkov, je po ustvarjenem DBP na prebivalca na tretjem mestu v državi. Lahko se pohvali z najnižjo stopnjo brezposelnosti med vsemi regijami, saj je le 6,5 odstotka aktivnega prebivalstva brez zaposlitve. Plače zaposlenih v podjetjih so le nekoliko nižje od slovenskega povprečja oziroma so na tretjem mestu v državi (za Osrednjeslovensko in Obalno-kraško regijo). V letu 2005 je bilo v tej regiji največ upravičencev do dela s krajšim delovnim časom, hkrati pa najmanj prejemnikov denarne socialne pomoči – skoraj dvakrat manj od slovenskega povprečja. Osnovne šole so najmanjše v državi, merjeno s številom otrok na eno osnovno šolo. Med tisoč prebivalci Goriške je 60 študentov, to je 16 več kot v Pomurski regiji oziroma 4 več od slovenskega povprečja. Ker prebivalci Goriške dočakajo v povprečju najvišje starosti med Slovenci, je tudi delež prebivalcev, starih 65 let ali več, tu največji v državi. Od

Prihodnost bo v turizmu in znanju.

Razvojni projekt IN PRIME na Goriškem

Predmet projekta:

- Primorski tehnološki park (Vrtojba, Ajdovščina),
- univerzitetni inkubator,
- mrežni podjetniški inkubator,
- tehnološki centri in inštituti, tehnološka jedra (Hidria, Iskra Avtoelektrika, Kolektor, ICIT, Gostol, Gopan, MIP, Design center ...),
- obrtno-poslovne cone,
- visokošolska izobraževalna središča s spremljajočimi objekti,
- kadrovski inkubator,
- razvojni programi podjetij,
- regijski razvojni sklad.

Cilji projekta:

Strateški cilj je spodbujati inovativnost in hitrejši tehnološki razvoj v gospodarstvu, povečevati globalno konkurenčnost regije s povezo in nadgradnjo vseh ključnih elementov za kreiranje znanja, nadgradnjo z raziskavami in predvsem s prenosom na trg.

(Vir: Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007 – 2023, Vlada, oktober 2006)

slovenskega povprečja (to je 15,6 odstotka) je večji za 1,9 odstotne točke, od regije z najnižjim deležem teh prebivalcev (to je Koroške regije) pa za 3,2 odstotne točke.

Trajnostni razvoj Regija si prizadeva za uveljavitev modela nenehnega razvoja, ki vključuje prostorsko in regionalno skladen razvoj, kar pomeni spodbujanje ekonomskega razvoja, ustvarjanje novih delovnih mest, zmanjševanje razvojnih razlik znotraj regije ter povečevanje in ohranjanje regionalnega kapitala. Regija želi postati privlačnejša za gospodarske naložbe in inovativne kadre; v njej delujejo gospodarske družbe, ki so vodilne v svetu na svojih področjih in lahko bistveno prispevajo k gospodarskemu razvoju regije. Vzpo-

stavlja se razvojna infrastruktura, podporno okolje ter programi izobraževanja in usposabljanja za krepitev znanj v podporo inovativnosti in tehnološkemu preboju območja. Regija ima zelo ugoden strateški položaj, z dograditvijo avtocestnega križa in četrte infrastrukturne osi bo povezana s celotno Evropo. Alternativa delovno intenzivnim panogam (tekstilni, obutveni, deloma pohištveni), ki so na Goriškem večinoma propadle, je predvsem v razvoju visokih tehnologij na področju strojne in elektro tehnologije, ki ima že bogato tradicijo, ter na razvoju mehanotronike, energetike ter manjših inovativnih podjetij, ki so se že uveljavila v svetovnem gospodarstvu. Nujni pogoj za preboj je povezovanje gospodarstva in raziskovalno-znanstvenih ustanov

ter razvoj osebja s strokovnimi in vodstvenimi znanji.

Projekt za preboj Vlada na tem območju poleg Goriškega turističnega centra načrtuje tudi projekt IN PRIME, o katerem pa se v javnosti premalo govori. Projekt je program dolgoročnega inovacijskega preboja Severne Primorske – Goriške statistične regije, ki predvideva naložbe v razvojno infrastrukturo, v znanje in pridobivanje novih kakovostnih delovnih mest. To bo doseženo z zgraditvijo potrebne razvojne infrastrukture (visokošolska izobraževalna središča s spremljajočimi objekti, tehnološki park, univerzitetni inkubator, mrežni podjetniški inkubator, tehnološki centri, inštituti in tehnološka jedra ter podobno). Poleg tega bo v regiji v obdobju od 2007 do 2023 potekala dograditev poslovno-gospodarskih con s skupno površino približno 650 hektarjev. Program IN PRIME bo podpiral razvojne programe podjetij, prednostno usmerjene v razvoj novih izdelkov z visoko dodano vrednostjo in v usposabljanje strokovnih kadrov (kadrovski inkubator). Projekt predvideva poleg infrastrukturnega dela in razvojnih programov podjetij tudi uvajanje novih oblik visokošolskega izobraževanja prek Univerze v Novi Gorici, konzorcija za razvoj visokošolskega izobraževanja na

področju naravoslovja in sodobnih tehnologij na Primorskem, visokošolskega izobraževalnega in raziskovalnega središča Primorske (VIRS). Ustanovljen bo razvojni sklad za podporo novim inovativnim podjetjem, in sicer na podlagi že delujočih skladov za razvoj drobnega gospodarstva ter koncesijske dajatve od igralništva.

Nova delovna mesta Samo s projektom IN PRIME bo ustvarjeno 2.500 novih kakovostnih delovnih mest; ustanovljena bodo tudi nova visoko inovativna podjetja, ki bodo zaposlovala usposobljene in razvojno motivirane strokovnjake zlasti na področju gospodarskih panog z visoko stopnjo dodane vrednosti in razvojno usmerjenostjo.

Nekatere moti ime Goriška...

Prvega avgusta se je iztekel 60-dnevni rok za dajanje mnenj k novemu vladnemu predlogu za določitev območij pokrajin, njihovih sedežev in imen. Večina (86 odstotkov) občinskih svetov vladni predlog načeloma podpira, večina drugih pripomb pa se nanaša na imena, sedeže in število pokrajin. Občine, združene v pokrajino Goriška, so nezadovoljne predvsem z imenom; predlagajo ime Severna Primorska oziroma Zgornje Posočje. To je tudi vse, pomeni pa, da bo regija tudi v prihodnje ostala takšna kot doslej. **D**

Statistični podatki

- površina	2.325 km ²
- število prebivalcev	119.628
- gostota prebivalstva	51,5
- število živorojenih	1.037
- število umrlih	1.235
- naravni prirasek	- 198
- število učencev	9.893
- števil dijakov	5.686
- število študentov	7.156
- število diplomantov	917
- število delovno aktivnih	46.755
- številčlo zaposlenih	41.629
- število samozaposlenih	5.126
- štev. regist. brezposelnih	3.394
- število podjetij	6.470
- regijski DBP (v mio EUR)	1.506
- štev. kmetijskih gospodarstev	6.540
- število stanovanj	49.002
- BDP na prebivalca (v EUR)	12.599

(Vir: SURS: Slovenske regije v številkah, maj 2007)

Središče pokrajine - Nova Gorica

Plečnik na Loškem

V. M., foto: arhiv Demokracije

Letos se posebej spominjamo arhitekta Jožeta Plečnika, ki je umrl pred petdesetimi leti. Letošnji Dnevi evropske kulturne dediščine so posvečeni njemu. Z razstavo *Plečnik na Loškem* so se ga spomnili tudi v Škofji Loki.

Plečnikov spomenik žrtvam Selške doline pri Dolenji vasi

Plečnik je v petdesetih letih 20. stoletja prišel v Škofjo Loko, ki je bila takrat še v marsičem podobna srednjeveškemu mestu, takemu, kot ga predstavljamo v drugi polovici grajske galerije, kjer je še vedno na ogled razstava Škofja Loka – čas pasijona,« razmišlja o razstavi *Plečnik na Loškem* Jana Mlakar, direktorica Loškega muzeja in soavtorica razstave.

Plečnik in Škofja Loka Prese- netljiva je Plečnikova navezanost

na Škofjo Loko z okolico, prav tako je velika zavzetost, s katero se je loteval projektov na Loškem. Iz osebnih pričevanj in fotografij se vidi, da se je na Loškem dobro počutil. Čeprav ni bil velikokrat v Škofji Loki, je občudoval starodavne loške hiše in naravo za njimi, očitno pa je tudi dobro razumel značaj loškega človeka, njegovo klenost in marljivost, predvsem pa njegove potrebe in želje. Dokazi so vidni v Plečniko- vih arhitekturnih posegih na tem

območju, v subtilnem oblikova- nju predmetov za cerkveno rabo in v načrtih za celostno ureditev Mestnega trga v Škofji Loki.

Po drugi svetovni vojni sta imela največ zaslug, da je Plečnik svoja dela zapustil tudi v tem delu Slovenije, škofjeloški župnik Melhior Golob in Niko Žumer iz Železnikov.

»Oskrunitev« Plečnika Naj samo mimogrede omenimo, da tisti, ki omenjajo, kako so v Žele-

znikih oskrunili Plečnikovo delo, močno pretiravajo. Med drugo svetovno vojno so partizanske sile navalile na skromno nemško orožniško postojanko v Železnikih. Ker so doživele hud poraz in celo sramoto, so se partizanski komunistični poveljniki znesli nad krajem, najbolj pa nad župnijsko cerkvijo. Požgali so jo in s tem povzročili veliko kulturno škodo. Po vojni so jo verniki za silo obnovili, vrh zvonika pa je bil narejen po Plečnikovi zasnovi.

Ko so pred leti cerkev temeljito obnovili, so se domačini odločili, da bodo zvoniku vrnilo staro podobo. Plečnikov »zvonik« v Železnikih ni bil nič posebnega, nobena arhitekturna vrednost, zato je zgražanje odveč. Naj se ljudje raje zgražajo nad uničevalnimi partizani, ki so 21. novembra 1944 pustošili po Železnikih.

Gotovo Plečnik, če bi ga lahko vprašali, ali dovoli, da se zvoniku vrne stara podoba, ne bi imel nič proti. Samo pozdravil bi jo lahko.

Izjemno lepa krstilnica Plečnikovo delovanje na različnih področjih je dobro dokumentirano. Danes lahko občudujemo njegove mojstrovine v župnijski cerkvi sv. Jakoba v Škofji Loki: izjemno lepo krstilnico (narejeno v letih 1956–1961), lestence, tabernakelj in razpelo. Na Loškem je Plečnik ustvaril še vrsto svojih del: spomenik padlim borcem iz Selške doline pri Dolenji vasi (1954), spomenik Ivanu Tavčarju v Poljanah, nagrobnik Jesenkovič v Stari Loki, vhodna vrata na podružnični cerkvi sv. Florjana v Sopotnici, vhodno lopo na pokopališču v Selcah.

Krstilnica v župnijski cerkvi sv. Jakoba v Škofji Loki

Spomenik v Selški dolini

Pri načrtovanju spomenika žrtvam iz Selške doline se je ognil sorealistični patetiki, ki je takrat onesnažila Slovenijo. Pokazal je, da se da z umirjeno arhitekturo, postavljeno v naravno okolje, doseči pravi učinek. Grozo vojnega divjanja ponazarjajo le pod streho obesheni koli, na katere so privezo-

vali talce (tiste »talce«, ki so bili žrtve povračilnih ukrepov okupatorja po neodgovornih partizanskih akcijah). Plečnik je imel veliko izkušenj z nagrobnimi spomeniki in kapelami. Tudi spomenik v Selški dolini je zato zrasel iz predstav paviljona Jožmurka v Begunjah z rusticitiranimi stebri, betonskimi strešniki in s klopni.

Gotovo se danes ljudje veliko pogosteje ustavljajo ob tem spomeniku kot ob številnih »partizanskih« spakah po Sloveniji.

Razstava Razstava Loškega muzeja na škofjeloškem gradu se osredinja na Plečnikovo delo na Loškem. Ponuja vpogled v načrte in idejne zasnove projektov na Plečnikovem loškem

zemljevidu, sooča nas s fotografsko dokumentacijo na to temo in nam na muzejski način predstavlja nekaj konkretnih Plečnikovih stvaritev na sakralnem in posvetnem področju.

Slike, načrte, dokumente, fotografije, s katerimi predstavljajo Plečnikovo delovanje na Loškem, ko gre za arhitekturo in spomenike, lepo dopolnjujejo predmeti sakralnega pomena, ki jih je mojster oblikoval za opremo v cerkvah v Škofji Loki in Železnikih.

Obilo lepega in zanimivega

Razstavo so pripravili Jana Mlakar ter sodelavci v muzeju Franc Podnar, Boštjan Soklič in Jože Štukl. Izdali so tudi katalog, v katerem so svoja razmišljanja o Plečniku objavili Svetko Kobal, dr. France Štukl in Tone Mlakar, Plečnikov učenc, ki so po vojni sodelovali z njim. Nekaj misli o velikem arhitektu je prispeval poznavalec Plečnika dr. Damjan Prelovšek. Razstava Loškega muzeja na škofjeloškem gradu ponuja obiskovalcu obilo lepega, zanimivega, hkrati pa tudi marsikaj manj znanega ali celo novega. »Lahko smo ponosni, da je umetnik, ki si je nesmrtno slavo prislužil z mojstroviniami v treh evropskih prestolnicah, Ljubljani, na Dunaju in v Pragi, delček svoje kreativne pozornosti namenil tudi Škofji Loki in njeni okolici,« je v zgibanki k razstavi zapisala direktorica Loškega muzeja Jana Mlakar.

Razstava na škofjeloškem gradu je majhen, a dragocen prispevek k spominu na mojstra Plečnika. **D**

Plečnik z B. Berčičem, S. Kobalom, M. Masterlom in z župnikom M. Golobom

Vhodna lopa na pokopališču v Selcah

Mladi Slovenci iz tujine so se zabavali na Debelem rtiču.

Spoznavali so Slovenijo

Tekst in foto: Mitja Volčanšek

V začetku avgusta je Debeli rtič gostil že 11. tabor slovenskih otrok po svetu v organizaciji Svetovnega slovenskega kongresa. Namen tabora je mladim rojakom iz tujine približati slovenski jezik, naravno in kulturno dediščino ter običaje.

Poleg tega je še pomembnejše, da bi prek tabora spodbudili druženje in gojenje prijateljskih stikov med mladimi Slovenci, sicer raztresenimi po svetu.

Tabor, ki je potekal med 29. julijem in 12. avgustom, je bil letos prvič razdeljen po starostnih skupinah (prvi teden je bil namenjen starostni skupini med 12. in 14. letom, drugi pa mladim med 15. in 17. letom).

Mi smo ga obiskali ob koncu prvega tedna. Mlade smo ujeli v zgodnjem popoldnevu, v njihovem prostem času, ki so ga preživljali v bazenih in okolici v idiličnem ambientu mladinskega zdravilišča; tam so lahko spoznavali mlade iz vse Slovenije, ki so v istih dne-

vih napolnjevali slovensko obmorsko letovišče.

Sonce in morje Iz njihovih ust je bilo čutiti razposajenost ter splošno navdušenje nad tabo-

rom. Mladi udeleženci niso mogli prehvaliti morja in sonca ter številnih pristočasnih aktivnosti, ki so dopoljevale osrednjo dejavnost tabora – poletno šolo slovenščine. Fantje in dekleta so

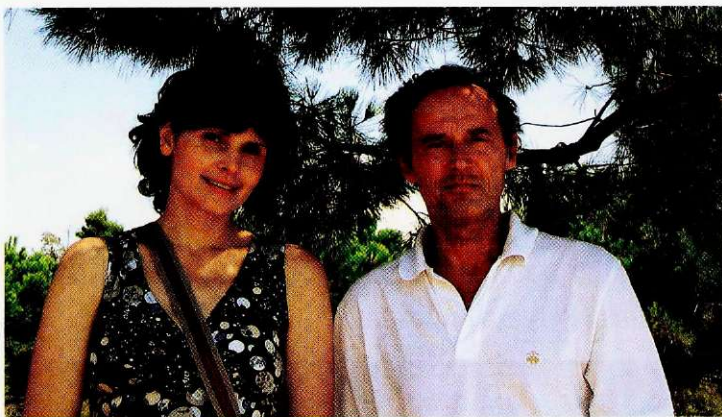
v slabem tednu dni spletli nova prijateljstva ter spoznavali lepote bližnje okolice. Nekateri so na taboru bili že nekajkrat in se radi vračajo, tudi do te mere, da že prevzemajo soodgovornost

Pouk je potekal v idiličnem okolju.

Voditeljica tabora Jana Čop in dr. Boris Pleskovič, predsednik SSK.

za uspešen potek tabora in bdi-vo nad mlajšimi.

Na taboru sicer sodelujejo mladi iz Švedske, Avstrije, Nemčije, Švice, Velike Britanije, Avstralije in Kanade. V prvi skupini je bilo približno dvajset otrok.

Voditeljica tabora Jana Čop opaza, da je bila odločitev za razdelitev po starostnih skupinah zadetek v polno ne le z učnega vidika. »Opažamo, da je to pravi način tudi zaradi tega, ker se otroci prej spoznajo in socializirajo,« pravi Čopova in pripominja, da delo v manjših skupinah pripomore k boljšemu delu. Predhodno znanje slovenskega jezika ni neobhodno, čeprav ga večina udeležencev zelo dobro razume. V manjših skupinah pa se pedagog lahko bolj posveti tudi tistim, ki nekoliko zaostajajo.

Pouk se odvija vsako dopoldne po zajtrku. Mladi po malem vsrkavajo nova znanja, snov pa skušajo podati na manj tog in bolj sproščen način, da ga ne bi začutili kot breme. V ta namen se poslužujejo tudi glasbenih vložkov.

Bogata ponudba Tabor sam je precej pester. »Letos smo tudi prvič imeli filmsko delavnico, ki se je zelo dobro obnesla,« zadovoljno opaza Čopova. Ob pomoči strokovnega mentorja so mladi v praksi spoznavali, kaj so dobri posnetki, hkrati pa so pridobili trajen spomin na dogajanje na taboru. Vsak otrok namreč ob zaključku tabora prejme posnetke na laserki, ki ga bo spremljala še dolgo. Mladi so približe spozna-

vali slovensko Obalo in zaledje. Na vrsti so bili ogledi Sečovlj-skih solin in starega mestnega jedra Kopra, skočili pa so tudi do Škocjanskih jam.

Večere so si krajšali predvsem z zabavnimi programi, vendar je bilo prostora tudi za resne teme, posebej take, ki se dotikajo samih mladih. Tako je obe skupini obiskal medijsko že precej prepoznaten zaporniški duhovnik Robert Friškovec; z mladimi je delil svoje izkušnje, podiral stereotipe o zapornikih, spregovoril pa je tudi o mladih prestopnikih, prevzgojnih domovih ipd. Friškovecovo pričevanje se je udeležencev tabora vsekakor dotaknilo in jih pripravilo k razmišljanju.

Prihodnost tabora Tudi odziv je bil izjemen, ugotavlja Jana Čop. Ob vseh državah, ki so zastopane na taboru, lahko govorimo celo o nekakšni vseslovenski miniglobalizaciji. Kar se jezikovne kompetence tiče, je treba povedati, da večina teh mladih v svojih državah obiskuje pouk slovenščine. Najpomembnejše pa je, tako Čopova, koliko slovenski jezik gojijo starši. Sicer so si mladi v svojih navadah vedno bolj podobni, brišejo se zemljepisne meje, tovrstni tabori pa pripomorejo k spoznavanju teh dejstev.

V času našega obiska je udeležence obiskal tudi predsednik Svetovnega slovenskega kongresa (SSK) dr. Boris Pleskovič, vidno zadovoljen s potekom prvega tedna tabora. SSK organizira vrsto srečanj in kongresov na najvišji strokovni ravni, zagotovo pa je dejavnost tabora prav tako pomembna. Za njegovo prihodnost se očitno in treba bati, razlaga Pleskovič, ki je pred

Tedenski utrip

TABLA OSTANE Spor glede napisa pred Pavlovo hišo v avstrijski Radgoni (Radkersburg), o katerem smo pred meseci v *Demokraciji* že pisali, vendarle dobiva zadovoljiv epilog. Spomnimo: konec maja so na občini Radgona – okolica, pod katero sodi tudi ta multikulturni in večjezični center, sklenili odstraniti

Pavlova hiša pri Radgoni

večjezično tablo pred vhodom v Pavlovo hišo. Tablo, ki stoji na občinski zemlji, naj bi odstranili skupaj z bližnjim monitorjem – umejniško instalacijo. Kot so nam sporočili iz Pavlove hiše, se je spor sedaj umiril, tudi zaradi posredovanja slovenskega veleposlaništva. V skladu s kompromisom, sklenjenim z županom Pinteritschem, bo tabla vendarle ostala, monitor pa bodo prestavili.

ZAŠČITNI ZAKON ZA SLOVENCE V ITALIJI OŽIVEL Pa smo jo vendarle dočakali! Odobritev namreč. Govorimo seveda o tem, da je italijanska vlada odobrila seznam dvaintridesetih občin, kjer bo veljal zaščitni zakon za slovensko manjšino (t.i. zakon št. 38). Kot smo morali prepogosto poročati, se je od sprejetja črke zakona tik pred iztekom mandata levosredinske vlade leta 2001 vsakič znova zatikalo, bodisi na ravni paritetnega odbora bodisi na ravni desnosredinske vlade v Rimu, ki je vsakokratni »sporni« seznam vračala pošiljatelju v vnovični premislek. Najbolj je italijanske nacionalistične kroge vseskozi motila uvrstitev mestnih jeder Trsta in Gorice na seznam. Prodijeva vlada je na seji 3. avgusta torej potrdila seznam, ki ji ga je predložil paritetni odbor in ki vključuje tudi obe največji obmejni mesti, odzivi pa so bili nadvse odobravaljoči. Predsednik paritetnega odbora publicist Bojan Brezigar je z zadovoljstvom pospremil premik »z mrtve točke«. Ob tem je poudaril, da je vlada upoštevala vse pripombe odbora. Odločitev vlade so pozdravili tudi v krovnih organizacijah SKGZ in SSO. Po besedah vladnega podtajnika na italijanskem notranjem ministrstvu Ettoreja Rosata so zdaj na potezi občine oziroma njihovi župani, ki naj uresničijo zakon na področjih toponomastike, dvojezičnih osebnih izkaznic in sporazumevanja v obeh jezikih.

Palača Chigi, sedež italijanske vlade

kratkim v ZDA z dejavnostjo tabora seznanil tudi Bonnie Prokup iz Slovenske ženske zveze Amerike (Slovenian Women's Union of America). V prihodnje si tako lahko obetamo deset do dvajset udeležencev tabora iz Združenih držav. V tem smislu naj bi pripravili tudi posebno tekmovanje, s katerim naj bi podelili eno ali dve štipendiji za udeležbo na taboru. Gre za zelo

širok bazen, ki se v prihodnje nadeja številnejše udeležbe tako iz ZDA kot iz Kanade.

Bržkone bo stičišče mladih s slovenskimi koreninami ostal Debeli rtič, saj ponuja logistično in klimatsko idealne razmere. Kot smo slišali, pa se utegne tabor, ki je letos gostil okoli petdeset mladih, še naprej uspešno razvijati in plesti mreže prijateljstva ter jezikovne in narodne zavesti. ■

Vse generalove skrbi

Ana Müllner, foto: Reuters, AP

Politična negotovost v Pakistanu se iz dneva v dan pogloblja. Po krizi, ki so jo z zajetjem Rdeče mošeje povzročili islamski skrajneži, se iz dneva v dan bolj maje stolček pakistanskemu predsedniku Pervezu Mušarafu.

Pakistanski predsednik Pervez Mušaraf bo na čelu države vztrajal tudi v prihodnje.

V luči političnih oporekanj in krepitvi islamističnih napadov ozračje v Pakistanu še naprej ostaja naelektreno. Po dogodkih v Rdeči mošeji, ki so junija pretresli državo, se je predsednik Pervez Mušaraf prejšnji teden odpovedal razglasitvi izrednih razmer in tako ohranil notranjo stabilnost države. Nihče pa si ta čas ne upa napovedati, ali mu bo vse niti v rokah uspelo zadržati tudi v prihodnje. Kritike opozicije so iz dneva v dan glasnejše, prav tako glasovi številnih islamistov v državi, ki upajo, da bodo na svoj račun prišli na prihajajočih parlamentarnih volitvah.

Dogajanje v Pakistanu je znova pokazalo, kako pomembna je ta država v jugozahodni Aziji; Pakistan je država, ki bi lahko ogrozila politično stabilnost tudi v drugih državah na območju.

Razdvojenost »Treba se je postaviti po robu grožnjam, ki nam zrejo v obraz,« je prejšnji

teden dejal pakistanski predsednik Mušaraf in tako napovedal svoje vztrajanje na čelu države. Po njegovo naj bi se Pakistan soočal z dvema grožnjama, zunanjo in notranjo, in obe skupaj sta državo že močno oslabil. Če je zadnjih nekaj let Pakistan veljal za notranje enotno državo, ki razen večnih zunanjepo-

litičnih zapletov (predvsem s sosednjo Indijo) nima večjih političnih težav, so nam zadnji meseci pokazali, da videz tudi v tem primeru vara. Čeprav je država v zadnjih letih postala ena najmočnejših zaveznic zahodnih držav na območju, je skrajni islamizem še vedno močno navzoč in potrjuje, da se Pakistan ne uvršča zman med države, v katerih se je rodil islamski terorizem. In prav razdvojenost države, ki niha med verskimi skrajneži in zavezništvo v vojni proti terorizmu, naj bi bila glavni razlog za zdajšnjo krizo.

Čeprav se Mušaraf sooča z ostrimi kritiki, bi njegov odstop v tem trenutku pomenil katastrofo za Pakistan.

Zaradi preteklih dogodkov so se začeli stopnjevati pritiski na Mušarafa. Njegov odstop bi po mnenju mnogih v državi pripomogel k stabilizaciji razmer, a se je Mušaraf prejšnji teden po celonočnem posvetu s svojimi sodelavci odrekel tako svojemu odstopu kot tudi razglasitvi izrednih razmer. S tem korakom je napovedal, da bo še naprej vodil državo. To mu lahko uspe le na bližajočih se oktobrskih parlamentarnih volitvah, njegovo vztrajanje na predsedniškem stolčku pa pomeni nove težke čase za številne islamske skrajneže v državi.

Generalova negotovost Zadnji tedni so zagotovo najtežji v politični karieri 63-letnega Perveza Mušarafa, ki si je predsedniški stolček zagotovil z državnim udarom leta 1999, ko ga je podprla večina prebivalcev Pakistana. Mušarafu se te dni lahko le kolca po nekdanji priljubljenosti, saj je odstotek podpore v javnosti drastično upadel. Verjetnost, da se bo moral posloviti od politične kariere, je čedalje večja. Razloge za to lahko iščemo predvsem v njegovem dosedanem delovanju oziroma celo nedelovanju. Ko je general pred osmimi leti prevzel oblast v Pakistanu, so ga sodržavljani in tuji opazovalci pozdravili kot politika, ki mu bo uspelo izkoreniniti korupcijo, poraziti islamske skrajneže in izboljšati močno skrhanne odnose s sosednjo Indijo. In če je dolgo časa kazalo, da je Mušarafu, če ne drugega, uspelo vsaj poraziti številne islamske skrajne-

Dogodki v Rdeči mošeji so pokazali moč islamskih skrajnežev.

že v državi, dogodki preteklih tednov kažejo, da še zdaleč ni tako. A četudi se zdaj sooča s čedalje več pozivi k odstopu s položaja, bi ta poteza slaba dva meseca pred parlamentarnimi volitvami lahko sprožila krizo v državi. Številni opazovalci dogajanja v Pakistanu so si zato vidno oddahnili, ko je Mušaraf oznanil svojo odločitev, da bo vztrajal na položaju. Država ta čas potrebuje trdno vladanje in vsaj do volitev je general Mušaraf nedvomno edini, ki lahko ohrani stabilnost v državi. Vsem dejstvom navkljub pa ima aktualni predsednik še vedno možnosti za vnovično izvolitev, če bo v prihajajočih tednih nekoliko spremenil svoja stališča in pokazal več pripravljenosti za politične kompromise z nasprotniki, kar do sedaj ni bila njegova lastnost. V svoje dobro pa bi se moral odpovedati tudi položaju poveljnika pakistanske vojske, nazivu torej, na katerega je Mušaraf skoraj bolj ponosen kot na naziv predsednika države. Čeprav opozarja, da lahko islamske upornike drži

v šahu le kot poveljnik vojske, dogodki z Rdečo mošejo kažejo, da ni čisto tako.

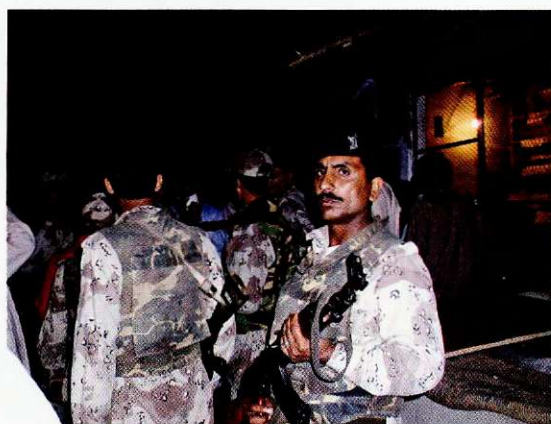
V pričakovanju sprememb

Po vseh nedavnih dogodkih v Pakistanu bodo oktobrske parlamentarne volitve najbolj pokazale, kaj si prebivalci Pakistana v resnici želijo v prihodnosti: državo s šeriatskim pravom ali razmeroma stabilno demokracijo. Glede na to, da se Mušaraf do prihajajočih volitev ne namerava odpovedati svojemu položaju, bo politično dogajanje v prihodnje le še zanimivejše. Njegova vnovična izvolitev pa bi državo lahko kaj kmalu pahnila v kaos, saj pakistanska opozicija v zadnjem času ni izgubljala časa, ko je spodbujala nasprotovanja aktualni oblasti v Islamabadu. Množični protesti in stavke, ki bi lahko dobili anarhične razsežnosti, se zdijo v primeru Mušarafove izvolitve skoraj neizbežni. Na svojo vrnitev v politično areno se pripravlja tudi nekdanji pakistanski premier Nawaz Šarif, ki je bil obsojen na izgnanstvo.

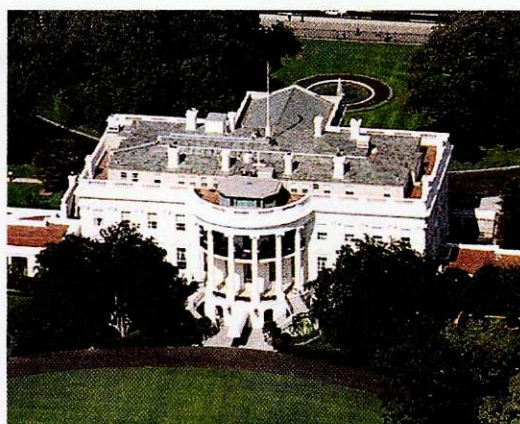

Bo mladim skrajnežem uspelo radikalizirati Pakistan?

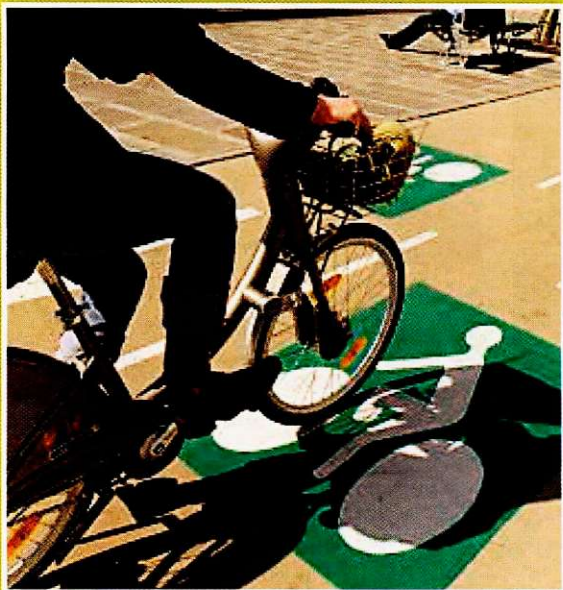
Zavezniki ali sovražniki? Nove razsežnosti zadnje čase dobiva tudi dosedanje zavezništvo med Pakistanom in Združenimi državami Amerike. ZDA so po 11. septembru, ko so napovedale boj proti terorizmu, v Pakistanu našle najtesnejšega podpornika svoje politične strategije na območju jugovzhodne Azije, Islamabad pa je v zameno za politično in vojaško podporo prejemal redne (in obilne) finančne injekcije iz Washingtona. V zadnjih mesecih pa Bela hiša ne skopari s kritikami na račun vlade v Islamabadu, češ naj ne bi bila storila dovolj za boj proti talibanom, ki so se močno okrepili tako v Pakistanu kot tudi v sosednjem Afganistanu. Nova ofenziva talibanov, ki so že nekaj časa veljali za poražene, povzroča sive lase predvsem ZDA, saj je vojaška operacija v Afganistanu v nasprotju z Irakom veljala za uspešno, v luči aktualnih dogodkov pa se tudi to mnenje čedalje bolj spreminja v škodo ZDA. Zdesetkani pripadniki talibanov so se začeli znova krepiti že lani, v zadnjih mesecih pa vedno znova dokazujejo, da še zdaleč niso poraženi. Krivdo za to naj bi nosil tudi pakistanski politični vrh, ker naj ne bi bil dovolj odločno preganjal talibanov, ki so se iz Afganistana zatekli v težko dostopne mejne predele med obema državama. Večji del skrajnežev naj bi se skrival na severozahodu Pakistana, zato ZDA ne izključujejo možnosti zračnega napada na območje. To pa bi najverjetneje pripeljalo do burne reakcije Pakistana, ki je s sklenitvijo zavezništva z ZDA pričakoval imunost pred tovrstnimi vojaškimi operacijami na svojem ozemlju. ■

Pakistanci množično pozivajo h generalovem odstopu.

ZDA obračajo hrbet največjemu zvezniku v JZ Aziji.

Priljubljena kolesa

Pariške mestne oblasti so uresničile svoj načrt izposojanja koles za prevoz po mestu. Parižani in turisti so temu gotovo naklonjeni, saj je število izposojenih koles doseglo že en milijon. Iz 750 izposojevalnic po mestu se je že prvi dan s sivimi kolesi znamke velib odpeljalo več kot 10.000 ljudi, to število pa naj bi se do konca leta še podvojilo. Mestne oblasti želijo Parižane in turiste usmeriti v bolj ekološki prevoz, vsako kolo pa na dan povprečno zamenja šest kolesarjev. Prijavljene kolesarji plačajo za izposajo koles 29 EUR na leto, za en teden pa morajo odšteti 5 EUR. Izposoja kolesa za prve pol ure je brezplačna, za druge pol ure stane en evro, potem pa se na vsake pol ure podraži za en evro.

Vodnjak Nemški arheologi so pri Niederroblingenu na Saškem odkrili 7000 let star vodnjak iz kamene dobe, ki je kot najstarejši te vrste v Evropi prava senzacija. Odkrili so ga pri gradnji trase

za avtocesto 71, izkopavanje pa je oteženo, saj leži vodnjak pod vodo. Velik je 80 krat 80 centimetrov in se nahaja v središču naselja. Arheologi pravijo, da je nenavadno, da so si takratni prebivalci sploh zgradili vodnjak s pitno vodo, ko pa je reka tako blizu naselbine. Po njihovem mnenju je to dokaz, da reke že takrat niso bile več čiste. Poleg vodnjaka so odkrili še črepinje trakaste keramike, ki je značilna za kameno dobo, in temelje dvajsetih hiš.

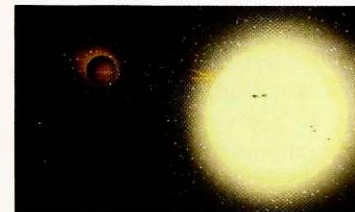
Čokolada V boju proti čezmerni telesni teži so se bolnišnice v

novozelandskem Aucklandu oločile prepovedati prodajo večjih čokolad (king size) v avtomatih. Če so na voljo obsežni zdravstveni programi, ki stanejo veliko denarja, potem morajo obstajati tudi dobri zgledi, menijo pristojne službe. Kljub temu pa je prepoved naletela tudi na negodova-

nje, predvsem med zaposlenimi v bolnišnicah.

Največji planet Astronomi so odkrili doslej največji planet v vesolju, ki je približno 20-krat večji od Zemlje. Sestavljen je večinoma

iz vodika, kroži pa okoli zvezde, ki je od našega osončja oddaljena 1400 svetlobnih let. Planet v ozvezdju Herkula so skupaj odkrili ameriška observatorija Lowell v Arizoni ter Palomar v Kaliforniji in španski teleskopi na Kanarskih otokih. Prvič so ga sicer opazili že lani spomladi in ga poimenovali TrES-4. Njegov obstoj so nato potrdili tudi v drugih observatorijih. Planet je približno za 70 odstotkov večji od Jupitra, največjega planeta našega osončja. Temperatura tega planeta je približno 1.200 stopinj Celzija, zato na njem ni trdne površine in bi se najverjetneje vanj le potopili. Znanstvenike bega predvsem majhna gostota planeta, ki naj bi znašala le 0,2 grama na kubični centimeter. To pomeni, da so zaradi tega tudi gravitacijske sile na planetovo ozračje, zlasti zgornje sloje, relativno nizke.

TUJI TISK

Le Monde

Sla po oblasti

V zavesti krščanskega vzhoda je še sedaj živ spomin na osvoboditev Konstantinopla. Sveta vojna križarjev se je sprevrgla v državljansko vojno. Z vidika pravoslavnih kristjanov zavetje Konstantinopla potrjuje sovražnost Zahoda. Tudi

prej so se srečevali s tekmovalnostjo rimsko-barbarskega sveta ob razpadu Rimskega cesarstva, s sovražnostjo Karolingov. Po padcu Konstantinopla leta 1453 so imeli opraviti z uništstvom, tj. s papeško zasedbo pravoslavnih župnij ob podpori evropskih držav, pa tudi z drugimi oboroženimi konflikti. Leta 1854, med krimsko vojno, ko sta se Francija in Rusija pogajali za kontrolo nad svetimi kraji, je pariški nadškof zahteval, da bi Napoleonovi vojaki »izkoreninili pravoslavni herezijo«. V času vojne v Jugoslaviji se je spet pokazala delitvena linija, ki je razdelila francoske in grške misijonarje v 8. stoletju. Celo danes obtožbe prozelitizma ne dovolijo papežu Benediktu XVI. obiskati Moskve.

Daily Telegraph

Da Vincijeva slika

Ta teorija je vredna romana Da Vincijeva šifra. Nove omembe, da slika Leonarda da Vincija Zadnja večerja vsebuje skrito podobo ženske z otrokom, so izzvale val zanimanja. Podobo je videti, če se postavi nasproti original-

ne podobe njeno kopijo in se ju osvetli tako, da postaneta prozorni. Po besedah italijanskega ljubiteljskega raziskovalca umetnin se na sliki vidi figura, ki nekaj drži v rokah, možno je, da dojenčka. Bolj cinični opazovalci pa pravijo, da je dvojna podoba preveč netočna, da bi lahko tako sklepali. To še ni vse; pravijo še, da se pri omenjenem postopku opazovanja pred Kristusom vidi kelih – morda simbol posvečenega vina. Dva človeka, ki sedita za mizo, se spreminjata v viteza. Zadnja večerja je eno najbolj znanih umetniških del na svetu. Oseba z dolgimi lasmi, ki spominja na žensko, je Filip v oranžni obleki, ki je na originalni freski tretji levo od Kristusa.

Vojaška raketa Rusija je uspešno preizkusila izstrelitev balistične rakete s strateške jedrske podmornice, gre pa za novo raketo dolgega dosega tipa sineva oziroma RSM-54. Raketo so v okviru vojaške vaje izstrelili v Tihi ocean. Raketa sineva, ki so jo iz podmornice preizkusno izstrelili že lani na Severnem tečaju, ima dolet do 8300 kilometrov. Izstreliti jo je mogoče skupaj z do 10 jedrskimi konicami iz globine do 55 metrov pod

hodnjem desetletju postala baza naftnega posla ob južnem Jadranu. Lani je imela za 5,6 milijona EUR izgube, kar je precej manj kot predlani, ko je imela izgube kar za 75,8 milijona EUR.

morsko gladino. Opremljena je za premagovanje raketne obrambe, njeno smer pa je mogoče popravljati ob pomoči satelitov.

Ni naprodaj Črna gora ne bo prodala Luke Bar, kot je bilo to prej napovedano, ampak bo ostala lastnica pristaniške infrastrukture. Družbo bo država prestrukturirala, koncesijo za opravljanje dejavnosti pa bo podelila tujemu partnerju. Luka Bar, za katero naj bi bili zainteresirani investitorji iz Slovenije in Srbije, naj bi po presoji analitikov v pri-

Obletnica Več deset tisoč ljudi se je v Hirošimi udeležilo spominske slovesnosti, s katero so se spomnili 62. obletnice prvega napada z jedrsko bombo, ko je bilo ubitih kakih 200.000 ljudi. Japonski vladni predsednik Šinzo Abe je pred zbranimi ponovil zavezanost Japonske, da ne bo nikoli imela jedrskega orožja, in napovedal trud za odpravo tega

orožja v svetu. Ponovil je tudi obljubo, da bo Japonska ohranila svoja protijedrska načela, v skladu s katerimi nima jedrske-

ga orožja, ga ne izdeluje in mu ne dovoli na svoje ozemlje. Na slovesnosti so se sicer preživeli in svojci žrtev ter drugi spomnili vseh, ki so bili ob uri slovesnosti pred 62 leti žrtve atomske

bombe. Po podatkih japonskega ministrstva za zdravje sedaj živi še kakih 252 tisoč žrtev, ki imajo zaradi izpostavljenosti žarčenju številne bolezni, med njimi rak in boleznijeter.

Poplave se množijo

Sklad ZN za otroke (Unicef) in Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) sta opozorila, da so milijoni ljudi v jugovzhodni Aziji ogroženi zaradi morebitnih izbruhov bolezni po poplavih. Zaradi pomanjkanja čiste pitne vode so ogroženi predvsem otroci, ki pomenijo 40 odstotkov prebivalstva tega območja. V stoječih vodah se namreč razvijajo številne bolezni, zlasti kolera in diareja, zaradi vode pa bi se lahko razširili tudi insekti, ki prenašajo malarijo in druge tropske bolezni. Za preživetje se bojuje okoli 28 milijonov prizadetih v Indiji, Bangladešu in Nepalju.

TUJI TISK

Der Spiegel

Stara proteza

Arheologi so v Egiptu našli nožni palec, narejen iz kože in lesa – umetni del telesa mumije. Čisto mogoče je, da je to najstarejša proteza na svetu, ki jo je kdaj naredil človek. Britanski znanstveniki preizkušajo kopijo

najdene proteze na prostovoljcih, ki jim manjka prst na nogi. Ekspozat pa je mogoče videti v Egiptčanskem muzeju v Kairu. Prilepljen je k telesu mumificirane ženske, ki je umrla pri starosti med 50 in 60 leti. Proteza je po mnenju znanstvenikov stara med 2600 in 3000 leti. Do sedaj je za najstarejšo veljala proteza, ki je bila narejena okoli leta 300 pred Kristusom. V Britanskem muzeju v Londonu je še ena podobna proteza, ki pa je bila najdena brez pripadajoče mumije in se imenuje Greville Grester Great Toe, po imenu človeka, ki jo je leta 1881 pridobil za muzej. Prst je narejen iz papirja, platna in lepila. Londonski palec se za razliko od kairskega ne pregiba.

Die Welt

Nemške more

Moški in ženske v Nemčiji trpijo zaradi nočnih mor, v katerih najpogosteje padajo v prepad ali pred čim bežijo, da bi si rešili življenje. Vzrok za takšne sanje so najpogosteje travmatični doživljaji, stres ali psihični problemi.

Več kot tretjina vprašanih Nemcev je v anketi za revijo priznala, da se zbuja v mrzlem potu zaradi mor nekajkrat na leto. Največkrat sanjajo o divjem preganjanju, sami pa se ne morejo premikati. Mnoge spreletava srh zaradi tega, ker se jim sanja, da zamujajo na pomemben dogodek, na primer na lastno poroko ali na pomemben sestanek. Vsak peti vprašani, ki trpi zaradi nočnih mor, se muči zato, ker v sanjah domači izginejo ali pa umrejo. Veliko bolj redke so sanje v smislu strahu pred izpiti ali pred naravnimi nesrečami. O odpustu iz službe sanja le sedem odstotkov vprašanih, prav tolikim pa se sanja, da jim izpadajo zobje ali lasje, ali pa da so izgubili roko ali nogo.

Pri Zambijcih me nagovarja čut za versko svobodo

Gašper Blažič, foto: Bor Slana

Pater Jože Grošelj se je rodil leta 1944 v Tuhinjski dolini. Po končani osnovni šoli se je najprej poklicno izobraževal za orodjarja, nato pa je obiskoval večerni program takratne »Šubičke«, danes Gimnazije Jožeta Plečnika. Pozneje je z namenom oditi v misijone vstopil k jezuitom ter študiral filozofijo in teologijo v Zagrebu, Dublinu in Montrealu. Že kot študent je obiskal Zambijo, po novi maši pa je odšel tja in kot župnik deloval v sedmih župnijah.

Delujete kot misijonar v Afriki. Kaj pomeni biti v misijonih »ad gentes«?

Če bi napravil politično vzporednico, je to pomoč bolj razvitih držav manj razvitim. Le da gre v tem primeru za Cerkev, torej za pomoč bolj razvitih delnih Cerkev manj razvitim. Te Cerkve so še mlade in potrebujejo pomoč. Misijonarji so začetniki teh krajevskih Cerkev in jih še ne morejo zapustiti.

Mnogi imajo o misijonih precej stereotipno prepričanje, češ da gre za novačenje domorodcev v krščansko vero. Kakšna je dejansko vloga misijonarja?

Osebo sem prepričan, da je biti kristjan nekaj zelo pozitivnega, sploh pa biti katoliški kristjan. Je pa krščanstvo dovolj fleksibilno, da se prilagodi vsem kulturam. To je stvar procesa, ki se imenuje inkulturacija. Bom dal primer: ko se je gradila prva cerkev na območju, kjer delujem, me je umetnik, ki je bil domačin, vprašal, ali naj nariše Jezusa belega ali črnega. Zadnjih deset let pa me sploh nobeden več ne vpraša, saj je popolnoma normalno, da se upodobi črni Jezus, črna Marija in svetniki.

Sami delujete v Zambiji. Koliko slovenskih misijonarjev deluje tam? Če se ne motim, je tam precej slovenskih jezuitov pa tudi minorit p. Miha Drevenšek.

Prvi misijonarji so prišli v Zambijo leta 1892, leta 1905 pa so prišli tudi jezuiti. Tam, kjer so jezuiti začeli misijonariti, so tudi ostali. Pozneje, ko se je krščanstvo v tem delu Afrike množilo, so poklicali druge na pomoč, tako so prišli na pomoč tudi drugi redovniki, npr. kapucini, minoriti ...

Se pogosto vračate v Slovenijo?

Vsaka tri leta. Sistem je takšen, da imamo vsaka tri leta tri mesece dopust. Če pride do kakšnih zdravstvenih težav, pa pride dopust tudi vmes.

Vas potem kdo tam nadomešča?

Trenutno je tam, kjer delujem, redovnik iz Poljske.

Je veliko Poljakov tam?

Ni jih veliko, ampak pač pomagajo, kolikor jih je tam.

Kakšne so cerkvene strukture v misijonih deželah? Kako izvajate pastoralo?

Misijoni nekako pomnožijo določen procent domačinov, ki postanejo kristjani, potem se nekako ustali hierarhija. Imamo deset škofij in deset škofov, od katerih sta trenutno dva belca, drugi pa so domačini. Cerkev je organizirana enako kot v Evropi in Ameriki, le s to razliko, da so župnije mnogo večje.

Kaj pa strukture, kot so apostolske administrature in prefekture?

Tega ni več. To je bilo do leta 1955, od takrat naprej so škofje odgovorni za apostolat, misijonarji pa jim samo pomagamo.

Ali se tudi v teh deželah pojavljajo duhovni poklici?

Tako je. Vsako leto imamo nekaj novomašnikov. Vodstvo Cerkve imajo že v rokah domačini, počasi bodo prevzeli tudi ostalo delo, vendar ne bo šlo tako hitro. Prebivalstvo hitro narašča, število katoličanov hitro narašča, poleg tega je treba pomnožiti župnije.

Torej bo navzočnost misijonarjev še potrebna?

Za zdaj še. Koliko časa bo to, pa ne vem.

Ima potem Zambija tudi lastno semenišče?

Ima ga.

Za afriške države na splošno velja, da v njih vlada velika revščina. S kakšnimi težavami se srečujete v Zambiji?

V Zambiji in drugod po Afriki sta dve vrsti

ljudi: premožni, ki imajo tudi računalnike in internet, lepe hiše in celo privatna letala, ter revnejši, ki so v večini. So pa ljudje skromni, imajo nekoliko drugačne potrebe kot povprečen Slovenec. Če se bodo odločali med radiom in kolesom, bodo najprej izbrali radio, čeprav bi kolo bolj potrebovali.

Kako ste se prilagodili tamkajšnjim klimatskim razmeram? Kako se razlikujejo od podnebja pri nas?

Zambija je ena tistih dežel na planoti, pravijo ji tudi dežela večne pomladi. Kar se tega tiče, je zelo v redu. Imamo nekaj »vročih« dolin, v eni izmed njih sem živel štiri leta. Se pa pojavljajo težave, ko so ceste uničene od dolgotrajnega deževja. Težave pa so tudi zaradi boleznih. Malarija je še vedno zelo razširjena. Ni prave akcije proti njej.

Kakšne pa so politične razmere?

Zambija je bila do leta 1991 kakih dvajset let pod diktaturo, potem je dobila večstrankarski sistem, ki ne deluje najbolje. V mnogem se obrnilo na bolje, v nekaterih stvareh tudi na slabše.

Koliko je kriminala v Zambiji?

Kriminala je precej, kajti kriminal vedno sledi nezaposlenosti. Nezaposlenost v Lusaki je uradno okrog 80-odstotna. Imamo pa dve vrsti kriminalcev: eni so navadni žeparji in pocestni tatovi, drugi so oboroženi roparji.

Kaj pa varnostne sile? Je kaj podkupovanja?

Podkupovanja je kar precej. Niso sicer vsi policisti podkupljeni, je pa kar precej takih, ki celo sodelujejo z roparji. Zanimivo je tudi, da se tatovi zelo hitro privadijo novi tehniki.

Kakšne so gospodarske razmere?

Gospodarstvo je bilo od leta 1968 planirano, kajti do leta 1991 smo imeli tako imenovano enostrankarsko demokracijo, ki je bila neke vrste diktatura enega predsednika. Leta 1968 so večino industrije podržavili in ustanovili tako imenovane državne družbe. Posledica je bila, da je marsičesa primanjkovalo, imeli smo samo eno vrsto kruha na trgu in ▶

► podobno. Ko je leta 1991 prišla demokracija, se je to sprostilo in imamo sedaj vsega dovolj po trgovinah, vendar mnogi nimajo denarja, da bi to kupili.

Torej je nezaposlenost velikanska?

Res je. Velika je še zlasti v mestih. Upoštevati je treba, da je Zambija ena najbolj urbaniziranih držav v Afriki, saj več kot polovica prebivalcev živi v mestih.

Kot krščanski misijonar ste se morali prilagoditi kulturi tega območja. Kako skozi kulturni kontekst Zambije oznanjate Kristusa? Kakšno je tamkajšnje krščanstvo?

Zanimivo je, da je Sveto pismo bližje sedanji afriški kulturi kot pa evropski. Poskušamo se živeti v njihovo kulturo prek položajev, ki so orisani v Svetem pismu.

Opazam, da dlje časa, ko je neka država neodvisna, več spoštovanja kažejo domačini do nekdanjih 'kolonialcev', v tem primeru Angležev.

Težko je reči kaj konkretnega. Najprej se je treba naučiti jezik. Šele ko razumeš dva Zambijca, ki se pogovarjata v domačem jeziku, lahko začneš spoznavati njihovo miselnost, kulturo, kaj je pri njih pomembno in kaj ne, kaj delajo in podobno. Duhovnik je kot servis. Pomagamo, a ne 'komandiramo' – to je naloga škofov. V župnijah imamo tudi močne župnijske svete, ki odločajo skupaj z župnikom.

Kulturne značilnosti krščanstva? Kaj vas najbolj nagovarja?

Kar me nagovarja, je čut za popolno svobodo in toleranco. V Zambiji lahko moliš karkoli, tudi bukov štor, pa se ti ne bodo smejali. Lahko prakticiraš vero brez strahu. Praktično povsod lahko razpravljaš o verskih vprašanjih. Še na bencinski črpalki se lahko s črpal-karjem pogovarjaš o Svetem pismu. Podobno je tudi po gostilnah. Nikjer ne slišiš trditve, češ, to je moja privatna zadeva.

Torej gre za neke vrste sproščenost?

Tako je, gre za sproščenost. In še nekaj je pomembno in značilno: ljudje imajo radi prazničnost, navdušeno slavijo Boga. V cerkvah se pozabi na čas, saj se veliko poje in pleše. Če je potreben kakšen govor, govornikov ne manjka. Podoba Cerkev je precej karizmatična.

Kako je videti tamkajšnji obred?

Veliko več se póje kot na Zahodu. Poleg ministrantov imamo tudi liturgične plesalke. Póje se vse, kar se sme peti. Če je kakšna posebna priložnost, se udeleženci obredov bolj razživijo.

V kakšnem jeziku mašujete?

Tam, kjer sem nastanjen, mašujem v jeziku činiandža, medtem ko v enem delu župnije uporabljam jezik čitonga, vendar ne morem govoriti prosto v tem jeziku, zato za pridigo potrebujem prevajalca. Vendar se teh jezikov ni težko naučiti, dovolj je, da poslušáš dva Zambijca, kako se pogovarjata. Posebnost vseh bantu jezikov so besedne vrste. Na srečo se vse zapisuje v latinici.

Kakšno pa je dožemanje razlage Božje besede?

Biblija je deležna velikega spoštovanja. V tem so podobni protestantom. Velikokrat pa jo mnogi razlagajo fundamentalistično ali magijsko. Na primer, da nekdo odpre Sveto pismo na slepo in bo rekel, da mu določena vrstica pove, kaj naj napravi danes. Tega je

veliko. Niso pa vsi takšni. Veliko se bere, poslušá in razpravlja.

Kakšna je sicer verska sestava Zambijcev? Imate tudi pripadnike in misijonarje drugih verstev?

Zambija je svet v malem. So škofije, kjer je več kot petdeset odstotkov katoličanov, so pa tudi takšne, kjer je samo pet do deset odstotkov katoličanov. Imamo tudi veliko sekt, na primer Jehovove priče, tudi adventisti so močni v nekaterih pokrajinah. So pa dejavne tudi evangeličanske Cerkev iz Amerike.

Je v Zambiji kaj muslimanov?

Nekaj jih je, vendar nimajo velikega vpliva.

Veliko se govori tudi o protestantih, ki so močni misijonarji ...

Ko se pri nas govori o protestantih, navadno mislimo na dvoje. So protestantske Cerkev, kot so luterani, potem pa so še evangeličanske Cerkev, ki sem jih že omenil. Predvsem so v ofenzivi tako imenovane evangelijske Cerkev, medtem ko stare protestantske Cerkev niso tako zavzete.

Koliko je v Zambiji tradicionalne religije?

Treba je razlikovati dve stvari: najprej čarovništvo, ki je še zelo močno, drugo je tradicionalna religija, ki pa ni bila nikoli organizirana in ni imela duhovnikov. Ponavadi je bil lokalni poglavar neke vrste duhovni vodja. Ta religija se uporablja tudi v politične namene, ni pa sovražna do krščanstva. Veliko je tudi mešanja starega in novega.

Našel sem podatek, da so prvotni prebivalci tega območja Bušmani in Hotentoti, izpodrivajo pa jih bantujska ljudstva.

Ne bi rekel, da jih spodrivajo, saj so jih dejansko že izpodrinila. Hotentoti v zadnjem času v Zambiji sploh niso več živeli. Nisem zasledil nobene posledice njihove navzočnosti. Bušmani pa še živijo v puščavskih predelih, vendar so povsod na udaru in se umikajo. Bantujci so prišli že pred letom tisoč. Pozneje so prišla še druga plemena.

Kakšen je njihov odnos do belcev?

Do misijonarjev je odnos zelo spoštljiv. Prvi misijonarji so lahko pričakovali le šest let življenja v Afriki. In to, da se nekdo ne boji smrti in vztraja pri nekem nauku, so domačini zelo cenili že takrat. In mi živimo na tem kreditu, ki so ga prvi misijonarji ustvarili, tako da nas domačini spoštujejo in nas imajo radi. Na žalost imajo rajši misijonarja kot domačega duhovnika.

Kakšno je zdravstveno stanje prebivalcev Zambije? Je zdravstveni sistem učinkovit?

Povprečna življenjska doba za moške traja 34 let, za ženske pa 37 let. To pove vse. Otroška umrljivost je zelo visoka. Do prvega leta starosti umre kar polovica otrok.

Ste bili tudi sami kdaj žrtev bolezni?

Imel sem kronično malarijo, a sem jo nekako prebolel.

Kolikšen problem pa je okuženost z virusom HIV?

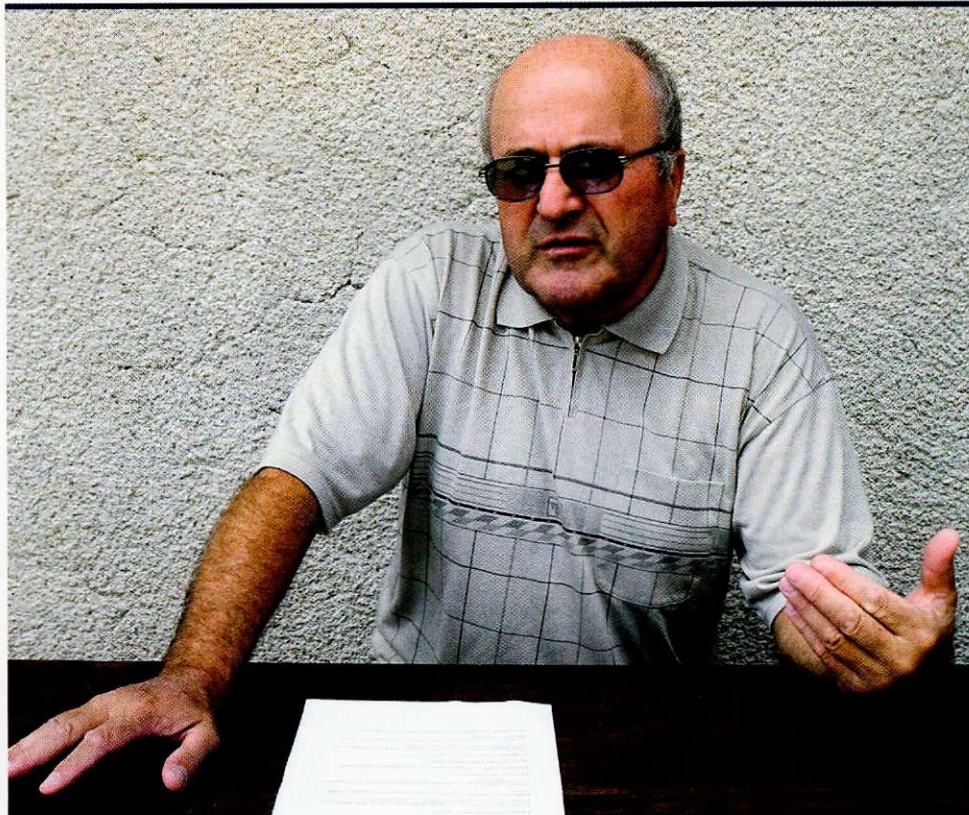
Zambija velja za državo s precej visokim deležem ljudi, okuženih z virusom HIV. Kot vemo, ni zdravila, so pa odlagalna zdravila, ki podaljšujejo življenje. In ta zdravila so na voljo. V bolnišnici človeka pregledajo in mu dajo zdravila, ki podaljšajo življenje nekako od osem do petnajst let, odvisno od tega, kako resno človek vzame zdravljenje.

V polemikah glede zaščite pred virusom HIV se pogosto omenjajo kondomi kot hitra rešitev problema širjenja okužbe. Je to sredstvo sploh učinkovito?

Ena stvar je, da kondomi niso popularni. Od navadnih ljudi lahko slišiš, da je to kot plavanje v suknjiču. Druga stvar je, da kondomi niso narejeni kot sredstvo za preprečevanje okužbe z virusom HIV, ampak kot protisplošno sredstvo. Virus HIV je namreč mnogo manjši, kot je 'prepustnost' kondomov, zato niso zanesljivi. In čeprav niso zanesljivi, imajo svojo vlogo; če je en zakonec bolan, pomagajo drugemu, da ga zavarujejo pred okužbo. Sicer pa sta vzdržnost pred zakonom in zvestoba v zakonu najboljša zaščita.

Ali imate kot Slovenec prednost, ker ne prihajate iz nekdanje kolonialne države?

Tu se nekako pozablja kolonializem. Opažam, da dlje časa, ko je neka država neodvisna, več spoštovanja kažejo domačini do nekdanjih 'kolonialcev', v tem primeru Angležev. V marsičem Zambijci posnemajo Angleže in njihovo kulturo.

Uradni jezik je torej angleški?

Tako je.

Je v uporabi veliko domačih jezikov?

Bilo naj bi jih 72. Toda kar se tiče jezikov in plemenske pripadnosti, velja popolna toleranca. Celo pri veri je tako, da velja popolna verska svoboda.

Največ misijonarjev iz Slovenije deluje na Madagaskarju.

Drži. Tja so odhajali zlasti lazaristi in škofijski duhovniki.

Je pa prebivalstvo mlado?

Res je. Tudi Cerkev je zelo mlada. Starih ljudi skoraj ne vidiš.

Gradite tudi cerkve?

V naši župniji imamo 27 cerkva, glede na potrebe pa jih bomo morali postaviti še sedem.

Kakšen je vpliv sosednjih držav, na primer nekaterih diktatorskih režimov?

V Afriki veter vleče navadno z ene strani in po njem se vsi usmerjajo. Leta 1989 je padel berlinski zid in po tistem so mnogi vladarji ugotovili, da diktatura nima prihodnosti, zato so sprejeli demokratizacijo. Ta demokratizacija pa je bila bolj formal-

na. Stranke se velikokrat oblikujejo okrog osebnosti.

Kakšna pa je infrastruktura?

Imamo pravzaprav dve Zambiji, ena ima vse to, druga pa nič. Velika mesta in železniški pas imajo vse: faks, internet in podobno. Pri nas, sto kilometrov ven, smo prvi mobilni telefon dobili šele pred dobrim letom in pol, medtem ko je pitna voda dosegljiva samo, če si sam financiraš vrtino. Enako je z elektriko.

Prvi misijonarji so lahko pričakovali le šest let življenja v Afriki. Prav to, da se nekdo ne boji smrti in vztraja pri nekem nauku, so domačini zelo cenili.

To pa je za večino ljudi nedosegljivo.

Imate vodo, elektriko in telekomunikacije tam, kjer živite?

Imamo tekočo vodo, ker imamo svojo vrtino. Tudi mobilni telefon imamo, ker je ena izmed tujih družb lahko postavila omrežje. Nikoli pa nismo imeli navadnega telefona.

Kako poteka humanitarno delo misijonarjev? Slovenec Pedro Opeka se je na Madagaskarju posvetil ljudem, ki živijo na smetiščih ...

Pedro Opeka se je posvetil predvsem enemu segmentu, to je revežem na Madagaskarju. Zanimiv je način dela, ki ga je uvedel za domačine, in sicer, da tolčejo kamen za gradbene namene. Če greste v Lusako, najdete več

sto žensk, ki delajo isto. Nekdo začne določeno obrt in nato se to širi na druge konce. In to delajo brez našega vmešavanja ter navodil. Pač moramo videti, katere stvari so najbolj potrebne na nekem območju.

Kaj pa šole in bolnišnice?

V našem misijonu so misijonarji zgradili bolnišnico in zdaj jo vodijo domačini. Jaz sem jo kot direktor vodil dve leti, sedaj to ni več potrebno. Zadnja stvar, ki sem jo dobil, je bilo reševalno vozilo, ki smo ga dobili iz Slovenije. Šole domačini največkrat zidajo sami.

Kako pa se vaš misijon financira?

Redni izdatki, ki niso veliki, se pokrivajo z darovi vernikov in dohodki od hiš in delavnic, ki smo jih dali v najem. Ko pa pride do gradenj in večjih projektov, takrat prosimo po svetu in doslej smo dobili veliko pomoči prav iz Slovenije. Dobili smo zadostno pomoč za dograditev dvajsetih cerkva, kolikor jih je bilo potrebnih.

Glede na to, da pripadate jezuitskemu redu, imate verjetno tudi svojo skupnost?

Naša skupnost je bolj na ravni province. V Lusaki imamo več hiš, v katerih mi, ki smo na deželi, prenočimo, najdemo svoje redovne sobrate in imamo tam pogovore. V Nangomi, kjer delujem, pa sem sedaj sam in ni nobene skupnosti. Ko se vrnem, upam, da bova vsaj dva v župnišču.

Kaj pa vpliv nekdanjih kolonizatorjev?

Če vzamete, da je povprečna starost Zambijca med 35 in 40 let, Zambija pa je samostojna 40 let, je zelo malo ljudi, ki bi imeli

neposredno izkustvo s kolonizatorji, tako da pravega sovraštva do Angležev praktično ni več. Veliko več je občudovanja Angležev, angleška kraljica je zelo priljubljena. Angleži sicer še živijo tu, vendar bolj iz gospodarskih razlogov, ker imajo v rokah precej industrije.

Kakšen vpliv imajo nove velesile, na primer Indija in Kitajska?

Indija ima precejšen vpliv, saj je bila prva angleška kolonija, ki se je osvobodila angleškega jarma. Po drugi strani pa je bilo vedno navzoča indijska manjšina v Zambiji, ki ima v rokah tudi del industrije in trgovine. Stiki z Indijo so zelo močni. Indijci sicer niso zelo priljubljeni, vendar tudi ne preveč osovraženi. Novi prišleki pa so Kitajci, a domačini še ne vedo, kako bi se do njih obnašali. ■

V neposredni bližini gradu Dobrovo v Goriških brdih se je rodil dr. Avgust Sfiligoj.

Preganjali so ga fašisti in komunisti

V. M., foto: arhiv Demokracije

V zbirki *Beli priročniki*, ki jo izdaja Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček iz Trsta, sta izšla dva debela zvezka, posvečena prikazu življenja in dela goriškega narodnjaka in odvetnika dr. Avgusta Sfiligoja.

Avgust Sfiligoj se je rodil leta 1902 na Dobrovem v Goriških brdih, umrl je leta 1985 v Gorici. Biografijo z naslovom *Kjer sem svoboden, tam sem doma* je napisala njegova hčerka prof. Majda Sfiligoj Corsi iz Gorice. Uvodno besedo je napisal predsednik Krožka dr. Rafko Dolhar (njegov urednik je Ivo Jevnikar).

Dokumentirana pripoved Avtorica, ki v strogo dokumentarno pripoved na nekaterih mestih posega z osebno noto ali spominskim utrinkom, je zajemala iz očetovih knjig in iz objavljene zgodovinske literature, objavila pa je tudi še neobjavljene dokumente in slike iz očetove zapuščine ter iz arhivov v Rimu, Gorici, Novi Gorici in Ljubljani. V knjigi ne gre le za sago briške družine,

za življenjepis tigrovca, obsojenca pred posebnim fašističnim sodiščem leta 1931 v Rimu in leta 1941 v Trstu, poveljnika ponovnega preganjanca na obeh straneh meje, soustanovitelja in dolgoletnega predsednika Slovenske demokratske stranke v Gorici, pokrajinskega in občinskega svetovalca ter odbornika v Gorici, temveč tudi za fresko narodnega in političnega položaja primorskih Slovencev v težkem 20. stoletju, zlasti v današnjih mejah goriške pokrajine.

Zajetna knjižna publikacija v dveh delih obsega več kot 600 strani. To delo je pomemben doprinos k polpretekli narodni in splošni zgodovini. Opisuje najbolj tragično obdobje 20. stoletja, ko so dve krvavi vojni in trije totalitarni režimi kratili človekove in narodne

pravice ter zdesetkali slovenski živelj ob zahodni meji. Avtorica prof. Majda Sfiligoj je s tem biografskim knjižnim delom postavila veličasten spomenik ne le svojemu očetu dr. Avgustu Sfiligoju, temveč vsem primorskim rodoljubom in slovenskemu narodu.

O zamolčanih izkušnjah Vsebinsko je avtorica opredelila z naslednjimi besedami: »Govori o družinskih koreninah, o času in razmerah, v katerih je gospod Sfiligoj živel in odraščal, o zamolčanih izkušnjah njegove oropane mladosti, o temni strani človeških razmerij, o nesrečnih trenutkih narodove razdelitve.«

Za spremno besedo dr. Rafka Dolharja je vsebina kronološko razporejena in urejena po značilnih zgodovinskih dogajanjih v

devet poglavij. Prvi zvezek se začne s poglavjem o rojstni zemlji in rodbini in se zaključuje s poglavjem o drugi svetovni vojni in ponovnem nasilju novega totalitarizma.

Poglavja nosijo naslednje naslove: *Prva svetovna vojna in njen konec, Italijanska zasedba in nasilje novih gospodarjev, Narodnoobrambno delovanje in njegove posledice: procesi, zapori*.

Natančen kronološki zapis rodbine in slikovit opis briške pokrajine je napisan s tolikšnim žarom, da je čutiti veliko čustveno navezanost avtorice na ta košček slovenske zemlje.

Obsojen na 40 let zopora V ospredju prve knjige je organiziranje narodnoobrambnega boja organizacije TIGR: od njegovih začetkov, ko se je porajal spontano

zaradi nasilja in nizkotnega teptanja človekovih in narodnih pravic, ilegalnega organiziranega upora, ki se je začel leta 1927, delnega odkritja organizacije leta 1930 in spet leta 1940, ter fašistično nasilje pred odkritjem organizacije in po odkritju.

Vrednost dela je v natančnem opisovanju in pojasnjevanju tigrovskega gibanja predvsem v Goriških brdih, saj Avgust Sfiligoj ni bil le priča dogajanja, temveč je bil pomembni dejavnik in organizator narodnoobrambnega delovanja v Brdih, soorganizator uporniškega gibanja TIGR, ki je zajelo vso takratno Julijsko krajino, vodilna osebnost odpora, član goriške eksekutive skupaj z Rejcem, Jelinčičem, Majnikom, Rutarjem in nekaterimi drugimi.

Zanimivo in ganljivo so opisane aretacije, zaslišanja, življenje v zaporu in konfinaciji, kar je bilo značilno za vsa Sfiligojeva zrela leta. Osebo so ga ogrožali in preganjali vsi režimi, ki so vladali v času njegovega življenja.

Kot tigrovcu oziroma uporniku proti poniževanju in uničevanju narodnih in človekovih vrednot mu je posebno fašistično sodišče na dveh procesih odmerilo 40 let strogega zavora. Dolgotrajne kazni sta ga rešila razsulo režima in razpad fašistične države.

Oznanjevalec demokracije Po vrnitvi iz zavora v domače kraje se je pridružil upornikom v okviru osvobodilne fronte in zaradi nesoglasja s komunistično oblastjo, ki je upor vodila, ga je ta takoj, ko je utihnilo orožje, aretirala in mu stregla po življenju. Ko se je izognil umoru, se je začela moralna diskvalifikacija z organiziranimi protestnimi zborovanji v Brdih, kjer so nahujskane množice zahtevale celo njegovo smrt.

Umik v staro Gorico, ki je ostala zunaj meja socialistične Jugoslavije, mu ni zagotavljal varnosti. Njegovo zavzemanje za demokratično politično delovanje Slovencev zunaj državnih meja SFRJ je bilo neljubo jugoslovanskemu režimu, ki je s podaljšano udbovsko roko želel utišati oznanjevalca demokracije.

»**Za naš boj ni plačila**« Preganjane sega tudi v drugo knjigo. Ko se je italijanska oblast vrnila v Gorico, ji ni bilo všeč njegovo narodnostno

delovanje. Spet je bil aretiran, da bi odslužil še preostali del kazni, ki mu jo je naložilo posebno fašistično sodišče. Novih krivic se je rešil sam s spretnim odkrivanjem neresnih podtikanj.

Njegovo življenje kaže udejanjanje besed tigrovskega voditelja Danila Zelena, s katerimi je vabil domoljube k uporu: »Da veš, ne bomo dobili nobenih priznanj, za naš boj ni plačila.«

Nenavadno bogato in plodno življenje dr. Avgusta Sfiligoja kot narodnoobrambnega delavca in preganjanca se prepleta z družinskim življenjem in poklicnim delovanjem, kar daje delu domačnost ter toplino in dokazuje, kako v najtežjih trenutkih daje moč preživetja zaupanje med tistimi, ki jih povezuje ljubezen.

Dosleden in pokončen Knjiga predstavlja življenje intelektualca z ideali trdega dela, bojavnika za narodne pravice, za svobodo in demokracijo, ki častno deluje v svojem prostoru in času, razgrinja pa nam tudi tančico, da se zgodovinski čas pokaže razgaljen, nesramno gol, tak kot je bil, v vsej svoji krutosti. Tako razkriva pred nami vso tragičnost narodnega in političnega položaja primorskih Slovencev v 20. stoletju.

Vzгляд doslednosti, pokončnosti in trdnosti je (bil) dr. Avgust Sfiligoj! Ni ga zlomil ne prvi ne drugi teror. Po koncu je obstal tudi v času lomljenja hrbtnic in umetnega nasilnega ustvarjanja nasprotij med enako mislečimi, v času razdvajanja, diferenciacije med borci za isto stvar. Njegova vztrajnost in pogum sta izhajala iz zdrave osebne samozavesti in trdne narodne zavesti.

Njegova težka življenjska uroda tigrovca, soudeleženca upora v OF in organizatorja demokratičnega političnega delovanja med goriškimi Slovenci pooseblja odnos vsakokratne vladajoče politike totalitarnih režimov do narodnih vrednot. Ti režimi zahtevajo vdanost vladajoči politiki in ideologiji, in ne narodu, ter postavljajo ideologijo pred narodne vrednote in nadnje; in to razdvaja slovenski narod še danes.

Zakladnica podatkov »Branje človeka čustveno in miselno prevzame,« je o knjigi na njeni

Dr. Avgust Sfiligoj, goriški narodnjak - žrtev fašizma in komunizma

predstavitvi v Ljubljani dejala vidna primorska publicistka Mira Cencič. Bralca večkrat zaboli spričo poniževanja in zatiranja vsega slovenskega. Zbode ga preganjanje ter trpljenje in stisne ga v grlu, ko podoživlja ogrožanje in poniževanje narodnoobrambnih delavcev, in to od ljudi iz lastnega naroda, čeprav so za narodovo dobro žrtvovali svoja najlepša leta in tvegali življenje.

Delo temelji na pisnih virih, pričevanjih in osebnih doživetjih. Osrednji vir so spominski zapisi pričevalca dogajanja Avgusta Sfiligoja, ki so bili objavljeni v dveh knjižnih delih: *Boj Slovencev pod fašizmom za narodne pravice* in *Slovenska demokratična zveza v Gorici*. Pričevanja so dopolnjena in obogatena z dokumenti, ki jih je avtorica našla v arhivih v Gorici, Rimu in v Arhivu Republike Slovenije, v publikacijah tistega časa in v nekaterih objavljenih delih. Delo je dosledno dokumentirano z opombami pod črto. K dokumentarni vrednosti dela prispeva tudi skupno imensko kazalo na koncu drugega dela.

Knjižno delo je prava zakladnica podatkov in dokumentov.

»**Komunizem bo prenehal...**«

Celostno razumeti odločitev dr. Avgusta Sfiligoja za samostojno politično delovanje na Goriškem je vsekakor kompleksna zadeva. Ni dvoma, da ga je do tega silila ljubezen do svobode, še bolj pa verjetno jasno spoznanje, da bosta Gorica in njena ožja okolica ostali pod Italijo in da je tu treba postavljati temelje novemu demokratičnemu razvoju.

Če namreč pregledamo Sfiligojevo življenjsko pot, bomo opazili, da je kljub hudim trenjem, ki jih je doživel z vodstvom OF takoj po osvoboditvi (3. maja 1945 je bil aretiran kot izdajalec slovenskega naroda), še skoraj leto dni sodeloval z narodnoosvobodilnim odborom za Brda in se dosledno potegoval za to, da bi zahodni rob Brd bil vključen v Jugoslavijo. Jasno je, da je tedaj tudi on razmišljal kot mnogi drugi slovenski demokrati, da je v tistem zgodovinskem trenutku temeljnega pomena predvsem odločitev za narod. To razmišljanje lahko na kratko sin-

► tetiziramo v stavku: »Komunizem bo prenehal, narod pa bo ostal.«

»... narod pa bo ostal!« Zato-rej ni nič čudnega, če se snovanje nove politične organizacije začne v drugi polovici leta 1946, ko je vsem tistim, ki so od blizu sledili zadevi razmejitve – in dr. Avgust Sfligoj je bil med njimi –, postalo popolnoma jasno, da bo Gorica s svojo ožjo okolico pripadla Italiji. Samostojno demokratično politično nastopanje Slovencev v Gorici se je začelo tedaj, ko vprašanje narodne enotnosti ob razmejitvi ni bilo več aktualno in je torej v ospredje stopilo vprašanje svobode in demokracije; in to sta vrednoti, katerih prepričan zagovornik je bil dr. Avgust Sfligoj.

Ločitev duhov med Slovensko-italijansko antifašistično unijo in stranko Slovensko demokrasko zvezo, ki ji je Sfligoj od vsega začetka predsedoval, je bila neizbežna.

V knjigi sledimo veliki politični spretnosti in izkušnosti, ki se odseva v njegovi politiki, saj je pogumno prelomila s politiko nesodelovanja OF z zavezniškimi vojaškimi oblastmi in je modro začela graditi konstruktivne odnose z Zavezniško vojaško upravo prej in potem še z novimi italijanskimi oblastmi, kar je dalo pomemben prispevek urejanju pravnega in političnega položaja Slovencev v goriškem zamejstvu.

Pričevanje Alojzija Novaka Da bi bolje razumeli smisel in tudi pogum samostojnega političnega delovanja prve SDZ, pogledimo zgovorno pričevanje iz *Črniške kronike* msgr. Alojzija Novaka, ki je 26. junija 1945 zapisal: »Danes Slovenci v Gorici pomenimo mnogo manj kot kdaj prej; še pod nemško okupacijo smo imeli šole in gimnazijo, – danes ni vsega tega več. In še nekaj je občuten minus: veliko Slovencev, tudi najpomembnejših, so partizani zaprli, veliko jih je pobegnilo iz Gorice v Italijo. Le redki smo še nasejani v mestu – par advokatov, zdravnikov in par duhovnikov, ki pa smo vsi preobloženi s poklicnim delom. Kako naj vzdržimo protiutežje proti sladkim Lahom, ki se zaveznikom dobričkajo?! Prav je imel oni laški nekdanji Gorico privandrani človek, ki je v Vidmu rekel: 'Slovenci sami v Gorici napeljujejo vodo na naš mlin.'«

Istega dne je zapisal še bolj ostro: »Kar se Mussoliniju ni posrečilo v 25 letih, so dosegli partizani v 6 tednih – izpraznili so Gorico od Slovencev, vsaj pomembnejših. Služkinje po laških družinah so še Slovenke, a da bi dobili ljudi, ki bi vodili naše kulturno in politično delo – to je danes nemogoče.« Zaključil je: »To sem jasno povedal enemu višjih funkcionarjev OF. /.../ Terjal sem, da naj zaprte spustijo, beguncem zasigurajo povratek in nas puste, da si bomo v Gorici spet opomogli po razdejanju, ki so ga povzročili, da bomo spet svoje šole odprli itd.«

Slovenščina v javnosti V ta, večkrat zamolčani kontekst se vključuje politično povojno delovanje dr. Avgusta Sfligoja, ki je kmalu razumel, da uveljavljanje slovenskih pravic mora potekati predvsem prek uveljavljanja slovenščine v javnih ustanovah, in to še v razmerah nejasnosti, ko so v Gorici vladali še zavezniki. Sfligoj je iz svoje osebne izkušnje preveč dobro poznal italijansko pravno prakso in zato je dobro vedel, da v Italiji ni nič bolj trajnega od tistega, kar je začasno sprejeto.

Iz njegovih spominov je dokaj razvidno njegovo prepričanje, da bi lahko Italija s svojo politikou dosegla še veliko: tako kot je bila začasno sprejeta šola, ki jo je Italija uzakonila, bi dosegli še marsikaj. Prav v tej luči mu je postala politika nesodelovanja jugoslovanskih (slovenskih) komunističnih oblasti z ZVU čedalje bolj nesprejemljiva. Za političnega pragmatika, predvsem pa človeka, ki je dobro vedel, kaj pomeni pravna norma, je bojkot »ljudskih oblasti« do Zavezniške vojaške uprave pomenil pravi politični samomor.

Delovanje »ljudskih oblasti« V knjigi avtorica navaja nekaj primerov bojkota »ljudskih oblasti«, ki so v bistvu omejile uporabo slovenščine znotraj administrativne strukture. Če opustimo znan primer šolskega vprašanja, kjer je že avgusta 1945 prišlo do pravega kratkega stika med »ljudsko oblastjo« in predvsem goriškim katoliškim krogom ter nekaterimi predstavniki politične emigracije v Trstu (v prvi vrsti s prof. Srečkom Barago), Sfligoj citira drugi

Rojstna hiša na Dobrovem v Goriških brdih

Šele leta 2001 je bila na rojstno hišo pritrjena spominska plošča.

dokaj zanimiv primer bojkota, s katerim se ni mogel strinjati. Šlo je za imenovanja šestih slovenskih sodnikov s strani ZVU, ki pa niso stopili v službo, ker niso pristali na rabo italijansčine pri pisnih rešitvah sodnih zadev, kot je zahteval predsednik italijanskega apelacijskega sodišča. Tu avtorica jasno kaže na določeno grenkobo očeta, ki je bil še dolgo potem prepričan, da bi z nastopom v sodniški službi pod okriljem ZVU – kljub kakšnemu nasprotnemu posegu italijanske strani – to funkcijo ohranili v Gorici tudi po razmejitvi, kot se je zgodilo s šolo.

Molk zgodovinarjev Kot je na predstavitvi knjige v Ljubljani dejal Peter Černic iz Gorice, je iz avtoričinih zapisov razvidno, da gre za prikaz političnega dela, ki mu zgodovinska stroka še danes ni posvetila dovolj pozornosti in ki je bil za obstoj in razvoj slovenske skupnosti v Gorici ključnega pomena. Pomislimo samo na vlogo,

ki jo je dr. Avgust Sfligoj odigral pri ustanavljanju občin, ko je znal zaigrati na prave strune, da je prišlo do ustanovitve števerjanske občine in do ponovne ustanovitve sovodenjske občine, predvsem pa na novo zemljepisno razmejitev goriške občine, v kateri so bili po novem Slovenci močno prisotni. Pomislimo na politična pogajanja in številna njegova romanja v Rim skupaj z dr. Antonom Kacinom, ki so privedla do uzakonitve slovenske šole, pomislimo na prve predloge za zaščitni zakon, ki segajo že v leto 1949, in celo na vstop Slovencev v goriški občinski odbor v šestdesetih letih. Samo ti podatki kažejo na veliko politično inteligenco človeka, ki je dobro vedel, da znotraj pravne države, ko svobodo jamči zakon, kljub vsem težavam, ki jih lahko človek doživi, kljub nesporazumom in ostrim konfrontacijam s političnimi nasprotniki, lahko ob trdem delu in ob globokem prepričanju v svoje argumente vseeno dosežeš in uveljaviš pravico. ▣

Osebna izkaznica Prevalj

V. M., foto: arhiv Demokracije

Občina Prevalje je izdala *Biografski leksikon občine Prevalje*; napisali sta ga Marija Suhodolčan Dolenc in Margareta Jukič. V njem je predstavljenih kar 500 osebnosti iz vseh zgodovinskih obdobj, največ pa seveda iz sedanjosti.

Prevalje so bile doslej širše znane po železarstvu, po bralni znački in po tem, da naselje nima cerkve. To slednje ni nekaj samoumevnega, saj kraj vendar leži v Sloveniji, za katero je značilno, da imajo mnogi kraji podobne velikosti, kot so Prevalje, tudi po več cerkva. No, če smo natančni, imajo Prevalje danes dve veliki cerkvi, saj je razvoj tudi tu povzročil, da se je kraj razširil in spojil z okoliškimi vasmí.

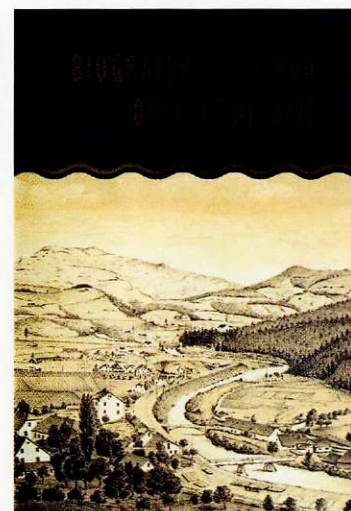
Prizadevni avtorici Odslej pa bodo Prevalje izstopale po izjemni knjigi, in sicer po *Biografskem leksikonu občine Prevalje*. Zasluge zanjo nosita predvsem avtorici Marija Suhodolčan Dolenc in Margareta Jukič. Na Prevaljah se je industrija začela razmeroma zgodaj, saj sta brata Rosthorn tam ustanovila cinkarno že leta 1823, desetletje pozneje pa še železarno, ki je delovala

do leta 1899. Prevalje so znane tudi po tem, da se je leta 1919 tja iz Celovca zatekla Mohorjeva družba in tam delovala do leta 1927. Delovala je v »mežnarski hiši« na Fari, kraju, ki je s priključitvijo k Prevaljam tem »posodil« tudi cerkev. V tem obdobju je Mohorjeva natisnila 90 pomembnih knjižnih naslovov, med njimi znamenito Janežičevo *Slovensko slovnico* in prvi prevod Platona v slovenščino, njegov *Sokratov zagovor*.

Izjemen podatkovnik V *Biografski leksikon občine Prevalje* sta avtorici uvrstili ljudi iz okolja v mejah katastrskih občin, ki so veljale nekoč. Delo sta pripravili ob pomoči vprašalnikov, številnih virov in literature. Članki so bili potrjeni z avtorizacijami. Na koncu sta pripravili še številne preglednice, ki leksikon še bolj obogatijo in natančneje predstavljajo občino in

njene ljudi z različnih področij od davnine do sedanjosti. To so kratki zgodovinski pregledi po letnicah od davnine do današnjih dni, podatki ljudi, ki so bili povezani z oblastjo, župniki, šolstvo, žrtve prve in druge svetovne vojne, društva, športniki z vidnejšimi dosežki, spominski park in pomniki zgodovine, nekatere spominske in druge stalne prireditve. Torej izjemen podatkovnik, ki obsega 701 stran. Le kateri kraj v Sloveniji ima kaj takšnega?

Prevaljčani za zgodovino Gre za zelo bogato, z bibliografskega stališča temeljno delo v zakladnici koroške in slovenske kulture. Pisanje člankov za leksikon, ki je želel biti sodoben, strokovno neoporečen priročnik z biografijami osebnosti, ki so k razvoju Prevalj z okolico dale svoj tehtni prispevek, ni bilo lahka naloga.

Leksikon je osebna izkaznica, ki z bogastvom podatkov umešča v prostor in čas ustvarjalni napor in dosežke številnih Prevaljčanov in s Prevaljami povezanih Nепреvaljčanov. **D**

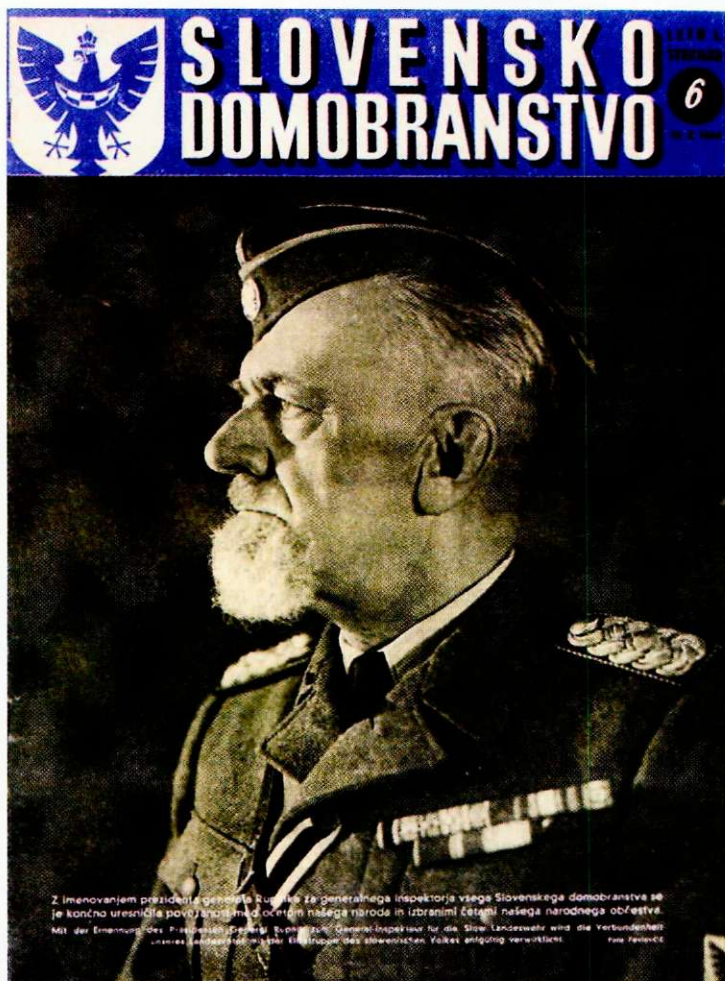
Spominski park Prevalje

Predsednik Ljubljanske pokrajine

Bogdan Sajovic, foto: arhiv Demokracije

Divizijskega generala Leona Rupnika so po vojni ustrelili kot izdajalca. V zadnjem času so se pojavile neuspešne pobude, da bi se obsodba razveljavila in bi se znova speljal proces, ki bi nepristransko pretehtal njegovo delovanje.

General Leon Rupnik

Divizijski general Leon F. Rupnik se danes šteje kot ena najbolj spornih osebniosti v naši ne tako davni zgodovini. Bil je vojak, ki je v zadnjih letih svojega življenja zaradi specifičnih okoliščin zajadral tudi v politiko. Ker je bil na strani poraženih, je bil obsojen na smrt in razglašen za izdajalca. Njegovo ime se je uporabljalo in se še vedno uporablja kot slovenski ekvivalent norveškemu majorju Quislingu, francoskemu maršalu Petainu ali pa srbskemu generalu Nediću, ki je bil - mimogrede - tudi Rupnikov dolgoletni osebni prijatelj in službeni kolega,

torej kot sinonim za kolaboracijo z okupatorjem in izdajo svojega naroda. Drugi pa menijo, da je skušal delati le najboljše za svoj narod.

A vendar so vsi omenjeni primeri med seboj zelo različni. Quisling, na primer, je že dolgo pred izbruhom druge svetovne vojne izstopil iz vojaških vrst. Lotil se je politike, ustanovil v rojstni državi stranko, ki je bila posnetek nemške nacistične stranke, in vneto agitiral za čim tesnejše sodelovanje z Nemci. Za sodelovanje z okupatorjem se je torej Quisling odločil sam in dolgo pred napadom na Norveško, potem pa pri tem napadu tudi ob pomoči

svojih somišljenikov sovražniku po najboljših močeh pomagal.

Za ostalo trojico ne bi mogli reči, da so se pred vojno kakorkoli povezovali s sovražnikom, pa tudi z aktivno politiko se niso bavili.

Petain je bil na primer že dolgo v pokoju. V trenutku katastrofe so ga, ker je bil heroj iz prve svetovne vojne, poklicali na pomoč in mu izročili predsedniški položaj, ko se je Francija že sesedla. Iz strahovitega poloma je izvlekel vsaj nekaj, zato pa je pač moral hočeš nočeš nekako sodelovati z nemškimi okupatorji. Rojaki so ga imenovali »oče domovine«, po koncu vojne pa so ga taisti imenovali za kolaboranta.

Nedić prav tako ni kolaboriral pred vojno. Potem ko je bila vojna izgubljena za Jugoslavijo, so mu Nemci - kot uglednemu generalu - ponudili položaj vodje civilne uprave v okupirani Srbiji. Sprejel je ponudbo v upanju, da mu bo nekako uspelo obvladovati kaos, ki je nastal po porazu.

Obramba pred revolucijo Kar se generala Rupnika tiče, je prve mesece po zasedbi Jugoslavije pravzaprav ostal celo zunaj politike. Ostal je brez dohodkov in brez pokojnine v Ljubljani, kjer ni nobenega praktično poznal, saj je večji del svoje vojaške kariere, tako tiste v avstroogrski monarhiji kot tiste v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma Kraljevini Jugoslaviji, preživel zunaj slovenskih krajev. Bil je daleč od kolaboracije, predvsem zato, ker Italijanov niti najmanj ni cenil, zaradi svojih let se je internaciji sicer izognil, se pa je moral redno javljati na italijanski kvesturi.

Potem ko je varnostno-obveščevalna služba komunistične partije (VOS) začela pobijati politične nasprotnike po Ljubljani in so se začeli nekateri kmetje pritoževati, da v njihovih krajih partizani rekvirirajo živino in živež ter tudi

justificirajo tako imenovane protinarodne elemente, so mu mlajši oficirji nekdanje kraljeve jugoslovanske vojske postavili vprašanje, kaj naj se naredi. Svetoval jim je, naj se skušajo ljudje povezati v domobranske ali vaške straže, ki bi tako odgnale vsiljivce od svojih domov in zaščitile premoženje.

Potem ko se je izkazalo, da ima Rupnik zaradi svojih let in nekdanjega čina močan vpliv, so mu Italijani ponudili mesto ljubljanskega župana, delno tudi v upanju, da bi ga pridobili na svojo stran. Rupnik je ponujeno mesto po krajšem premišljevanju sprejel, v upanju, da bo tako mogel vsaj na kakšen način pomagati svojemu narodu, tako v obrambi pred Italijani kot tudi v obrambi pred nasiljem komunistov.

Prepoved poveljevanja Po sesutju Italije in potem ko so prevzeli oblast nad nekdanjo italijansko okupacijsko cono Nemci, so Rupniku ponudili mesto prezidenta t. i. Ljubljanske pokrajine, kar je spet sprejel. Po pokolu protikomunističnih enot na Turjaku in v Grčaricah, za kar se partizani niso sramovali uporabiti niti pomoči donedavnih italijanskih okupatorjev, ki so v zameno za izpust s topovi razbili Turjak, je Rupnik menil, da bi bilo treba sprejeti pomoč kogarkoli, ki bi pomagal zatreti komunizem. Osebnost se je bil pripravljen za to tudi žrtvovati, kot je plastično izjavil: »Za svoj narod bom tudi drek žrl, če bo treba.«

To mu sicer ni bilo potrebno, je pa to svoje prepričanje plačal z glavo. Z glavo so ga plačali tudi številni njegovi privrženci, tudi eden njegovih sinov in zet. Rupnikova oba sinova, Vuk in Evgen, ter oba zeta, Abram in Suvajdžić (ki sta bila mimogrede Srba, kot tudi več domobranskih oficirjev, zato je teza, da je vse že pred vojno pripravila slovenska kolaboracija s Katoliško

Cerkvijo na čelu, popolnoma iz trte zvita), so bili vsi aktivni častniki jugoslovanske vojske in so tudi vsi pozneje postali komandanti vaških straž ter domobranski častniki. Največja ironija pa je, da je prav Rupnik, ki ga štejejo za glavnega organizatorja domobranstva, pravzaprav imel na zahtevo nemških okupatorjev sicer le prazen naslov glavnega inšpektorja slovenskega domobranstva, medtem ko so mu vsakršno neposredno vmešavanje ali celo vodenje te vojne formacije najstrožje prepovedali.

Odlikovani vojni junak Leon Rupnik se je rodil enajstega avgusta 1880 na Lokvah blizu Nove Gorice. Njegov oče je bil cesarsko-kraljevski državni uradnik, gozdarski inšpektor. Družina se je selila po Sloveniji, končno pa spet prišla v Gorico, kjer je Rupnikov oče prevzel mesto vodje pisarne v gozdni direkciji za Kranjsko, Goriško, Istro in Dalmacijo. Rupnikov oče je bil nedvomno zvest uradnik, ki je za svojo službo dobil tudi več civilnih odlikovanj in priznanj.

Leon se je odločil, da bo sledil očetu v državni službi, a si je raje izbral vojaško namesto uradniške kariere. Po končani nižji gimnaziji je s petnajstimi leti stopil v pehotno kadetnico v Trstu in jo po štirih letih zapustil s činom praporščaka-pripravnika. Po nekaj mesecih služenja v pehotnem polku v Varaždinu je končno dobil potrditev v čin poročnika in potem opravljal razne službe v Varaždinu in Bjelovarju. Kmalu so se nadrejeni odločili, da ga pošljejo za leto dni v šolo za inženirce; presodili so namreč, da bi lahko bil odličan inženirski oficir v pehotnih enotah. Opravljal je tudi nekaj drugih služb, bil je administrator v enoti in nekaj časa predavatelj na šoli enoletnih prostovoljcev, se pravi rezervnih oficirjev. Glede na to, da se je povsod izkazal, so nadrejeni sklenili, da bo iz Rupnika postal dober oficir, in ga poslali za dve leti na Dunaj, na generalštabno akademijo, kajti le uspešno končana akademija je omogočala dostop do visokih či-

Pri razbitju vaških straž na Turjaku so partizani sprejeli pomoč poraženih italijanskih okupatorjev.

nov. Med šolanjem je napredoval v nadporočnika, po vrnitvi pa je bil več let poveljnik manjšega pehotnega garnizona. Pred prvo svetovno vojno so ga imenovali za generalštabnega stotnika ter postavili za načelnika štaba prve planinske brigade v Mostarju.

V prvi bitki na srbskem bojišču, na Ceru, Rupnikova brigada ni sodelovala. Že na drugi, na Drini, pa je sodelovala v krvavih spopadih za Mačkov kamen. Kota je prehajala iz rok v roke, enkrat so bežali eni, drugič drugi in po pričevanjih je

Rupnik osebno, celo z gorjačo naganjal vojake nazaj v boj. Koto so osvojili končno Avstrijci, Rupnik pa je bil predlagan za odlikovanje. Odlikoval se je tudi v bitki na Koluvari in bil še enkrat odlikovan.

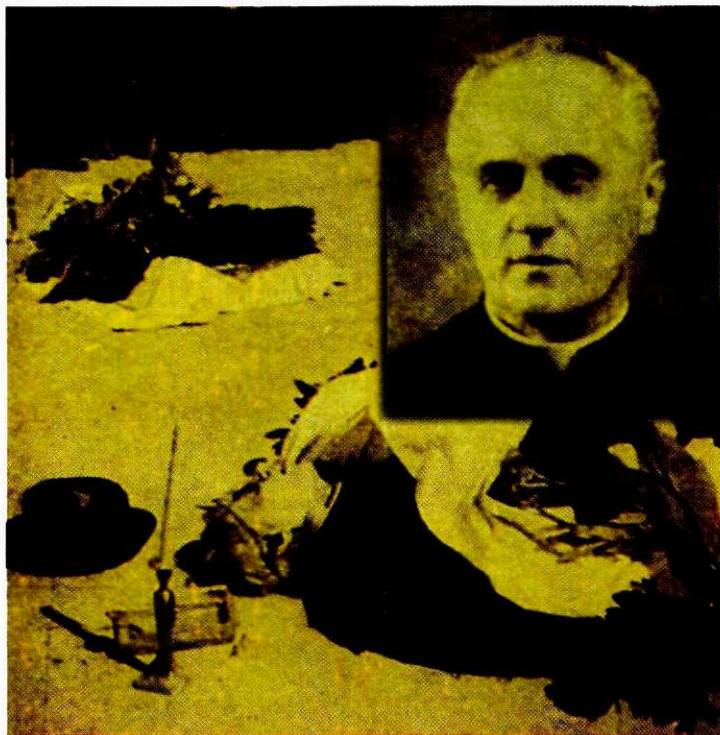
V letu 1915 je kratek čas prebil na soški fronti, sodeloval v odbijanju prvih nasprotnikovih ofenziv, dobil še dve odlikovanji, potem pa je bil odposlan v Galicijo, sprva kot operativni oficir divizije in kmalu nato kot načelnik divizijskega štaba. Odlikoval se je tudi v Galiciji in predlagali so ga za viteški križ

Leopoldovega razreda. Dejansko mu ga sicer niso izročili, ker je država prej razpadla, bi mu pa to odlikovanje samo po sebi prineslo tudi plemiški naslov. Konec vojne je dočkal v Boki Kotorski kot načelnik štaba Boke in hkrati obalne obrambe za južno Dalmacijo, v činu majorja.

V jugoslovanski vojski Z razslom cesarstva je pri osemindesetih ostal brez službe, zato je zaprosil za vstop v vojsko novonastale države. Sprejeli so ga, čeprav so oficirje razpadle monarhije s čini, višjimi od stotnika, načeloma jemali bolj poredkoma.

Naslednja leta so Rupniku tekla po klasičnem načinu premestitev in napredovanj, redno pa je za svoje delo dobival tudi priznanja v obliki odlikovanj, tako na primer red sv. Save, red jugoslovanske kro- ne in podobno. Prav tako je tudi redno napredoval. Večinoma je v svoji karieri v jugoslovanski vojski opravljal štabne funkcije, neposredno poveljevanje četam je imel v glavnem tedaj, ko je bilo to nujno potrebno za napredovanje.

Pravila so predvidevala, da je moral vsak štabni oficir vsaj kakšno leto neposredno poveljevati tudi vojaški enoti. Rupnik je tako služil v divizijskih štabih v Banjaluki in Zaječarju, potem pa do leta 1928 sedem let služil kot načelnik divizijskega štaba moravske divizijske oblasti v Nišu. Med tem službovanjem je napredoval v podpolkovnika in nato polkovnika. Leta 1928 je postal načelnik štaba dravske divizije v Ljubljani, kjer je ostal dve leti, potem pa je odšel v Varaždin, kjer je pred tridesetimi leti začel vojaško kariero in bil tam poveljnik pehotnega polka ter istočasno garnizona. Leta 1931 je odšel v Skopje, kjer je ostal do začetka leta 1937 (vmes je ▶

Kri mučencev...

Poboji političnih nasprotnikov, katere je zagrešila VOS, so sprožili delovanje vaških straž in domobranstva.

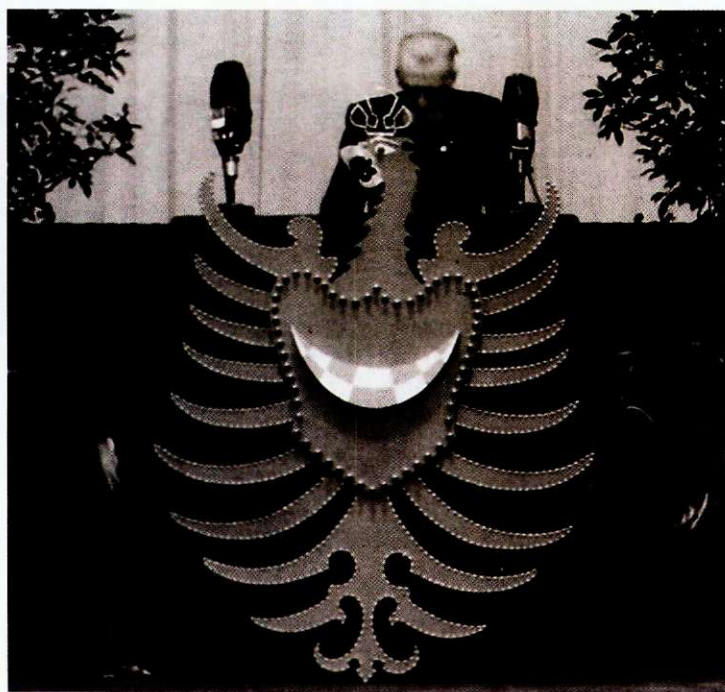
Eden od očitkov Rupniku je bila njegova navzočnost pri zaprezi domobrancev.

▶ leta 1933 dobil čin brigadnega generala), in sicer kot načelnik štaba v komandi tretje vojne oblasti.

Rupnikova linija Leta 1937 se je preselil v Kragujevac, napredoval v divizijskega generala (edini Slovenec v tedanji Jugoslaviji) in postal poveljnik šumadijskega divizijskega območja. Tu je prvič prišel v nasprotje s komunisti. Kot poveljnik je seveda moral med vojake razpošiljati okrožnice vi-

jih poveljstev glede komunistične nevarnosti, seveda pa tudi na to temo redno predavati podrejenim častnikom. Pozneje je bil to pred sodiščem eden od dokazov protinarodnega delovanja.

Rupnik je nato delal kot vodja štaba za utrjevanje, ki je gradilo utrdbeni pas po mejah z Italijo, Avstrijo in Madžarsko, pa tudi dodatne zaprečne trdnjave v notranjosti. Linija se je po njem imenovala Rupnikova linija, vendar

Leon Rupnik govori na zborovanju v Unionski dvorani.

ni bila zgrajena do konca, ker je zmanjkalo denarja, a pred sodiščem so mu pozneje očitani, da je »razmetaval narodni denar«, pa čeprav so linijo začeli graditi leta 1926, dokončati pa bi jo morali leta 1945. Ob izbruhu vojne je bil načelnik štaba prve armadne skupine, ki se je pod nemškimi udarci razletela, zato se je po kapitulaciji umaknil v Ljubljano, da bi se izognil nemškemu ujetništvu.

Sojenje in smrt Po spoznanju, da bodo partizani zmagali, se je Rupnik umaknil v tujino, a so ga vrnil nazaj. Postavljen je bil pred sodišče, skupaj z vodjem ljubljanske politične policije dr. Lovrom Hacinom, z vodjem SS in policije za Slovenijo SS-generalom Ervinom Rosenerjem, pa z Milkom Vizjakom, organizacijskim vodjem domobranstva, ter z odsotnima dr. Gregorijem Rožmanom, ljubljanskim škofom, ter dr. Mihom Krekom, klerikalnim politikom in ministrom v londonski emigrantski vladi.

Rupnika so obtožili po enajstih točkah obtožbe - od veleizdaje, protinarodnega delovanja, organiziranja kvislinških formacij, vojnih zločinov pa do razpisništva z narodnim denarjem. Eden glavnih očitkov je bil tudi ta, da je bil navzoč pri domobranski prisegi na ljubljanskem stadionu na Hitlerjev rojstni dan, to je dvajsetega aprila 1944.

Javni proces, prenašan tudi prek zvočnikov, je v dobrem tednu dni (od enaindvajsetega do tridesetega avgusta 1946) razsodil, da so vsi obtoženci krivi. Rupnika so obsodili na smrt z ustrelitvijo, Hacin in Rosenerja na smrt z obešenjem, Vizjaka na dvajset let zapora, odsotna Rožmana in Kreka pa na osemnajst oziroma petnajst let. Vsem obtoženim so zaplenili premoženje, Slovincem pa odvzeli tudi državljanske in politične pravice, na smrt obsojenima za stalno, ostalim trem za deset let po izdržani kazni. Pritožbe obrambe so bile ekspresno odbite in sodba je bila izvršena že četrtega septembra.

Okoli tretje ure so na dvorišču zaporov obesili Hacin in Rosenerja, uro pozneje pa so pripeljali na strelišče pod Golovcem Rupnika. Postavil se je pred cevi sedmerice knojevcev, odklonil trak čez oči in kriknil: »Naj živi slovenski narod!« Počila je salva in od šestih ostrih nabojev (eden je bil slep, kot je to v navadi) je Rupnika eden zadel v vrat, štiri v predel srca, eden pa je (namerno?) zgrešil. Leon Rupnik je bil takoj mrtev in njegovo truplo so odpeljali ter ga pokopali na kraju, ki je še danes skrivnost.

Pojavljajo se pobude, da bi proces proti Leonu Rupniku razveljavili in ponovili ter še enkrat - tokrat nepristransko - pregledali vse okoliščine, a so pobude do sedaj naletele na gluha ušesa. ■

Radio Ognjišče, Ing. Bralo, 11. Keper, foto: Ziga JUDEŽ

Sodelavci Radia Ognjišče vam želimo prijeten oddih!

RADIO OGNJIŠČE

Lonec z 973 srebrniki

V. M., foto: Gregor Pohleven

V Narodnem muzeju Slovenije v Ljubljani so postavili na ogled razstavo z naslovom *Našli smo zaklad*, ki prikazuje novčno zakladno najdbo z Drnovega pri Krškem. Leta 2003 so v izkopanem loncu našli kar 973 rimskih srebrnikov.

Jeseni 2003 so arheologi na Drnovem pri Krškem odkrili izjemno najdbo. Več kot devet kilogramov težek keramični lonec je glede na velikost takoj vzbudil njihovo pozornost in najdbo so izročili v Narodni muzej Slovenije. Preden so poslano pošiljko strokovno odprli, so naredili rentgenske, CT in nevtronske analize. Te so razkrile, da se v loncu skriva nedotaknjen zaklad. Pri izpraznitvi so se prikazale na dnu lonca fibule skupaj z zapestnicami ter večje število različno oblikovanih steklenih, kamnitih in koščenih jagod, nad nakitom je bilo položenih šest skupin v tkanino ovitih novcev, založenih z žitom.

Rim in barbari Med 973 rimskimi srebrniki, ki so bili shranjeni v loncu, sodijo najmlajši v leto 260. Takrat je lastnik zakopal zaklad. V tem obdobju je kriza v rimskem cesarstvu dosegla višek, saj so bila leta od 258 do 260 med najpogubnejšimi. O nemirnih časih govorijo zakopi številnih zakladnih najdb novcev in tudi nakita. Barbari vpadi, ki so jih Rimljani dolgo zadrževali na mejah imperija, so se preselili v notranjost države in prizadeli niz provinc; na to kažejo številne zakladne najdbe v Panoniji, Zgornji in Spodnji Meziji, Trakiji ter Daciji.

Zgodba zaklada Razstava pripoveduje zgodbo od samega odkritja zakladne najdbe z Drnovega, o zakladih v antičnem svetu in v slovenskih legendah, o naravoslovno-tehničnih raziskavah ter konservatorskih in restavratorskih posegih, ki so bili opravljeni pri zakladni najdbi, do natančnega opisa in predstavitve vsebine zakladne najdbe in na koncu še o samem pomenu te najdbe zdaj in v rimski dobi.

Avtorja razstave sta Alenka Miškec in Miran Pflaum. Razstavo bo spremljal bogat program za otroke, v jesenskih mesecih bodo potekala tudi strokovna predavanja.

Medana

Petra Janša foto: STO/ Bobo

Medana (168 m) je gručasta vas na Medanskem hribu, nedaleč od državne meje z Italijo, ob cesti, ki pelje v Dobrovo, kilometer in pol oddaljenega upravnega središča Goriških brd. Tod mimo peljeta **vinska pot Goriških brd** ter **briška vinska turistična cesta**.

Naslednji teden se bodo v vasici Medana že enajstič zbrali pesniki z vsega sveta na tradicionalni prireditvi **Dnevi poezije in vina**. Pot po Sloveniji bodo začeli že v torek, 21. avgusta, z branjem na prostem v izbranih krajih po Sloveniji, v naslednjih dneh pa se bodo v Brdih zvrstila branja, koncerti, filmi, predstave, razstave, vsak večer pa vas vabijo na degustacije vrhunskih briških vin. Festival se bo končal v soboto, 25. avgusta, v kamniti vasici Šmartno z bogatim celodnevni programom.

»**In monte Medani**« Na tem območju z zelo ugodnimi geopedološkimi in vremenskimi razmerami je **vinogradništvo** poznano že zelo dolgo, saj njegovi začetki segajo v predrimске čase, ko so okoliš naseljevali Veneti.

V rimskih časih so Brda spadala v deseto regijo Italije »Venetia et Histria«. Takrat so jih imenovali »Colles« ali »In Collibus«. Od leta 181 pred Kristusom je bilo v bližini veliko mesto Oglej. Najdba številnih amfor priča, da je bilo mesto z okolico pomembno vinarsko središče. Pod oglejski patriarhat so spadala tudi Brda. Arheološke najdbe tako imenovanih vil rustic (večjih gospodarskih enot) dokazujejo, da je bil briški okoliš naseljen in vinoroden.

Tudi Slovani, ki so se na takrat redko poseljeno območje Brd priselili v 8. stoletju, so se ukvarjali z gojenjem vinske trte in pridelovanjem vina. Pridelovale so se domače sorte: pika, glera, tržarka, muškat, pikulit, grozdje sv. Ane in rebula.

V starih dokumentih je zapisano, da je leta 1157 belinjski opat Irig odstopil goriškemu grofu Engelbertu poleg drugega dve kmetiji v Medani. »In monte Medani«, na medanskem hribu, so si v 13. in 14. stoletju izmenjevali zemljiške fevde oglejski patriarhi, goriški grofje ter rožanski in belinjski samostan.

Sodeč po poročilu nadškofa Karla Mihaela grofa Attemsa iz leta 1751, so bile gostilne v Medani odprte vso noč, kar pomeni, da so že tedaj Medanci pridelovali odlična vina.

Čez ozemlje vinorodnega okoliša Brd je do 19. stoletja potekala meja med Beneško republiko in avstrijskimi deželami, po zedinjenju Italije in nastanku Avstro-Ogrske pa med novima državama. Vina iz Brd so bila zaradi odlične kakovosti poznana in cenjena tudi na dunajskem cesarskem dvoru.

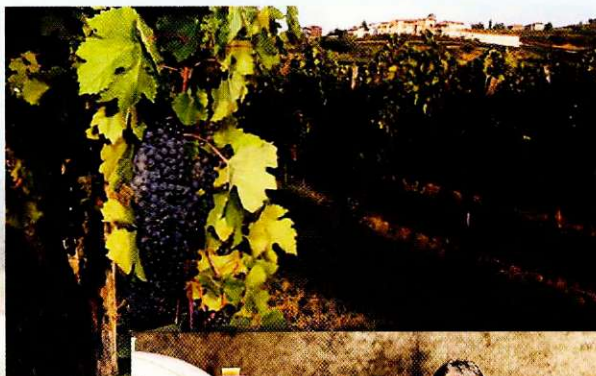
Avstro-Ogrska je bila za Brda sploh pomembno tržišče. Začetki gojenja francoskih sort grozdja - sivega pinota, chardonnayja, sauvignona, caberneta sauvignona, caberneta franca in merlota - segajo v drugo polovico 19. stoletja.

A ne le z vinogradništvom, tudi s **sviloprejkami** in **slivami** so se ukvarjali. Vse do prve svetovne vojne so nekatere kmečke družine v Medani spomladi gojile sviloprejko in v poznem poletju sušile in lupile slive. Brici so lupili slive bolj zgodaj, ker so njihove češplje prej dozorele, nato pa so se odpravili lupit še na Štajersko in Hrvaško. V delovnih skupinah so bile cele družine. A kljub temu, da so vse »prunele«, olupljene in posušene slive, izvozili, je obrt zamrla.

Rožnca, procesija z Marijinim kipom Briški griči, kjer si je približno šest tisoč prebivalcev uredilo domačije, strnjene v naselja, se polagoma spuščajo proti jugu k Furlanski nižini. To je dežela gradov in belih cerkvic, večinoma na vrhu gričev.

Ena takšnih je tudi **vaška cerkev** v Medani, ki je **posvečena Mariji Vnebovzeti**. Marijina cerkev je bila sprva romarska kapela, zgrajena v 13. stoletju. Današnja cerkev je stara dobrih dvesto let.

Edina velika procesija, ki se je ohranila po drugi svetovni vojni v Medani, je »ročnica«, 15. avgusta, na praznik vélikega šmar-na. Šest fantov, ki se med potjo izmenjujejo, nosijo na ramenih kip Matere Božje ob spremstvu v belo oblečenih deklet. Procesi-sija gre od župnijske cerkve do kapele Matere Božje na Ceglem in nazaj. Nato sledi vaško pra-znovanje.

»O, kako daleč si Medana,/ ti moja tiha, mila rojstna vas!// Ko mislim nate, skrijem svoj obraz/ in vem takrat, kako je solza sla-na.« Medana je rojstni kraj slovenskega pesnika **Alojza Gradnika (1882-1967)**, ki je imel svoj rojstni kraj zelo rad in se ga je rad spominjal tudi v poeziji.

Pesnikov rod po očetovi strani izhaja s Tolminskega, po materini strani je prišla vanj furlanska kri. Očetu Jožefu in materi Luciji Godeasi se je rodilo 10 otrok, tretji je bil Alojz. Njihovo prvo stanovanje je bilo v stari medanski šoli, kjer so imeli en prostor v pritličju, drugega v nadstropju. Večkrat so se selili in končno prišli do svojega doma, ki mu danes pravimo Gradnikova domačija. Šolo je Gradnik obiskoval v Medani, v Gorici je maturiral in se nato podal študirat na Dunaj. Leta 1907 je doktoriral iz prava, nato je bil v sodnijski službi v Gorici, v Istri, v Ljubljani, v Beogradu in v Zagrebu. Do svoje smrti je upokojen živel v Ljubljani. Pokopan je v Medani. Na njegovem grobu so vklesani verz iz njegovega soneta Večer-

ne sence: »Cilj je izpolnjen, pot dokončan, in konec upov je in hrepenenja in konec bolesti in prevar.«

Gradnikovo pesniško delo je zelo obsežno in že med obema vojnama je veljal za najizrazitejšo slovensko pesniško osebnost. Poleg Otona Župančiča je Gradnik najpomembnejši lirik starejšega pesniškega

Tod mimo pelje Vinska pot Goriških Brd.

rodu med obema vojnama. Pisal je domoljubne pesmi. Najštevilnejše so njegove osebno-izpovedne pesmi, katerim je osnovni motiv ljubezenska strast, z njim pa se vežeta motiv smrti in iskanje smisla življenja. Njegove pesniške zbirke *Padajoče zvezde*, *Pot bolesti*, *De profundis*, *Večni studenci*, *Zlate lestve*, *Pesmi o Maji*, *Pojoča kri*, *Narobe svet in druge pesmi za mladino*, *Harfa v vetru*, *Primorski soneti*, *Eros - Tatanos* in posmrtna izdaja *Lucipeter* nam pričajo o njegovi veliki izpovedni moči.

Pomembni so tudi Gradnikovi prevodi pesmi in pesnitev iz italijanske, španske, kitajske, srbohrvaške lirike ter druge svetovne književnosti.

Kako zelo Brici cenijo pesnika, so dokazali s tem, da so v občinski grb vtkali njegov verz.

Poezija in vino z roko v roki Na drugačen način pa je Brda predstavil pesnik **Ludvik Zorzut (1892-1977)**, ki je kar nekaj svojih pesmi napisal v briškem narečju. V pesmi je vtikal veliko zgodovinske, etnografske in kulturno-prosvetne vsebine. Pesmi so ogledalo Brd in jih lahko razumemo kot dopolnilo Gradnikovih opisov. Pisal je, kot mu je srce velevalo. S pristno pesmijo se je prikupil preprostemu človeku, izobražencu in tujcu. Njegovi priložnostni verzji so deloma zbrani v edini zbirki *Ptička briegarca*. "Ptička briegarca, kam ju mlieš, komu pieš..."

Zanimivo je, da sta se oba pesnika rodila v isti hiši v Medani, kjer je urejena njuna spominska soba.

Rojstna hiša A. Gradnika in Ludvika Zorzuta.

Turistična kmetija Klinec

Avtorska branja poezije v izvirnih jezikih

Na Dnevih poezije in vina se zberejo vrhunski pesniki in drugi umetniki z vsega sveta in vas Medano za nekaj dni spremenijo v evropsko pesniško metropolo. Festival vzporedno z avtorskimi branji v izvirnih jezikih, ki vsak večer odzvanjajo v soju bakel pod murvo na domačiji Alojza Gradnika, ponuja številne koncerte, dokumentarne in celovečerne filme, predstave, performanse, razstave.

Hkrati pa sta domišljija in pokrajinsko izročilo iz raznolikih sestavin ustvarila jedi briške kuhinje, ki jih skupaj z izbranimi vini ponujajo tukajšnji kmečki turizmi in restavracije. **D**

Spominska plošča

Metod Turnšek

1.

Založba Mladika, Trst

Dr. Metod Turnšek (1909–1976) je danes mlajšim generacijam Slovencev skoraj neznan. Toda v treh desetletjih po drugi svetovni vojni je bil v zamejstvu pomembna kulturna osebnost, saj je bil velik duhovnik, liturgist, pisatelj, dramatik in etnograf. Objavil je 42 knjig s teh področij. Po koncu vojne se je z mnogimi drugimi begunci umaknil na Koroško, nato pa v Trst. Tam je na slovenski srednji šoli poučeval slovenščino in zgodovino, vmes pa tudi latinščino in zemljepis, eno leto tudi verouk. V Trstu je ostal do leta 1956, potem pa je na željo stiškega opata Kostelca odšel na Koroško. Skoraj dvajset let je z ljubeznijo in požrtvovalnostjo oskrboval rebrško župnijo. V zadnjih letih se je v preučevanje življenja in dela dr. Metoda Turnška poglobil literarni zgodovinar dr. Milan Dolgan. Napisal je knjigo *Dr. Metod Turnšek. Urednik in časnikar*, ki jo je izdala tržaška založba Mladika. V njej je podrobno prikazal Turnškov življenjepis, predvsem pa njegovo bogato ustvarjalno pot, saj ima knjiga več kot tristo strani. V prvem delu je ponatisnil izbor Turnškovih člankov, v drugem pa je pripravil obsežno komentirano bibliografijo Turnškovega objavljanja.

Raznolikost jezikov

Filozofska fakulteta

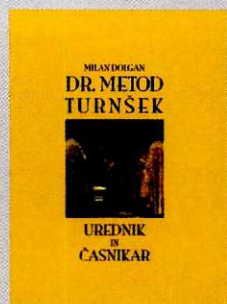
V zbirki Razprave Filozofske fakultete je Znanstvenoraziskovalni inštitut FF izdal knjigo *O raznolikosti in spreminjanju jezikov* avtorice Frančiške Trobevšek Drobnač. V njej avtorica velik del posveti informacijam o jezikih na raznih celinah. Povezave med jeziki so predstavljene tako genetsko-sorodno kot tipološko. Pozornost posveča metodološkemu vprašanju. Jezikovne spremembe so prikazane po jezikovnih ravninah. Poudarek je na najpogostejšem in na tistem, kar je v razvojni perspektivi posebej pomembno. Knjiga pokaže tudi na neobhodno vpletenost in prepletenost jezika s sociološkimi in drugimi premiki v zgodovini človeštva, njegove kulturne rasti in propadanja.

Knjiga šifer

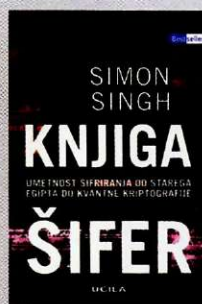
2.

Založba Učila

Simon Singh, priljubljeni britanski avtor poljudnoznanstvenih knjig, v *Knjigi šifer* opisuje razburljivo zgodovino šifriranja in dekriptiranja od vojaškega vohunstva v antični Grčiji do sodobnih nezlomljivih računalniških šifer. Z navajanjem zanimivih primerov, ki bralcu pomagajo razumeti tudi nekoliko bolj zapletene matematične funkcije, je predstavil najpomembnejše šifre preteklosti in razložil postopke dekriptiranja starih pisav. Seznanimo se z egipčanskimi hiero-

1.

2.

3.

4.

glifi, minojsko pisavo linearna B in Vigenerovo šifro, ki je dolgo veljala za nezlomljivo, spoznamo ozadje tragičnega propada škotske kraljice Marije Stuart, ki se je ujela v lastni kod, se skušamo z dekriptiranjem Bealove šifre dokopati do tajne lokacije skritega zaklada. Soočimo se s hudo dilemo sodobnega časa – kako naj javnost in gospodarstvo uporabljajo šifriranje.

Menih v meni

Mohorjeva založba Celovec

Stres, pritisk na delovnem mestu, vsakdanje napatosti – vse več ljudi se prav zaradi tega odloči za dopust kje v samoti, tudi v samostanu, da zopet najdejo pot k sebi. Heinz Nußbaumer ve, za kaj gre. Kot medijski govornik dveh avstrijskih zveznih predsednikov je občutil na lastni koži, kaj se pravi biti pod jakostnim tokom. V knjigi *Menih v meni* se posveča meniškemu življenju na znameniti grški gori Atos, ki je znana tudi kot »meniška republika«, ter svojemu osebni odnosu do kraja in njegove atmosfere. Že vrsto let odhaja v samostane na Atosu. Najprej je tja zahajal iz radovednosti in v begu pred nenehno dosegljivostjo, pozneje pa iz hrepenenja po »drugacnem svetu«, katerega radikalnost vsebuje enkratni zaklad življenjskih izkušenj. Vse to, zunanji ponoreli svet, in umirjenega ter poduhovljenega na Atosu, je opisal v knjigi *Menih v meni*.

Manjkajoče rebro

3.

ZRS Koper

Znanstveno-raziskovalno središče Koper je v zbirki Annales Majora izdalo knjigo Nadje Furlan *Manjkajoče rebro*, s podnaslovom *Ženska, religija in spolni stereotipi*. Monografija razvija aktualno vprašanje položaja žensk v posvetni in religijski sferi življenja. Zasleduje napredek v razvoju emancipacijskega procesa, ki je posegel tudi na področje teologije in Katoliške Cerkve. Delo v tem kontekstu predstavi nov, aktualen in čedalje bolj navzoč pojav krščanske feministične teologije, ki se zavzema za novo etizacijo sveta,

ta pa naj bi izhajala iz modela enakovrednosti in enakopravnosti ter dostojanstva človeške osebe. Prav tako je v povezavi s pojavom feministične teologije na kratko predstavljen položaj ženske v petih glavnih svetovnih verstvih. Vzrok za ohranjanje diskriminatornega androcentričnega patriarhalnega modela delo vidi v negativnih stereotipih, ki se širijo in prenašajo po mislih, besedah in dejanjih globalnega sveta.

Na klancu

Založba Karantanija

V zbirki Klasiki je založba Karantanija izdala roman Ivana Cankarja *Na klancu*. Najobsežnejše Cankarjevo besedilo je izšlo leta 1903 in velja za eno od njegovih poglavitnih tekstov. Sam ga je označil kot »spomenik materi«. Kritika ga je sprejela s pohvalami, v njem pa je videla enega najvišjih dosežkov slovenske literature. V tem romanu je Cankar poskušal napisati družbeno kritično pripoved, obenem pa hotel postaviti enkratni literarni spomenik svoji materi, ki mu je umrla v veliki bedi nekaj let pred tem, leta 1897. Nastala je pripoved o slovenski bedi, saga o »ginevanju« in »izumiranju« sproletariziranega ljudstva, široka, freskantna elegija o stanju novega slovenskega proletariata.

Bled in Bohinj

4.

Založba Mladinska knjiga

Pod naslovom *Bled, Bohinj* je izšel trijezični (slovensko, angleško, nemško) vodnik po teh dveh turistično vrhunsko privlačnih krajih. Pri Bledu so posebej prikazani grad, jezero, otok, spomenik Arnoldu Rikliju in Riklijeva vila, cerkev sv. Martina, hotel Toplice in Vila Bled, kavarna Kazina in kremne rezine, blejska natega, najlepši razgled na jezero, pletne, sprehodi, kolesarjenje in plavanje ter znamenitosti okolice. Pri Bohinju kotlina in jezero, slapi Savica, Govic in Pri-rašica, korita Mostnice in Ribnice, Ajdovski gradec, cerkev sv. Janeza Krstnika in znamenitosti v okolici. Vodnik krasijo izvrstne fotografije, ki oba kraja pokažejo v vsej svoji lepoti.

Ikone mesta

V. M., Foto: Gregor Pohleven

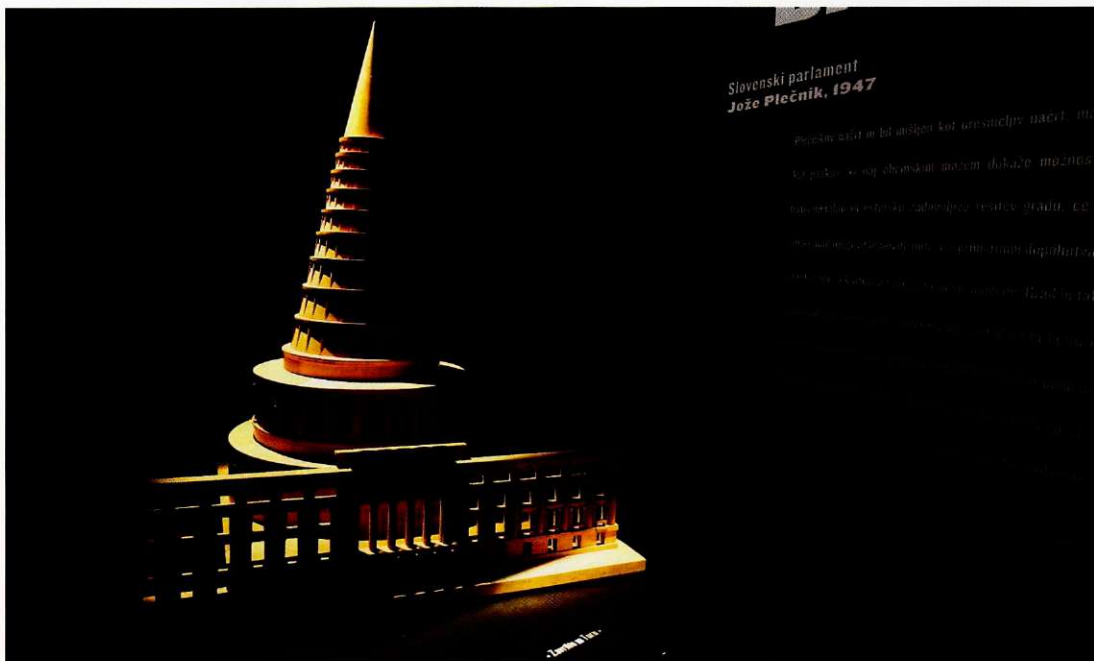
V Mestnem muzeju Ljubljana je na ogled občasna razstava z naslovom *Ikone mesta – v tem mestu bi želel/a živeti*. Na ogled so makete Križevniške cerkve, Jakopičevega paviljona, Plečnikovega parlamenta in športne dvorane v Stožicah.

Ljubljana je mesto; hkrati je glavno mesto Republike Slovenije. Obe vlogi sta imeli in imata svoje zakonitosti. Mesto služi urbanemu načinu življenja svojih meščanov, potrebuje pa tudi državno upravno-politično, gospodarsko in kulturno mestno tkivo.

Preteklost in prihodnost Mesto je živ organizem – raste, se razvija in odmira. Ljubljano sta v preteklosti opredelila predvsem prometno strateška lega in razvoj na križišču med sredozemskim in celinskim vplivom. Novi časi so prinašali nove vizije in izzive ter odločitve o rešitvah, ki so bile in so lahko še vedno vzorec za nadaljnje načrtovanje.

Urbanistično načrtovanje zahteva zdrav, organski, logični razvoj urbane strukture. Ob dvomljivih urbanističnih odločitvah se začno ustvarjati legende o preteklih podobah mesta, ki so preživele kot ikone v spominu ljudi. Mesto kot živ organizem pripoveduje zgodbo o razvoju, o starosti, o mestnih potrebah in o značilnostih, o načinu življenja svojih prebivalcev.

Kako bi se Ljubljana razvijala, kakšne bi bile njene podobe, če bi v mestnem središču preživel Kozlerjev дворец, če bi v Tivoliju

Slovenski parlament, kot si ga je zamislil Jože Plečnik.

ostal Jakopičev paviljon ali če bi zgradili parlament po Plečnikovi zamisli? Bi te arhitekture poudarjale druge urbane vrednote in spodbujale drugačno rast mesta? Bo novo športno središče postalo tudi novo urbano jedro? Na ta vprašanja skuša opozoriti razstava. »Urbanistično načrtovati razvoj mesta pomeni prepoznati smelost in dolgoročnost vizij, upati si, in

– biti strpen do kvalitetnih rešitev preteklosti,« pravi soavtorica razstave mag. Irena Žmuc.

Za premislek Podobna vprašanja postavlja tudi soavtor razstave Blaž Peršin. Pogled na mesto in njegove emblematične strukture nas lahko popelje v prostor zaželenih fikcij. Kako bi bilo, če bi ...?

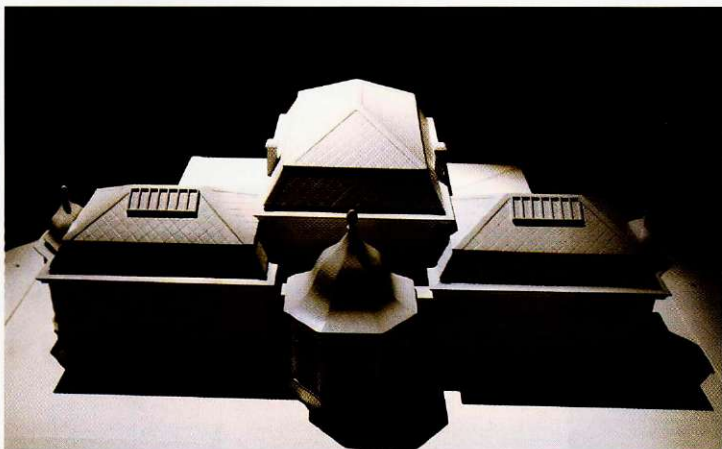
Strukture, ki opredeljujejo mesto, so tudi različni pogledi na to, kakšno mesto si želimo. Ali si želimo mesto provincialnega karakterja ali mesto lepe, udobne, zasanjane, majhne, všečne ruralne strukture? Ali pa si želimo ustvarjalnega mesta, mesta odprtosti, samozavedanja in kozmopolitske orientacije?

Ljubljana ni velemesto in nikoli ne bo. Lahko pa v sebi nosi prevedbo misli: »Jaz bi v tem mestu rad živel.« Pomoč pri tem sporočilu naše zaželenih prihodnosti nam lahko pomaga ustvariti le povezava poznavanja neuresničene ali celo zavržene preteklosti in smeje

vizije negotove prihodnosti.

»V Ljubljani poznamo več primerov, ko je provincialni duh porušil ali onemogočil razvoj ustvarjalnega naboja, ki bi mesto zaznamoval kot kreativno, navdihujoče mesto, mesto s premislekom. Razlaga ni enoznačna, je vez elementov, ki strukturo prepozna in ji pomaga, da preteklost interpretira na sodoben, včasih na samosvoji način, brez frustracij majhnega, zaprtega okolja,« meni Blaž Peršin.

Razstava *Ikone mesta* nam namenoma pušča interpretativno svobodo o tem, kaj nam predstavljene makete in artefakti govorijo. Želijo ponuditi čas za premislek o tem, zakaj je nujno poznati duh preteklega časa, da lahko razumemo pomembnost sedanjega in prihodnjega trenutka. Sodoben in kritičen pogled na preteklost nam lahko ponudi nov navdih, da napak preteklih dejanj ne bomo več ponavljali. ■

Maketa Jakopičevega paviljona, ki je nekoč stal v Tivoliju.

Festival Kamfest v polnem teku

Lucija Horvat, foto: Damjan Švarc, Primož Hieng

Te dni v Kamniku poteka tretji največji slovenski festival Kamfest. Kamniški Mali grad in njegova okolica sta privabila številne kulturne dogodke, ki so jih pripravile Kulturne organizacije v Kamniku s Kulturnim društvom Priden možic na čelu.

Rdeča nit so večerni koncerti (skupina Patetico).

Festival, ki ima osrednji oder na vrhu vzpetine na Malem gradu in se ga je zato prijelo ime Festival z razgledom, bo trajal do 25. avgusta. Letos je Kamničanom uspelo za festival združiti skoraj vse kamniške kulturne delavce. Tudi drugi Kamničani so festival, ki ga ob pomoči sedmih sponzorjev sofinancira občina Kamnik, že vzeli za svojega. Kamfest je po obsegu programa tretji največji v Sloveniji, takoj za mariborskim Lentom in ljubljanskim Trnfestom, saj traja dobrih štirinajst dni. Rdeča nit festivala so tudi letos večerni koncerti, ki vsak dan od 20. ure dalje potekajo na glavnem odru na Malem gradu. V štirinajstih dneh se predstavlja 14 izvajalcev. Med najbolj znanimi imeni so Vlado Kreslin in Beltinška banda, Alenka Godec, Bossa de novo, Jani Kovačič, Patetico, Vision Noire, Dominog Siete in Overflow.

Pestrost programa Še bolj raznoliko je dogajanje na spodnjem

odru pod gradom. Vsak dan ob 18. uri je na sporedu otroška predstava, ki ji sledi otroška delavnica. Tako si najmlajši še lahko ogledajo predstavo *Čara muca čarodejka čara*, norčije klovnese Petre, predstave *Rokec na koncu sveta*, *Jaka in sraka*, *Halo*, *Rdeča kapica*, *Zgodba o izgubljeni dudi* in druge. Ob 22. uri so običajno na vrsti intimnejši dogodki večernega odra, od manjših koncertov in gledaliških predstav do kina pod gradom. Od petka naprej, v drugem tednu festivala, si bo mogoče ogledati filme *Babice revolucije*, *Bizgeci*, *Koyaa*, *Hvala, ker kadite* in *Južni*

otok, poslušati koncert KPZ Šutna Kamnik, koncert Društva ljubiteljev Nebojše Pop Tasića in si ogledati lutkovno predstavo za odrasle Tristana Voxa.

Spremljevalne prireditve

Osrednje dogajanje tudi tokrat bogati obsežen spremljevalni program, ki ga sestavljajo štiri razstave. Že na predvečer začetka festivala so v rovu pod gradom odprli fotografsko razstavo z naslovom *Oko Kamnika – kamen* Foto kluba Kamnik, katere tema je kamen in vse, kar je povezano z njim. Ker je letos tudi

Plečnikovo leto, je polovica razstave namenjena Plečnikovim delom v Kamniku; postavljena je v sodelovanju s Turističnim društvom Kamnik.

V ponedeljek je v razstavišču Veronika sledilo odprtje kiparske razstave sodobnega umetnika Jana Outrate z naslovom *DRN – Dosedanje razprto in nadaljevanje*. Kot je zapisano na spletni strani Kamfesta, se Jan Outrata predstavlja kot sodobni umetnik, ki s svojo raznotero in izvirno likovno govorico skozi keramokiparska dela, video, inštalacije, fragmente in metamorfoze ustvarja glasna, jasna in pronicljiva sporočila. V Samčevem prehodu so v soboto odprli fotografsko razstavo *Kamnik iz zraka* kamniškega fotografa Primoža Hienga, ob zaključku festivala pa bodo na vrtu kavarne Veronika na ogled postavili še najboljše fotografije tokratnega Kamfesta.

Tudi letos so organizatorji v Kamnik povabili tudi izvajalce iz ZDA, Avstrije, Hrvaške in Češke, s čimer je Kamfest že prerasel slovenske meje. Posebno težo festivalu dajejo tako imenovani dogodki z dodano vrednostjo – to so tisti dogodki, ki vpletajo tudi občane. To dogajanje letos prinaša izposojajo knjig, ki jo pripravljajo z Matično knjižnico Kamnik, in otroške delavnice, ki jih pripravljajo s Heleno Sterle z Zavoda Mladinski center Koltovnica Kamnik. **D**

Primož Hieng - fotografija sv. Primoža nad Kamnikom

Jan Outrata se predstavlja s sodobno umetnostjo.

Festival Fotopub 2007

V Novem mestu je potekal sedmi mednarodni festival dokumentarne fotografije Fotopub 2007. Vodja projekta Fotopub je Katarina Žunič. Letošnjih delavnic, predavanj, tečajev, razstav in

Fotografija Boruta Peterlina

drugih prireditev se je ob uglednih mednarodnih in domačih mentorjih ter mentorih udeležilo šestdeset prijavitelcev.

V novomeškem Kulturnem centru Janez Trdina so odprli prvo razstavo letošnjega Fotopuba *Družina Strojani - begunci v lastni državi*, nato pa so ji sledile še štiri. Z otvoritveno razstavo se je predstavil umetniški vodja in pobudnik festivala Novomeščan Borut Peterlin.

Naslednja razstava je bilo *Življenje v utopiji* nemškega fotografa Davida Steetsa. Štiriintridesetletni Münchenčan David Steets je dobitnik pomembnih nagrad, za serijo *Življenje v utopiji* je že leta 2002 dobil nagrado Kodak Nachwuchsförderpreis; istega leta je prejel tudi štipendijo World Press Photo za nadaljnje šolanje. Drugače pogosto poučuje ter predava na fotografskih delavnicah in šolah.

Razstava italijanskega avtorja Francesca Zizole z naslovom *Irak* je bila ravno tako odprta v sklopu Fotopuba v novomeški Galeriji Simulaker. Zizola se je rodil v Rimu in tam je tudi študiral antropologijo. Prejel je sedem nagrad World Press Photo, vključno z nagrado za fotografijo leta 1996, ki dokumentira tragedijo zaradi zemeljskih min v Angoli.

Sledili sta še razstavi *Opozovanja* britanskega fotografa Stephena Gilla in *Tour de Monde* Nizozemca Chrisa de Bodeja. L. H.

»Nova arhitektura«

Pri mednarodni založbi SpringerWienNewYork je konec julija izšla knjiga *New Architecture in Slovenia* avtorja Matevža Čelika. Knjiga predstavlja 45 najzanimivejših stavb in arhitekturnih ureditev, ki so bile v zadnjih desetih letih zgrajene v Sloveniji. V prihodnjih tednih bo prišla na prodajne police po vsej Evropi, v septembru pa še v ZDA in Kanadi. Knjiga obsega 355 barvnih fotografij in risb, avtor večine fotografij je Miran Kambič. Matevž Čelik, ki je uredil knjigo, novo slovensko arhitekturo predstavlja v treh poglavjih: *Continuity* (Nepretrganost), *Re-formulating* (Preoblikovanje) in *Adjustment* (Prilagajanje). Nepretrganost predstavljajo arhitekti, ki si prizadevajo graditi na temeljih postmodernizma osemdesetih let in modernistične šole Edvarda Ravnikarja iz druge polovice 20. stoletja. Poleg njih ustvarjajo arhitekti, izšolani po osamosvojitvi,

Naslovnica knjige Matevža Čelika

vzpostaviti harmonično ravnovesje v prostoru.

Knjiga predstavlja dela 30 arhitekturnih pisarn, samostojnih arhitektov in projektivnih skupin, med katerimi so tako uveljavljeni ustvarjalci kot nova imena. L. H.

Napovednik dogodkov

ČETRTEK, 16. 8. 2007

17.00 Staro mestno jedro: Urška in Povodni mož - ulična predstava na hoduljah

19.00 Ploščad pred Figovcem: DJ Mr. Bubble Shaker - glasbeno-plesni večer rockabilija.

21.00 Mestni muzej: Ruben Dalibaltayan, klavir, & Julia Gubaidulina, klavir (Armenija/Moldavija) - klasična glasba

PETEK, 17. 8. 2007

20.00 Stara elektrarna: Stefan Kaegi (Švica / Nemčija): Mmemopark: A Mini Train World - gledališka predstava

20.30 Slovenska filharmonija: Orkester Akademije za glasbo v Ljubljani

21.00 Mestni muzej: Katja Konvalinka, sopra, & Darja Mlakar, klavir - klasična glasba

SOBOTA, 18. 8. 2007

21.30 Ladjica med Šušarskim mostom in Tromostovjem: Kvartet klarinetov Tibia - klasična glasba

NEDELJA, 19. 8. 2007

14.00 – 21.00 Mestni muzej: Stan's Cafe (Velika Britanija): Of All the People in All the World – instalacija

20.00 Stara elektrarna: Hiroaki Umeda (Japonska): While Going to a Condition & Accumulated Layout - sodobni ple

PONEDELJEK, 20. 8. 2007

14.00 – 21.00 Mestni muzej: Stan's Cafe (Velika Britanija): Of All the People in All the World – instalacija

20.00 Stara elektrarna: Ema Dante (Italija): Il festino - gledališka predstava

20.30 Ljubljanski grad: Godalni kvartet Kodály (Madžarska), Elena Nogaeva, klavir (Rusija / Nemčija). Godalni kvartet Kodály, ki posebno pozornost posveča ustvarjalnosti madžarskih skladateljev, uspešno deluje na mednarodnem prizorišču od svoje ustanovitve leta 1966

21.30 Stara elektrarna: Barbara Novaković Kolenc: Projekt Rodin II. - gledališka predstava

TOREK, 21. 8. 2007

20.00 Stara elektrarna: Yasmine Hugonnet (Francija): Toleranca položaja - sodobni ples

20.30 Križanke: Vlado Kreslin z gosti - folk rock

21.30 Stara elektrarna: Radhouane El Meddeb (Tunizija): Pour en finir avec moi - gledališko-plesna predstava.

SREDA, 23. 8. 2007

21.00 Kongresni trg: Same babe - uglasbljene pesmi Janeza Menarta in lastne skladbe

21.30 Križanke: Trio Elégiaque (Francija) - klasična glasba

**RADIO
ZELENI VAL**
93.1 & 97.0 Mhz

ALPE ADRIA "ZELENI VAL" d.o.o., Spodnja Slivnica 16, 1290 Grosuplje

Transformerji

Monika Maljevič

Režiser Michael Bay, ki je ustvaril spektakle Armageddon, Podli fantje in Pearl Harbor, nas bo tokrat popeljal v robotsko vojno med plemenitimi Autoboti in zlobnimi Deceptikoni.

Ti so si za poslednje bojišče izbrali Zemljo. Ključ do uspeha negativcev je v rokah nič hudega slutečega mladeniča Sama, ki si skuša pridobiti naklonjenost zapeljive Mikaele, a se oba znajdetata sredi srdite vojne. Na srečo jima na pomoč priskočijo Autoboti in začne se neusmiljen spopad, ki za sabo pušča popolno uničenje, usoda človeštva pa je odvisna od osebnega poguma vsakega posameznika. »Na nabor« za vloge v Transformerjih so prišli tudi trije aparati: žarna plošča Freddy, kavomat Mario in robot-bojovnik Hiro Kurosawa!

Med dvema rasama robotskih nezemljanov – Avtoboti in Deceptikoni – že stoletja divja vojna, od katere je odvisna usoda vesolja. Ko se bitka preseli na Zemljo, je edino, kar stoji med Deceptikoni in največjo močjo, ključ, ki ga ima mladi Sam Witwicky. Sam se kot vsi najstniki ukvarja z vsakdanjimi skrbmi glede šole, prijateljev, avtomobilov in deklet. Ne ve, da je zadnja možnost človeštva za preživetje, in s prijateljico Mikaelo se znajdetata sredi boja med Avtoboti in Deceptikoni. Usoda sveta je na kocki, Sam

Transformers

Režija: Michael Bay

Žanr: akcijska znanstvena fantastika

Scenarij: Roberto Orci in Alex Kurtzman po zgodbi Johna Rogersa

Igrajo: Shia LaBeouf, Megan Fox, Josh Duhamel, Rachael Taylor, Tyrese Gibson, Jon Voight, Anthony Anderson, John Turturro

Premiera: 16. 8. 2007

Distribucija: Karantanija Cinemas

končno razume resnični pomen družinskega mota Witwickyjev – brez žrtev ni zmage.

Prijubljene igrače Transformerji so kot igrače podjetja Hasbro in stripi znani že iz 80. let in imajo veliko privrženecv, zato naloga, kako jih prenesti na filmsko platno z živimi igralci, ni bila lahka. Sploh ker si ljubitelji lahko ogledajo tudi risanke o Transformerjih. Ustvarjalci so se želeli osrediniti na človeško plat zgodbe in razvoj likov, ne toliko na računalniške čarovnije. Sama produkcija je potekala v veliki tajnosti, saj so igralci dobili samo tiste dele scenarija, v katerih so bili njihovi prizori. Želeli so preprečiti, da bi se vizualna udarna moč filma prehitro izgubila, ko

bi pre zgodaj prišle na dan posamezne zasnove robotov.

Snemanje je bilo zahtevno, igralca je v posameznih prizorih nadomeščal drug igralec, da so lahko prizore odigrali realistično. Tudi kaskaderski vložki so bili zahtevni; Shia LaBeouf je sam odigral nevaren prizor na strehi. Vsi igralci so morali biti telesno dobro pripravljene, saj je snemanje od njih zahtevalo velike telesne napore. Pri snemanju jim je ves čas pomagala vojska ZDA, saj je dogajanje zelo vpeto v vojaški in obrambni okvir. V množičnih prizorih poleg igralcev sodelujejo tudi vojaki vojske ZDA, ki je pomagala z opremo in s strokovnimi nasveti ter izurila igralce, ki igrajo pripadnike vojaških sil ZDA. **D**

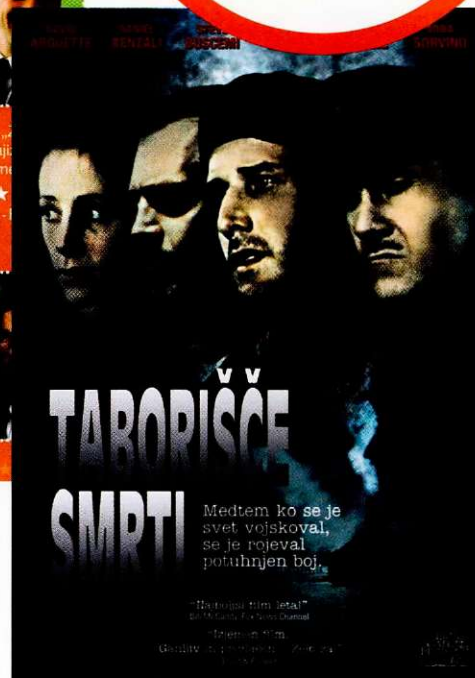
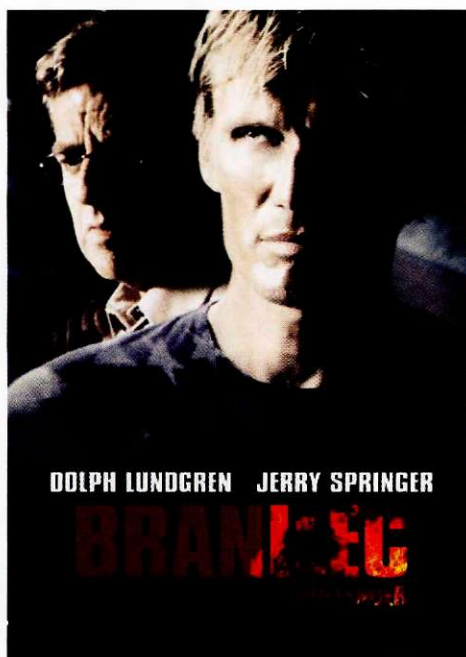

VELIKA RAZPRODAJA ZALOG!

DVD-FILM
ZA SAMO

2,99 €

Ob nakupu 7dni v sredo, 22. avgusta

Naročniki Večera ali tednika 7dni lahko filme naročite ob delovnih dneh po telefonu 02 23 53 326, 02 23 53 322 ali 02 23 53 500, e-pošti knjiga@vecer.com ali po pošti na naslov ČZP Večer, 2504 Maribor. DVD-je vam bo prinesel raznašalec. Zaloge so omejene. Vsi filmi imajo slovenske podnapise.

7dni

www.vecer.com/trgovina

Rad bi te videl zgoraj brez

tekst: Miha Dovč foto: Matej Mihinjač, oba SAGA Institute

test: Audi TT roadster 2,0 TFSI

Vrhunec poletja in temperature visoko nad 30 stopinj po Celziju jemljejo sapo. Čez dan se je zato najbolj pametno skrivati v senci ali se hladiti s klimo. Ko pa sonce zaide za horizont in temperature postanejo znosnejše, je čas za večerno promenado. Nekateri gredo v bližnji lokal na kozarec osvežilne pijače, drugi na kakšen sprehod, daleč najboljša možnost pa je, da se usedete v kabriolet, ga 'razgali-te' in se malo zapeljete naokoli v družbi lepše polovice.

Veliko zavisti Zavistni pogledi se bodo lepili na vas kot muhe na limanice, če si lastite Audijev TT roadster. Predhodni model je bil lep, novejši je še lepši. Z agresivno grafiko sprednjih žarometov, ki spominjajo na A5 in R8, boste opaženi v vsakem vzvratnem ogledalu. Širok in nizek sprednji del avtomobila z zajetnimi režami za dovod hladnega zraka grozeče kaže zobe vsakemu, ki se mu ne umakne s poti. Številni kromirani detajli v prednjih žarometih in motorni maski pa dajejo občutek prestiža. Tudi bočna linija in zadek avtomobila sta skladno oblikovana. Z zaprto streho se tako TT roadster ne loči prav veliko od kupeja, ko streho spustimo za prednja sedeža, pa postane še privlačnejši. Platnena streha, ki je še vedno zaščitni znak Audiya, se zloži v prostor za prednjima sedežema in prav nič ne 'krade' volumna prtljažniku, ki meri okroglih 250 litrov. Zaradi manjše mase platna ima TT roadster še vedno nizko težišče, kar dobro vpliva na oprijem s cestiščem. Streha se odpira se le 12 sekund, zapira 14, odpirati in zapirati pa jo je moč tudi med vožnjo do hitrosti 50 km/h. Za boljše stabilnost pri večjih hitrostih (in kot estetski dodatek) je na zadku avtomobila nameščen še spojler, ki se prav

TEHNIČNE KARAKTERISTIKE

TEHNIČNI PODATKI	AUDI TT ROADSTER 2,0 TFSI
vrsta motorja	turbobencinski, štirivaljni, vrstni, 4 ventili na valj
prostornina v ccm	1.984
moč v kW (KM) pri vrt./min	147 (200) pri 5.100
največji navor v Nm pri vrt./min	280 pri 1.800-5.000
menjalnik	ročni, šeststopenjski
pogon	na sprednji kolesi
mere (dolžina x širina x višina) v mm	4.178 x 1.842 x 1.358
medosna razdalja v mm	2.468
prtljažnik v litrih	250
masa praznega vozila (nosilnost) v kg	1.295 (320)
največja hitrost v km/h	237
pospešek 0-100 km/h v s	6,7
poraba (po normah EU) v l/100 km	10,7/6,2/7,8
poraba na testu v l/100 km	10,9
cena vozila v EUR	38.656

tako kot pri coupeju dvigne pri 120 in spusti pri 80 km/h. Seveda se da upravljati tudi ročno.

Krasna notranjost Notranjost je germansko urejena in športno utesnjena. Prvo zbode v oči spodaj prisekan volan, da voznikovim kolonom ne krade že tako omejenega prostora za noge. Ker se sedi nizko, je sredinski greben višje kot pri običajnih avtomobilih, na vrhu pa kraljuje z aluminijem obdana prestavna ročica, ki v vročih poletnih dneh dobesedno žge voznikovo dlan. Notranjost sama se bistveno ne razlikuje od kupeja. Dodani sta dve tipki: prva za zlaganje pomič-

ne strehe, druga pa za dviganje in spuščanje vetrne zaščite, ki mimogrede odlično opravlja svoje poslanstvo in preprečuje vrtinčenje zraka. In čeprav je zasnova avtomobila dvosedežna in ni pretirano veliko prostora, bosta tako voznik in morebitna sopotnica (lahko tudi obratno) zadovoljna z odmerjenim prostorom, ki ga bodo našle tudi vse malenkosti, če si jih bo gospodična zaželela imeti v svoji bližini.

Tudi v notranjosti razveseljujejo številni kromirani detajli in razbijajo monotonost črnine, čeprav črno usnje, žgoče sonce in TT rodster ne gredo skupaj. Morebitna spremljevalka v prekratnem mini krilu vam lahko namreč uide, boljše rečeno, skoči iz vozila isti trenutek, ko se usede na razbeljeno usnje. Hlajenje sedežev bi vsekakor rešilo to zagato.

Najšibkejši, pa vseeno hiter

Kljub temu, da gre za šibkejšo različico z ročnim menjalnikom (v principu osnovna izvedenka), v praksi še zdaleč ni tako. Motor je

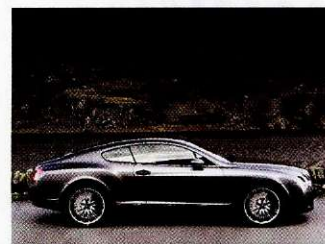
znan koncernski dvolitrski štiri-valjnik, podprt s turbinskim polnilnikom in neposrednim vbrizgom goriva v valje. V osnovi je enak tistemu iz modela S3, kjer ponuja 265 KM. Tu jih je sicer navoljo „le“ 200, a je moči vedno dovolj, še bolj razveseljiva pa je razporeditev navora. Motor odločno vleče od prostega teka do rdečega polja, pri tem pa zahteva davek od 8 do 16 litrov porabljenega goriva. Končna hitrost 240 km/h in čas dobrih šestih sekund do prvih 100 km/h na hitrostni skali dajeta še bolj nazorno predstavo o zmogljivostih tega avtomobila. Menjalnik je hiter in natančen, vendar bi si vsaj moški vozniki želeli več upiranja pri menjanju prestav. Tudi s podvozjem je načeloma vse v redu, saj je dovolj športno in hkrati udobno, bistveno manj pa razveseljuje prenos moči na podlago. Sprednji pogon ob tolikšni količini navora namreč z mesta zelo neučinkovito hitro premika avtomobil. Preveč je zdrsanjanja gnanih koles in preveč vleče volan, kar vas lahko še posebej moti v hitro odpeljanih ovinkih, ko nos ob pohojenem plinu vztraja v svoji smeri. Še posebej omenjeno zmoti, ker je sicer čvrstost karoserije odlična in bi sam avto zmožeg bistveno več, tako da je štirikolesni pogon v tem primeru zelo priporočen.

Vožnja zgoraj brez je enkratno doživetje, vendar na žalost ne ravno poceni. Od osnovne cene 38 eurov-tisočakov si z dokupom dodatne opreme denarnico hitro olajšate za 50 tisoč eurov, kar za dobre štiri metre dolgo vozilo sploh ni malo. Ah, vseeno, pozabite na denar, užitek in zapeljivi (ali zavistni) pogledi so v tem primeru neprecenljivi! **I**

Novici

BENTLEY CONTINENTAL GT SPEED

Pri aristokratski znamki Bentley so predstavili doslej najmočnejši serijski štirikolesni izdelek. Nova izvedba britanskega prestižnega kupeja se ponaša še z večjo zalogo motorne moči ter še bolj razkošno odmerjeno opremo. Zunanja podoba je doživela opazne spremembe, najbolj pa izstopajo 20-palčna platišča ter izpušne cevi na zadku z večjim presekom. Nekaj sprememb je doživel pogonski agregat W12. Z izvedenimi spremembami krmilne elektronike ter uporabo lažjih sestavnih delov, ki imajo manjše trenje, so iz motorja izvlekli 610 KM pri 6000 vrtljajih ter 750 Nm navora pri 1750 vrtljajih v minuti, kar zadostuje za doseganje stotih kilometrov iz mirujočega stanja v času 4,5 sekunde ter končno hitrost 326 km/h. Notranjost potniške kabine so dodatno opremili v skladu s specifikacijo 'Mulliner Driving Specification', nemška prodajna cena pa se giblje v območju 206.000 eurov.

PEUGEOT 308 RC Z CONCEPT

Peugeot bo na letošnjem avtomobilskem salonu v Frankfurtu predstavil atraktivno študijo kompaktnega kupeja (2+2), ki bi ob morebitnem prihodu na tržišče lahko predstavljal resnega konkurenta že uveljavljenemu audiju TT. Nova francoska študija, ki s svojo obliko nehote vzbudi spomin na Audijevo študijo avus quattro (1991), je zasnovana na kombilimuzinski osnovi novega modela z oznako 308. Pod motorni pokrov so namestili pogonski agregat iz modela 207, ki v študiji razvije 218 KM ter 280 Nm navora (s funkcijo overboost 300 Nm). Ko odpremo vrata, najdemo oplemeniteno verzijo notranjosti iz modela 308 (uporaba usnja, kroma, aluminija in s prozornim lakom prevlečenih površin). Pri razvoju tega športnega koncepta so si pomagali s filozofijo „manj je več“, konceptni „francoski TT“ pa ni le lep, ampak tudi praktičen. Po navedbi proizvajalca lahko ob podrti zadnji klopi peljemo gorsko kolo.

Izredno tanek GPS GARMIN navigator

Če prvič kupujete navigacijo ali enostavno cenite enostavnost in stil za dobro ceno, je Garmin nūvi 200 serija navigatorjev vaša prava izbira.

Za več informacij obiščite: www.garmin.si

Na vse naprave lahko namestite slovenske menije in govorno vodenje. Na nūvi 200 serijo lahko nalobite tudi podrobno cestno karto Slovenije, Hrvaške in Bosne - AdriaRoute.

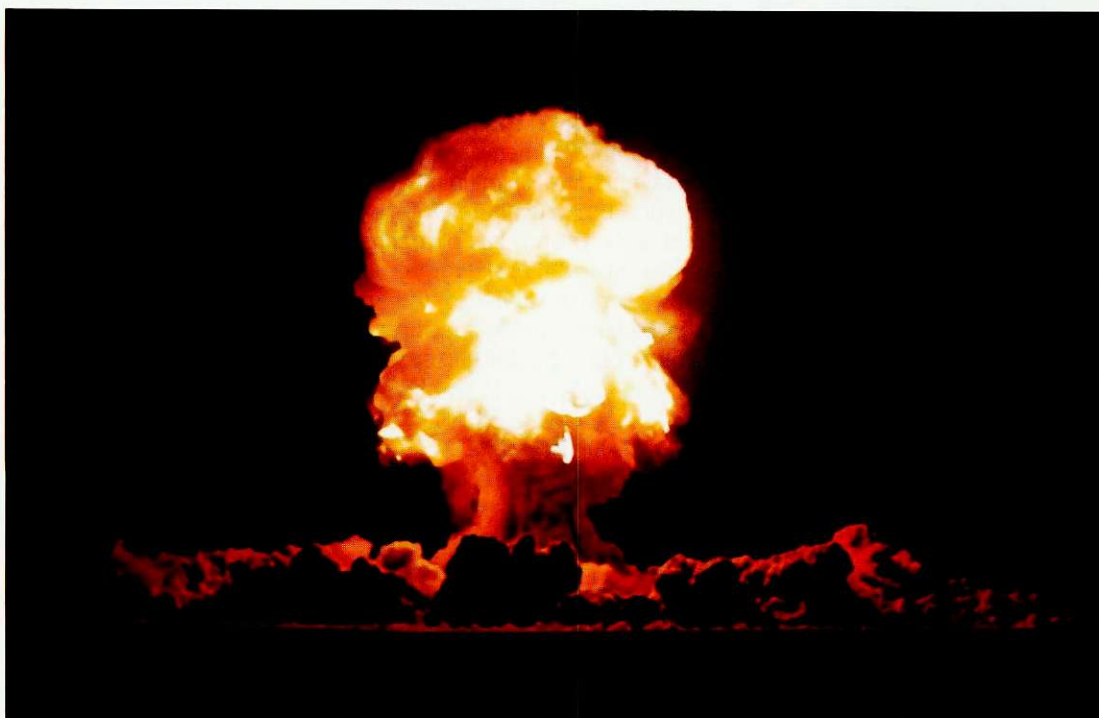

GARMIN.

Atomska nevarnost

Aleš Kocjan, foto: arhiv Demokracije

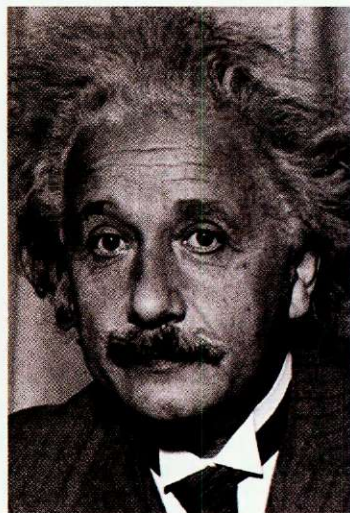
V začetku avgusta je minilo 62 let od prvih dveh jedrskih bomb. Prva je 6. avgusta 1945 padla na Hirošimo, druga pa tri dni pozneje na Nagasaki. S tem se je v svetu začela jedrska oborožitvena tekma, ki še vedno predstavlja največjo grožnjo.

Čeprav danes jedrsko energijo v večini razvitih držav vidijo kot dobro priložnost za poceni pridobivanje vseh vrst energije, ni bilo tako vedno; in čeprav se je hladna vojna uradno končala v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, njena nevarnost še vedno ni minila. Vse se je začelo leta 1905, ko je švicarski znanstvenik judovskega rodu Albert Einstein zapisal znamenito enačbo, da je energija enaka produktu mase in svetlobne hitrosti na kvadrat. Čeprav nekateri v enačbi niso videli nič revolucionarnega, saj so podobne enačbe (res da nikoli ne tako sofisticirane) obstajale že prej, je nekaterim hitro postalo jasno, v čem je njena izjemnost. No, kljub temu je bila enačba v tistem času precej časa neuporabna, saj so znanstveniki, če so hoteli razviti jedrsko bombo, morali najprej še odkriti, kako atomska jedra prisiliti, da se bodo

njihovi atomi začeli verižno cepiti in oddajati zadostno količino »uporabne« energije. Rešitev je prišla leta 1939, ko so ameriški znanstveniki odkrili cepitev jeder. Odkrili so namreč, da če jedro določenega kemijskega elemen-

ta obstreljujejo z nevtroni, jedro razpade v dve atomski jedri, slednji spet vsako v dve jedri in tako naprej v verižni reakciji, pri tem pa se sprosti velika količina energije skladno z Einsteinovo enačbo. Tovrstno odkritje je kmalu sprožilo

Albert Einstein

Čeprav je dolgo časa veljalo, da je bila nacistična Nemčija pod vodstvom Adolfa Hitlerja med drugi svetovno vojno precej daleč od izdelave atomske bombe, nedavno predstavljena knjiga nemškega zgodovinarja Rainerja Karlscha govori drugače. V knjigi, v kateri so prvič doslej objavljena mnenja in ugotovitve nekaterih priznanih fizikov in zgodovinarjev, Karlsch piše, je bil Hitler leta 1945 tik pred tem, da bi zmagal v svetovni tekmi razvijanja atomske bombe. Tako naj bi bili po nekaterih dokumentih, ki jih je avtor predstavil v knjigi, nemški znanstveniki manjše jedrske bombe preizkušali že leta 1944 in leta 1945 v Rügenu in Thüringenu, njihove učinke pa naj bi merili na vojnih ujetnikih in zapornikih, na precej dobri poti pa naj bi bili tudi pri razvoju prve večje plutonijeve bombe, ki so jo razvijali v jedrskem laboratoriju v Berlinu. Za prvo stopnjo izdelave te bombe naj bi jim zmanjkalo le 700 litrov težke vode, ki so jo med prevozom iz tovarne na Norveškem v Nemčijo v napadu na konvoj na dno enega izmed tamkajšnjih jezer potopili norveški domoljubi pod vodstvom britanskih sil.

pravo tekmo, katera od držav bo razvila prvo jedrsko bombo. Ker so se v ZDA zavedali moči jedrske energije, s tem pa tudi tega, kaj bi pomenilo, če bi jo prva razvila nacistična Nemčija, so leta 1941 začeli skrivni projekt, imenovan Manhattan. V okviru projekta, ki je potekal v državnem laboratoriju v Los Alamosu v Novi Mehiki, je nekaj svetovno znanih strokovnjakov, denimo Julius Robert Oppenheimer, Hans Albrecht Bethe in Leslie R. Groves, začelo razvijati prvo atomsko bombo. Projekt je svoj prvi izdelek dal 16. julija 1945, ko so ZDA v puščavi blizu Alamogorda v Novi Mehiki preizkusile prvo plutonijevo bombo, imenovano Trinity (Trojica). Vsi sodelujoči pri poskusu so eksplozijo, ki je dosegla moč 10.000 ton TNT, opisali kot domala nadnaravno doživetje. Pojav so si zapomnili predvsem po zaslepljujoči svetlobi in nenavadnem gobastemu oblaku, ki je sledil eksploziji.

Hirošima in Nagasaki Kaj dejansko zmore atomska bomba, so njeni izumitelji videli čez nekaj tednov, natančneje 6. avgusta, ko so ZDA

Hirošima po eksploziji atomske bombe 6. avgusta 1945

po neuspešnih pogajanjih z Japonsko na ukaz predsednika Harryja Trumana vrgli prvo atomsko bombo na Hirošimo. Bomba z močjo 15.000 ton TNT je v prvem hipu pobila 70.000 ljudi, ki so umrli od silovite vročine in udarnega vala, ki se je ustvaril v središčnem pasu bombe, do konca leta pa je zaradi radioaktivnega sevanja umrlo še 150.000 ljudi. Ko je Robert Lewis, kopilot bombnika Enola Gay, ki je odvrnil bombo, ob prihodu domov zvedel, kakšen učinek je imela bomba, se je le nemočno vprašal:

Jedrska nevarnost še ni minila.

»Moj Bog, kaj smo storili?« No, ker Japonske oblasti kljub temu še vedno niso hotele podpisati kapitulacije, so ZDA tri dni pozneje vrgle še atomsko bombo na Nagasaki. Umrlo je 75.000 ljudi, Japonska pa je končno priznala poraz.

Oborožitvena tekma Uporaba prvih dveh atomskih bomb in razvoj jedrske tehnologije sta kljub polemikam o njihovi smiselnosti v nadaljnjih desetletjih v svetu sprožila hudo oboroževalno tekmo. Leta 1949 je svojo prvo jedrsko bombo izdelala in preizkusila tudi Rusija, poleg nje pa so do jedrske tehnologije prišle tudi Indija, Velika Britanija, Francija, Kitajska in Pakistan, domnevno tudi Izrael, Južnoafriška republika in Južna Koreja. Pri tem je treba vedeti, da največje grožnje svetu ne pomenijo toliko klasične pluto-

nijeve ali uranove bombe, pač pa predvsem vodikove bombe, katerih moč je praktično neomejena. Samo za primerjavo: navadna plutonijeva atomska bomba, ki je bila vržena na Hirošimo, je dosegla moč 15.000 ton TNT, medtem ko je moč največje vodikove bombe, ki so jo v sibirski tajgi preizkusili Rusi, dosegla moč 50 milijonov ton TNT (torej 5.000-krat več). Strokovnjaki so takrat izračunali, da bi lahko še nekoliko močnejša bomba, ki jo je seveda mogoče izdelati, lahko že povzročila spremembe nagiba zemeljske osi, kar bi imelo katastrofalne posledice za naš planet.

Tudi zaradi tega je bilo v zadnjih desetletjih v svetu podpisanih več sporazumov o neširjenju in postopnem zmanjševanju jedrske oborožitve. Sporazumi so sicer nekoliko pripomogli k zmanjšanju zalog jedrskega orožja, vendar strokovnjaki še vedno ugotavljajo, da je na svetu še toliko jedrskega orožja, da bi lahko z njim nekajkrat pobili vse živo na Zemlji. Največja nevarnost je predvsem orožje iz nekdanje ZSSR, razpadle v začetku devetdesetih let; to orožje je zaradi pomanjkanja denarja slabo vzdrževano, hkrati pa slabo nadzorovano. Strokovnjaki menijo, da je iz jedrskih skladišč v Rusiji v zadnjih letih neznan kam izginilo precejšnje število jedrskih konic (nekateri naj bi bile tudi prodane), za katere pa nihče natančno ne ve, kje so pristale. Največja bojazan je, da so se znašle v rokah mednarodnih teroristov, ki seveda ne bodo mislili na žrtve in posledice, če jih bo treba uporabiti. Tako jedrska nevarnost tudi potem, ko je bila z razpadom ZSSR uradno končana hladna vojna, še vedno obstaja. **D**

Prodor na japonski trg

STA, foto: Irena Herak, arhiv Demokracije

Solkansko podjetje Instrumentation Technologies, ki velja za vodilno svetovno podjetje na področju razvoja in izdelave merilnih instrumentov za pospeševalnike osnovnih delcev, je že več let navzoče na japonskem trgu, kjer sodeluje z vodilnimi raziskovalnimi laboratoriji. V tem letu pa namerava podjetje na Japonskem skleniti nove posle. Da bi prodor na japonskem trgu pospešili, je podjetje v teh dneh obiskal japonski veleposlanik v Sloveniji Tunesige Ijama.

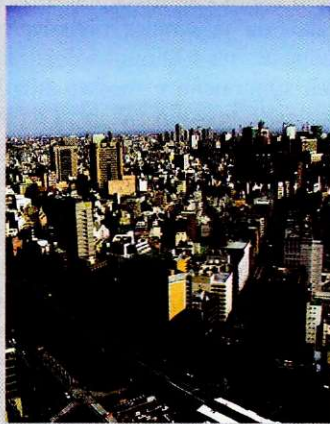
Instrumentation Technologies
Direktor Rok Uršič

Direktor Instrumentation Technologies Rok Uršič je na tiskovni konferenci po obisku japonskega veleposlanika v ponedeljek ocenil kot velik dosežek, ki njihovemu prodoru na trg daje povsem drugo razsežnost. Japonska je namreč trg, ki je najbolj kompetitiven na vsem svetu in tudi kulturno ter jezikovno pomeni velik izziv. Podjetje Instrumentation Technologies želi na njem v obdobju enega leta kar za nekajkrat povečati svojo sedanjo navzočnost.

Na prvi pogled je japonska poslovna kultura res zelo drugačna od drugih, vendar dejansko ni tako, verjame Ijama, ki meni, da so v poslovni kulturi le nekatere razlike, ki so nastale zaradi jezika in izoliranosti v preteklosti. »Ampak če komu uspe vstopiti na japonski trg, pomeni, da so mu vrata odprta povsod,« je poudaril veleposlanik, ki je prepričan, da ima tehnologija, s katero se ukvarja solkansko podjetje, ogromen potencial. Ko jo bodo Japonci enkrat začeli širše uporabljati, bo povpraševanje po njej zelo veliko, meni Ijama.

Instrumentation Technologies je na japonskem znanstveno-raziskovalnem trgu navzoče že od leta 2002. Letos pa načrtujejo, da se bodo njihovim dosedanjim trem strankam na Japonskem pridružile nove in da bo podjetje še intenzivneje vstopalo v projekte tudi v tem delu sveta.

Možnosti za sodelovanje je dovolj, saj je na Japonskem ta čas 13 izvorov sinhrotronske svetlobe in še deset hadronskih pospeševalnikov, v pripravi pa so že novi pospeševalniki oziroma njihove nadgradnje. Po sedaj znanih podatkih na Japonskem med drugim načrtujejo množično graditev 47 hadronskih terapevtskih centrov, namenjenih zlasti zdravljenju raka. Prav sistemi za stabilizacijo žarka, kjer je tržna niša Instrumentation Technologies, so ključni pogoj za uspešnost pospeševalnikov.

Glavno mesto Japonske Tokio

Za solkansko podjetje je Japonska zanimiva tudi zato, ker obstaja možnost, da bo država Daljnega vzhoda gostila International Linear Collider. Elektron-positron trkalnik, ki je ta čas še v projektni fazi, bo s 35 kilometri dolžine presešel ta čas največji pospeševalnik na svetu Large Hadron Collider in naj bi prinesel nova spoznanja o skrivnostih vesolja. Nova, izjemno natančna naprava naj bi med drugim odgovorila na vprašanja, iz česa je vesolje in kako deluje. **D**

Kdo bo zmagovalec na dirkališču?

V primežu sodnikov

Kristijan Stranščak, foto: Reuters

Prvenstvo formule ena 2007 bo med tistimi, ki pišejo zgodovino. Po dolgih letih je spet v boju za prvaka več pretendentov, sezono sta zaznamovala afera »Stepney Gate« in vojna med voznikoma v ekipi McLaren-Mercedes.

Vse skupaj naj bi se začelo, ko so pri Ferrariju odkrili okrog bencinskega rezervoarja znameniti beli prah, za katerega se še danes ne ve točno, za kaj je šlo. Zanimivo je, da ko je to prišlo v javnost, so kmalu odpustili zdaj že nekdanjega šefa mehanikov Nigela Stepneya, ki naj bi bil glavni krivec sabotaže ter cele vohunske zgodbe. Kamera naj bi ga posnela med sabotažo Ferrarijevih dirkalnikov pri stresanju belega praška v rezervoarje, s katerim naj bi zmanjšal moč motorjev. Proti Stepneyu je preiskavo uvedla tudi italijanska policija zaradi sabotaže in vohunstva. Po interni preiskavi moštva iz Maranella so ugotovili, da je Stepney dobesedno ukradel iz Ferrarijeve tovarne tudi okrog 700 listov strogo zaupnih dokumentov o samem dirkalniku,

načinu dela v moštvu ter precej ostalih pomembnih tehničnih odkritij. Te dokumente je predal Miku Coughlanu, zdaj že nekdanjemu glavnemu oblikovalcu v moštvu McLaren-Mercedes. Ekipa iz Wokinga oziroma šef ekipe Ron Dennis se je najprej odzval tako, da je svojega oblikovalca odpustil, ter v obrambo dejal, da teh dokumentov moštvo nikoli ni imelo v svojih rokah in da se je ta zgodba odvijala le med dvema pretendentoma Stepneyem in Cughlanom. Izkazalo se je, da ni vse točno tako, da je za dokumente vedelo več ljudi v McLarenu, zaradi česar pa bi lahko bilo kaznovano celo moštvo. Sledila je malo drugačna obramba v stilu, da nikoli en sam podatek ni bil uporabljen na njihovem dirkalniku ter da bodo to tudi dokazali. Pripravljeni so tudi sodelovati z

vsemi potrebnimi instancami, da bi dokazali ekipno nedolžnost.

Veliko hrupa za nič Vsi so nestrpno pričakovali odločitev Mednarodne avtomobilistične zveze

Idile v moštvu McLaren ni več.

(FIA), ki se je sestala 26. julija v Parizu z vso njeno komisijo. Na tem sestanku naj bi Ron Dennis oziroma moštvo McLaren-Mercedes v svojo obrambo predložilo dokazke o neuporabnosti nobenega podatka iz teh 700 strani zaupnih Ferrarijevih dokumentov, Ferrarijeva stran pa naj bi dokazovala svojo oškodovanost. Vsi mediji in dobri poznavalci avtomobilističnega športa ter formule ena so napovedovali kazen za ekipo iz Wokinga, nekateri celo izločitev iz prvenstva. Zgodilo pa se je pravzaprav nekaj smešnega. McLaren-Mercedes so obtožili kot moštvo, krivo dejanja vohunstva, vendar ker so pri Ferrariju predložili premalo dokazov o uporabnosti podatkov iz dokumentov, so jih oprostili. Pustili pa so odprto možnost, da če se do konca prvenstva odkrije drugače, lahko ekipo iz Wokinga še vedno

kaznujejo. Zaradi pritiska športne javnosti je pritiskom podlegel tudi predsednik FIA Max Mosley ter vložil tožbo na sklep o pomilostitvi ekipe McLaren-Mercedes, ob tem pa naznanil, da se bodo pri FIA po poletnem premoru 13. septembra spet sestali ter želeli ponovno slišati zgodbo vseh vpletenih, med drugim tudi glavnih akterjev Stepneya in Coughlana, ter če bo potrebno, tudi odločili drugače. Ferrari se seveda s tako odločitvijo ne more strinjati in bo postopek nadaljeval na civilnem sodišču v Veliki Britaniji, kjer pa bosta glavna obtoženca Mike Coughlan in njegova žena Trudy, ki je po prepričanju Ferrarija tudi vpletena v afero. Zanimivo je, da je vsa zgodba prišla na dan prav zato, ker je gospa Coughlan odnesla teh 700 strani dokumentov kopirat v javno kopirnico, kjer naj bi uslužbenci spoznali uradni znak Ferrarija in na vsakem dokumentu zapis strogo zaupno in to

Vse je zakuhal Nigel Stepney.

prijavili Ferrariju in policiji. Vse skupaj je izpadlo res smešno, saj, kot je videti, te lahko dobijo z roko v sosedovi marmeladi, ampak če je nisi poizkusil, nisi kriv kraje!

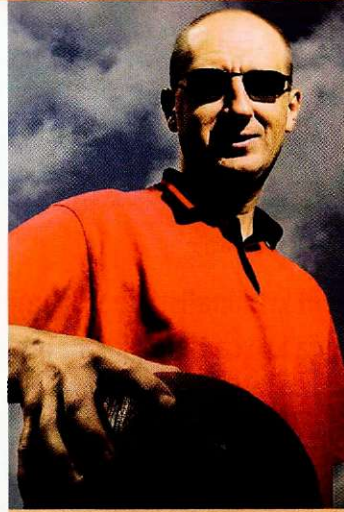
Umazane interne igre Ron Dennis s svojo ekipo nima problemov le po sodnih dvoranah, ampak tudi v notranosti ekipe, saj se po idiličnem začetku vse skupaj razvija v vojno med obema pilotoma. Fernando Alonso se v ekipi iz Wokinga počuti odrinjenega, saj pravi, da je ekipa angleška, mladi, nadobudni Lewis Hamilton je tudi Anglež in tako naj bi imel večjo podporo v ekipi. Predvsem je vso športno javnost ter tudi samo ekipo in Alonsa presenetilo odlično dirkanje Hamiltona, praktično brez napak in celo z dvema zmagama ter devetimi zaporednimi stopničkami v svojem debiju, kar še ni uspelo nobenemu v vsej zgodovini tega športa. Alonso seve-

da ni pričakoval, da bo po dobri polovici prvenstva imel glavnega konkurenta v boju za naslov v moštvenem kolegu. Med sabo ne govorita, ne poslušata šefa ekipe ter izvajata razne umazane trike, da bi le nagajala eden drugemu. Ron Dennis pa je javno povedal, da bo moral korenito posredovati v ta interni dvoboj ter pomiriti strasti, saj si ekipa po dolgih letih želi osvojiti dvojno lovoriko, tako konstruktorsko kot med piloti.

Tudi pri rdečih ni vse idilično, saj tako Kimi Raikkonen kot Felipe Massa med seboj ne govorita, čeprav je svet formule ena vaje, da dirkači med seboj niso najboljši prijatelji. Vendar pri rdečih se med seboj vsaj ne ovirata ter dirkata vsak zase, istočasno pa pridno nabirata konstruktorske točke.

Štirje v boju za naslov Da se o formuli govori celo med poletnim premorom, niso poskrbele samo sabotaze in vohunske afere, ampak tudi štirje piloti v borbi za naslov prvaka. Presenetljivo vodilni je prvi temnopolti voznik v formuli ena, šele 21 letni Lewis Hamilton z 80 točkami; sedem točk za njim zaostaja moštveni kolega, dvakratni in aktualni prvak Fernando Alonso; z 20 in 21 točkami zaostanka sledita za Hamiltonom Ferrarijeva dirkača Kimi Raikkonen ter Felipe Massa. Zaradi prej omenjenih internih dvobojev je bil McLaren na zadnji dirki pred poletno pavzo kaznovan z odvzemom moštvenih točk, kar pa Ferrari ni kaj prida izkoristil, vseeno pa se je približal na le 19 točk zaostanka v konstruktorskem boju. Tako lahko pričakujemo napeto prvenstvo do konca.

Med pavzo pa ekipe ne počivajo in skrbno pripravljajo novosti, da bi bili njihovi dirkalniki čim hitrejši za preostale dirke. Upamo lahko le, da se bo prvenstvo odločilo s spektakularnimi dvoboji na dirkališčih, saj za to obstajajo vsi pogoji. Kdaj so bili štirje piloti v boju za naslov prvaka, se verjetno ne spomni nihče. Da bi le vse te umazane igre in interni dvoboji ostali zunaj dirkališč, saj dirkanje pri hitrosti 300 km/h in več je lahko spektakularno, istočasno pa tudi zelo nevarno. ■

Užitek zmagovanja

Esad Babačić

Generacija Divca, Petrovića, Kukoča, Paspalja, Rađe, Zdvoca in Danilovića je bila skoraj zagotovo najboljša med vsemi, ki so plemenitile jugokošarko.

V dneih, ko čakamo na poslovilno tekmo Vlada Divca, je prav, da se še enkrat ozremo v čas, ki je izžareval lahkotnost zmagovanja. Igrivost, prepletena z veliko mero drznosti in tehničnega znanja, je bila porok za visoke zmage nad reprezentancami, ki so danes precej bolj izenačene. Edina igralca, ki sta bila takrat blizu »plavim«, sta bila Sabonis in Galis, predvsem slednji je bil strup, spravljen v majhni steklenički. Grški strelec je bil v svojih najboljših časih morda celo najboljši evropski igralec, kar so na svoji koži občutili tako Jugoslovani kot Sovjeti. Seveda je njegova zvezda sijala premalo časa, da bi lahko ogrozil veličino nikoli dovolj objokovanega Dražena, ki je bil na dobri poti, da pokori ves košarkarski svet. Bolj ko gledam posnetke z evropskega prvenstva leta 1989, ki je bilo v Zagrebu, bolj se mi dozdeva, da je bila to najbolj homogena, uigrana in sproščena evropska reprezentanca vseh časov. Toliko igrivosti in sproščene tekmovalnosti ni izžarevala še nobena ekipa pred njo. Morda delam krivico manilski generaciji, ki je bila na trenutke prav veličastna, toda »argentinci« so bili vendarle bolj povezani in razigrani. Morda tudi zaradi tega, ker so bili na višku takrat, ko je bila njihova nekdanja domovina na pragu bridkega konca. Kot da so vsi ti fantje, takrat še deških obrazov in neizdelanih figur, slutili, da igrajo tudi zato, da bi se ne zgodilo tisto, kar je bilo neizbežno. Ampak to ta čas niti ni tako pomembno. Bolj od vsega je bil pomemben odnos do igre in nasprotnikov, ki niso bili nikdar v prvem planu. Že Kičanović in Slavnić sta pokazala, da zmaga ne sme biti vprašanje, če si tako dober, kot so bili »naši« v sedemdesetih, osemdesetih in devetdesetih. Način, kako sta prišla na igrišče proti Sovjetom, je izžareval nekaj, kar bi lahko poimenovali tudi nadutost, če seveda ne bi šlo za najboljši evropski bekovski par tistega časa. Kičo in Slavnić nista prišla na igrišče le z mislijo in občutkom za zmago, ne, ona dva sta prišla gor zato, da nasprotnika ponižata in osmešita. Zmaga tako ali tako ni bila vprašanje, zato sta se bolj kot ne ukvarjala z lastnimi užitki. To pa je ključ do ključnih zmag in uspehov na velikih turnirjih, kot so evropska in svetovna prvenstva. Upam, da bodo tudi naši na prihajajočem evropskem prvenstvu našli igrivost in jo nadgradili s tako potrebno samozavestjo. Predvsem slednje je v zadnjih letih primanjkovalo, kar nas je tudi stalo višjih uvrstitev. Moštvo, ki nima česa izgubiti, je lahko najnevarnejše moštvo. Seveda pa to še ne pomeni, da greš na igrišče kot nekdo, ki bo samo poskušal zmagati.

Na tisoče žrtev pobojev

Bogdan Sajovic, foto: Mitja Ferenc, arhiv Demokracije

Že kar vsakodnevno strokovnjaki in kriminalisti po Sloveniji odkrivajo prikrita grobišča z žrtvami poveljnih pobojev. Žal pa do sedaj niso našli niti enega krivca zanje. Po Stanovnikovih besedah jih slovenski partizani niso zakrivali.

V množičnem grobišču na Teznem je po strokovnih domnevah vsaj petnajst tisoč trupel.

Očitno še dolgo ne bo zmanjkalo množičnih grobišč, ki jih odkrivamo po vsej naši državi. Na Teznem blizu Maribora je sondiranje pokazalo, da se pod zemljo skriva najmanj petnajst tisoč okostij ljudi, ki so bili pobiti po koncu druge svetovne vojne. Prav mogoče je, da bo število okostij precej večje. Na omenjenem območju so bili namreč izkopani dolgi protitankovski jarki, ki jih je ob koncu druge svetovne vojne nemška vojska ukazala izkopati kot obrambno črto pred prodirajočimi sovjetskimi četami. Po koncu druge svetovne vojne so te jarke zasuli, še prej pa so bili uporabljeni za množična grobišča, v katero so partizani zakopali svoje pobite ideološke nasprotnike.

Že pred nekaj leti so delavci, ki so pri Teznem delali traso za avtocesto, našli okostja. Na delo je šla stroka in na omenjenem odseku našla okoli tisoč okostij. Patolog, ki je tedaj vodil raziskave, je zatrdil, da so vsa najdena okostja moška, v starosti od dvanajst let navzgor. Šlo naj bi v večini oziroma skoraj izključno za pripadnike hrvaške narodnosti, kar so potrdili ostanki uniform, gumbi pa tudi križci okoli vratov nekaterih okostij.

Tedanje presoje so bile, da bodo z nadaljevanjem izkopavanja najverjetneje našli še več tisoč žrtev več. A raziskovanje je bilo iz nikoli pojasnjenih razlogov nenadoma ustavljeno, kakor da tedanje oblasti nič več ne zanima. Po dobrih sedmih letih

se je preiskovanje grobišča na Teznem nadaljevalo in na dan so prišli osupljivi podatki. Ocenjeno je bilo, da bi bilo lahko žrtev okoli petnajst tisoč, prav mogoče pa je, da jih bo še veliko več. Večinoma naj bi šlo za nekdanje pripadnike protikomunističnih hrvaških formacij, se pravi domobranci in ustaše, v množičnem grobišču pa so menda tudi ostanki črnogorskih in srbskih

Grobišča po vsej Sloveniji

četnikov in celo protikomunistov iz nekdanje Sovjetske zveze, zlasti kozakov.

Končno pa se je bati, da so v omenjenem množičnem grobu tudi posmrtni ostanki civilistov, celo žensk in otrok, ki se nikoli niso bojevali proti partizanom, ampak so se skušali zateči v tužino iz preprostega razloga, ker jim komunizem ni bil pogodu. Pred šestdesetimi leti so se množice tako oboroženih nasprotnikov komunizma kot tudi množice civilnih nasprotnikov množično selile proti Zahodu v želji, da bi se vdalizahodnim zaveznikom. Na Koroškem so se vdali Britancem, le-ti pa so jih namestili v taborišča, seveda razorožili in jih nato nalagali, da jih bodo prepeljali v Italijo. V resnici pa so večino

pripadnikov protikomunističnih oboroženih formacij ter tudi nekaj civilistov s prevaro prepeljali do tedanje jugoslovanske meje, kjer so jih izročili komunistom. Le-ti so večino tako izročeni nasprotnikov na hitro, brez sojenja in tudi brez dokazane krivde pobili. Velik del so jih pobili kar na tleh sedanje Slovenije, tako da imamo registriranih že okoli petsto petdeset množičnih grobišč, v katerih so okostja pobitih. Del tako izročeni pa so prepeljali prek Slovenije in jih pobili na Hrvaškem, večinoma v okolici Zagreba.

Krivcev pa ni Za te povojne poboje ni doslej odgovarjal še nihče, saj se nikakor ne najdejo dokazi, kdo je bil pobijalec. Slovenski partizani trdijo, da oni to niso bili. Eni krivijo partizane iz drugih republik, predvsem Črnogorce. Drugi spet trdijo, da so pobijali vojaki četrte jugoslovanske armade, pa tretje jugoslovanske armade. Končno, da so to delali pripadniki Knoja. Skratka, nihče nič ne ve; nihče ni nič slisal; predvsem pa ni bil nihče kriv.

Zanimivo pa je, da so to vedeli prebivalci iz okolice množičnih morišč, saj so slišali rafale, ki so kosili žrtve, in eksplozije, s katerimi so zasovali jame, v katere so zmetali trupla. Prav za Tezno so vedeli prebivalci povedati, da je les dreves v bližnjih gozdičkih dober edino za drva. V njem je bilo namreč toliko krogel, da so se žage pri žaganju desk iz tega lesa lomile.

Predsednik borčevske organizacije Janez Stanovnik je pred časom dejal, da slovenski partizani za poboje niso krivi, ker »se ve, kdo je bil tedaj na vrhu države«. Se pravi, da je Tito dal ukaz za poboje. A takšno izmotavanje nekako spominja na sojenja pred šestdesetimi leti, ko so obtoženci govorili, da je bil kriv edino Hitler, da oni niso nič vedeli, da so samo izpolnjevali ukaze in podobno. A to jim ni prav dosti pomagalo, ko so jim bile kazni izrečene.

Kakor se razvijajo stvari pri nas, pa je vprašanje, ali bo kakšen krivec za poboje vsaj moralno kaznovan, kaj šele dejansko. Očitno bodo še naprej uživali svoje težko pristreljane visoke pokojnine! **D**

Varnostniki proti Romom

V romskem naselju Pušča je prišlo do pretepa med domačini in tridesetimi varnostniki zasebnega podjetja.

Kot vse kaže, imajo z romskimi sodržavljani težave tudi na prekmurskem koncu naše domovine, kjer naj bi bili za razliko od tistih z Dolenjskega veliko bolj fleksibilni v sožitju s »civilni«, kakor Romi imenujejo vse nerome. Tako vsaj trdi lastnik murskosoboškega lokala Spartacus Boštjan Lucu. Lastnik lokala je namreč rekel, da naj bi ga že nekaj časa gnjavili po telefonu in ga izsiljevali za denar. Prav tako naj bi ga bile nekajkrat tudi osebno obiskali v lokalu in prav tako zahtevali denar. Lastnik naj bi jim ga ne dal, zato je prejšnji teden prišla v lokal skupina Romov in meni nič, tebi nič premlatila tri popolnoma nedolžne goste. Od lastnika naj bi potem zahtevali plačilo, da ne bodo več prihajali v njegov lokal, delali težav in ga gnjavili.

Lastnik pravi, da njegov primer ni edini, podobne slabe izkušnje z izsiljevanjem naj bi imelo tudi nekaj njegovih stanovalskih kolegov.

Zaradi tega se je odpeljal v romsko naselje Pušča, bojda na pogovor, s seboj pa je vzel še kakšnih trideset varnostnikov v osmih avtomobilih. Tam je prišlo do spopada med prebivalci naselja in varnostniki, ki pa očitno niso bili najbolj v formi, saj so naglo pokazali pete, nekateri peš prek polj, drugi v šestih poškodovanih vozilih, dve pa so pustili kar v naselju.

Romi so nato zablokirali vhode v naselje z vozili in zahtevali, da jih policija zaščiti, kajti oni naj ne bi bili nič krivi. Nekateri so celo trdili, da so njihovi nasprotniki streljali. Preiskovalci sedaj odmotavajo zapleten klopčič, kdo je kaj storil in zakaj. B. S.

KUP TEKSTILA Tropska vročina letošnjega poletja se še sploh ni končala, ko so se nekateri očitno zbal, da bo v nadaljevanju leta prišlo do hude zime, in so se že začeli pripravljati na tako strašno opcijo. Skupina vlomilcev se je zaradi tega najverjetneje pripeljala do skladišča podjetja v Limbušu. Tatinski nepridipravi so najprej odstranili vrata, nato pa kar krepko pljunili v dlani. Začeli so odnašati tekstilne izdelke iz skladišča in prostor skoraj spraznili ter nato izginili v noč. Če gre verjeti lastniku, potem zlikovcev ne bo zeblo, saj naj bi bili nakradli za petdeset tisoč evrov blaga.

ODKRIVALA TRANSFORMATOR Pravi »poslovni« hit lanskega leta so bile med delomrznosti in drugimi zlikovci kraje barvastih kovin, zlasti bakrene pločevine. Letos se je število tatvin barvnih kovin, verjetno tudi zaradi povečane budnosti tistih, ki bi jim nepridipravi dragoceno kovino lahko ukradli, zmanjšalo.

Pred dnevi pa sta dva mladca z ljubljanskega Viča, stara dva-inaštet let, očitno menila, da je budnost varuhov dragocene pločevine popustila, zato sta se lotila transformatorja na Podutiški, ki je pokrit z bakrom. Resno sta pljunila v roke, a sta se kruto zmotila, kajti pri nečednem početju so ju opazili okoličani in hitro poklicali može postave. Ti so ju ujeli sredi »dela« in seveda spisali ovadbo na tožilstvo.

ELEKTROPROM

Že 40 let z vami!

EVJ ELEKTROPROM d.o.o.
Loke pri Zagorju 22
1412 Kisovec
www.elektroprom.si

uprava 03-56-57-150
trgovina EVJ Center Kisovec
03-56-71-234
trgovina EVJ Trbovlje
05-90-23-203
storitve 03-56-57-150

- elektroinstalacije
- strojne instalacije
- projektiranje za področje strojnih in elektro instalacij
- geodetske storitve
- daljinsko ogrevanje z lesno biomaso
- kabelsko komunikacijski sistemi
- grafitne ščetke
- trgovine EVJ Center
- delovni stroji in nizke gradnje
- bar Sedmica

lokalna televizija ETV

http://etv.elektroprom.si
komerclata:
03-56-57-150
uredništvo:
03-56-57-177

107.8 MHz
radio velenje
www.radiovelenje.com
03/ 897 50 03

Vonj sinove spalnice

Slavna igralka Sarah Jessica Parker, ki si je največ oboževalcev pridobila z vlogo ljubke Carrie Bradshaw v nanizanki Seks v mestu, ima na spisku svojih priljubljenih vonjev novo posebnost. Čeprav je šele pred kratkim predstavila svoj drugi parum coty's covet, je priznala, da najlepše diši spalnica njenega štiriletnega sinčka Jamesa Wilkieja. Vonj dečkove spalnice je opisala kot svež, pomešan z vonjem po bombažni odevici in sladkem potu, ki se med spanjem nabere na njegovem tilniku. Dejala je, da jo ob tem vonju prevzamejo občutki, ki se jih ne da opisati. Pravi, da je kljub glamurju, ki jo obkroža v svetu zabave, doma čisto običajna mama, ki se zjutraj zbudi in se takoj začne pripraviti s sinom, ker se noče namazati s kremo za sončenje.

Skrbna in vdana mama

Ritem Petre Slapar

Razvpita blondinka Petra Slapar je pred nedavnim sicer zaslovela predvsem zaradi pornoškandala, to poletje pa se je dobro pomešala med slovenske glasbenike in uspešno pokazala še svoje pevske sposobnosti. Njena stvaritev Ritem poletja se pridno vrti na radijskih postajah in Petra se predstavlja na različnih poletnih prireditvah. Začela je tudi z dopolnilnim učenjem petja pri Nataši Nachtigal, ki poučuje tehniko, imenovano „speech level singing“. (MORDA BI LAIKOM POJASNILL, KAJ JE TO.) Ob vsem tem piše še diplomu in nekje v oktobru jo bomo v enem izmed nadaljevanj Naše male klinike lahko gledali tudi kot Mirno.

Dober stas in glas ...

Letoŕnje poletje je Petra torej na vrhuncu, saj naj bi bila povrh vsega še srečno zaljubljena, in sicer v prvega slovenskega ŕamana Roberta Lavtarja, zavoljo katerega naj bi se celo naučila kuhati.

Bregović v Guči

Na legendarnem festivalu trobentarjev oziroma 'trubačev' v Guči je bil minuli vikend častni gost Goran Bregović, najuspešnejši balkanski skladatelj in nekdanji frontmen legendarne skupine Bijelo dugme ter tudi sam ljubitelj pristnih ciganskih zvokov. Čeprav skoraj vsak dan koncertira na drugem kontinentu, se je odločil, da v Gučo prileti kar z najetim helikopterjem in se tako izogne gneči na tem posebnem glasbenem dogodku, kamor romajo množice z vsega sveta.

Zanimivo je, da si je pred nedavnim omissil še eno igračko: v hotenju, da bi se odkupil za svoje afere s številnimi damami, je svoji ženi Đenani za rojstni dan kupil gliser v vrednosti 30.000 evrov. A kot pravijo njegovi prijatelji, je darilo pravzaprav kupil sebi, saj je strasten ljubitelj gliserjev in jaht. Pred leti je z jadrnico preplul svet. Kakorkoli že, zlobni jeziki ugibajo, kakšno darilo čaka Bregovićevo ženo ŕele za novo leto.

Nekdanji vodilni »gumbek« je nastopil na velikem glasbenem festivalu v Guči.

Huda obtožba

Odcvetela popprinceska Britney Spears, ki s svojim vedenjem kaže vse znake neuravnovešene osebe, vztraja pri novem prepričanju. Pevka je svojo mamo Lynne po številnih prepirih sedaj javno obtožila, da je s Kevinom Federlinom, očetom njenih otrok, imela spolno avanturo. Neki družinski prijatelj je izjavil: »Ko ji je Brit prepovedala obiskovanje vnukov, se je Lynne obrnila na pomoč h Kevinu. Veliko časa preživi v njegovi hiši in se igra z vnukoma. Vseeno pa ve, kje je meja, in nikoli je ne bi prestopila. Kevin obiskuje le zato, ker ji hči ni dala druge možnosti." Nekaj dni po tem, ko je izvedela, da se njena mama srečuje

je s Kevinom, je Britney doživela živčni zlom in Kevinu poklicala na pogovor. Ko je prišel, je nanj kričala in neprestano jokala. Kevin je po dogodku odšel na sodišče in zahteval popolno skrbništvo nad sinovoma, enoletnim Jaydom Jamesom in dveletnim Seanom Prestonom.

Znana je le še po svojih izbruhih.

Party na haubi

Mambo Kings in Hauba party

Poletni ritmi se še posebej dobro posrečijo skupini Mambo Kings. Nekateri so jih poimenovali celo kralji poletnih teras, saj imajo v enem samem mesecu več nastopov kot marsikateri slovenski zvezdnik skozi vse leto. Kingsi pa so se po dolgem času vrnili tudi na radijske postaje, in sicer s čisto svežo skladbo. Tokrat vabijo na »Hauba party«, kjer se lahko skupaj z njimi zabavate do jutra. Skladbo so premierno predstavili na letošnjem festivalu Melodije morja in sonca, in kot pravijo, se bo tale poletna uspešnica znašla tudi na prihajajočem albumu, ki ga »kuhajo«² že kar dolgo časa. Na festivalu so se predstavili tudi s svežo poletno podobo, katero so s svojim atraktivnim nastopom obogatili še plesalke NC Dance. Čeprav niso ljubitelji snemanja videospotov, so se tokrat odločili, da skladbo opremijo z vizualno podobo, kjer že prej omenjene plesalke nikakor ne smejo manjkati. Pesem je zanje napisal Dare Kaurič (Kingston), aranžma pa Pipi iz skupine Karma. Torej, če nimate denarja za hude 'fancy' zabave, bo dovolj tudi Hauba Party. Prisluhnite!

**NAJBOLJŠI GLASBENI
MIKS
ZA VSO SLOVENIJO**

Dajte radio
na glas ob 7:07

**102.4, 103.7
RADIO CENTER**

RADIO CENTER

WWW.RADIOCENTER.SI

Ločeni tudi v telovadbi

Magični gledalec

Dokumentarec »Živijo-Bog živi« je prikazal sokolsko in orlovsko telovadno gibanje v devetnajstem in prvi polovici dvajsetega stoletja.

Pred dnevi smo si lahko na malih zaslonih pogledali zanimiv dokumentarec. Pod naslovom »Živijo-Bog živi« so avtorji osvetlili začetke telovadništva na Slovenskem in tudi obe društvi, se pravi Sokole in Orle.

Temeljna ideja telovadništva je prišla od »očeta sokolstva«, liberalnega češkega narodnjaka Tyrša. Omenjeni narodnjak je dal smernice in tudi glavna gesla, na podlagi katerih so se te smernice izvajale. Nekatere za današnje čase, ko smo preživeli dva totalitarizma, zvenijo kar strašljivo. Tyrš je namreč temeljno vodilo, da je življenjska moč naroda zdrava mladina, nadgradil z maksimo: Narod je vse, posameznik ni nič.

Avtorji so odlično osvetlili čas, ko je nastajal tudi slovenski odsek Sokola, se pravi v šestdesetih letih devetnajstega stoletja. Omenili so dogodke, ki so omogočili, da je lahko Sokol, ki ga oblasti niso prav prijazno gledale, glede na njegovo ne državno, pač pa narodno in tudi liberalno politično usmeritev, sploh zaživel. Torej poraz Avstrije v vojni s Savojski in Francozi leta 1859 ter padec konservativnega notranjega ministra Alexandra Bacha, glavnega zatiralca narodov v tedanji habsburški monarhiji.

Zelo dobro je bilo v oddaji prikazano tudi sodelovanje sokolskega gibanja z drugimi narodnobudiljskimi združbami tistega časa, se pravi s čitalniškim gibanjem in z narodnimi knjižnicami ter sodelovanje telovadcev z literarnimi buditelji pri izvajanju živih slik.

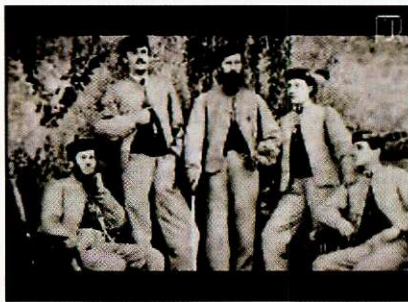
Glede na to, da Slovenci očitno ne morejo biti na splošno složni, je bila v dokumentarni oddaji prikazana tudi ustanovitev Sokolu kon-

kurenčnega telovadnega gibanja, Orla torej. Le-ta je v nasprotju z liberalnim Sokolom podarjal predvsem katoliško usmeritev svojega članstva. Nasprotja med obema organizacijama so bila tako že od vsega začetka. Zato je tudi naslov oddaje po obeh pozdravih »Živijo-Bog živi«, prvi je bil sokolski, drugi pa orlovski.

Oddaja je nasprotja med obema gibanjema pokazala tudi s primerom, da je bil Sokol med prvo svetovno vojno začasno prepovedan, ker kot liberalna in predvsem panslovenska institucija v kriznih časih za državo ni bil zaupanja vreden. Po razsulu avstro-ogrske monarhije pa se je zadeva spremenila. Sokol je postal projugoslovanski in imel veliko podporo državne oblasti, medtem ko je bolj avtonomistično društvo Orel padlo v nemilost. Končno so od nastopa šestojanuarske diktature vsa sokolska društva stopila pod enotno streho Vsejugoslovanskega Sokola, medtem ko so Orla razpustili.

Avtorjem oddaje je uspelo najti celo nekaj preživelih nekdanjih sokolov in orlov in izkazalo se je, da so še po sedemdesetih letih vsi nekdanji člani krepko privrženi svojemu telovadnemu društvu.

Morda je bila v oddaji le ena napaka; nobene besede namreč ni bilo o tem, na kakšen način in zakaj so nove jugoslovanske oblasti po vojni Sokole odpravile (Orli so bili že davno razpuščeni), čeprav je levo usmerjeno sokolsko krilo leta 1941 skupaj s komunisti, krščanskimi socialisti in z nekaterimi drugimi skupinami stopilo v Osvobodilno fronto in tudi sodelovalo v partizanskem gibanju. ■

Oven
21.3.-20.4.

Premišljevali boste, kako to, da čas tako hitro beži in da vam ne bo posebno jasno, kaj ste počeli to poletje. Veliko vam bo pomenil neki telefonski klic. Na podaljšanem koncu tedna bo za vas družba kot nalašč in vse okoliščine bodo kar najboljše.

Bik
21.4.-21.5.

Naveličali se boste pospravljanja, vendar boste morali končati začetno delo. Z veseljem se boste oddahnilli na vikendu, kamor vas bo povabil dober prijatelj. Proti koncu tedna boste imeli nekaj ne-napovedanih izdatkov in neprijetnosti.

Dvojčka
22.5.-21.6.

Paziti morate, da boste vozili po predpisih, sicer vas lahko doleti precej visoka kazen. Denar namreč potrebujete za druge namene. Tisti, ki imate vrt, boste imeli ta teden nekoliko več dela z njim. Sicer pa se lahko podate v naravo.

Rak
22.6.-21.7.

Razveselili se boste povabila na kavo. Le udeležite se še kakšne zabave in vam bo prav lepo. Ker se nikoli ne kregate radi, boste zelo presenečeni in razočarani, ker se bo nekdo čisto brez potrebe spravil na vas in vas okregal.

Lev
22.7.-21.8.

Malo bi se morali zadržati, kadar vas zagradi ravno najhujša jeza, saj lahko s svojo energijo pokvarite kaj, za kar ste se veliko časa trudili. Sicer pa boste v urniščevanju svojih načrtov. Pazite na svoje zdravje, da vas prehlad preveč ne zdelo.

Devica
22.8.-21.9.

Ta teden vam zagotovo ne bo dolgčas, posebno ne tistim, ki sprejemajo življenjske odločitve. Sicer boste čas samo zase morali naravnost izsiliti. Pomembnejše nakupe prestavite na naslednji mesec, ko bo k hiši prišlo več denarja.

Tehtnica
22.9.-22.10.

Veselo na delo! Zdaj so vam odprta vsa pota v poklicnem življenju, le videti jih morate. Jeza na nekoga, ki se je spotaknil ob vas, je nepotrebna in odveč. Ohladila se bo že do večera in ne boste se mogli spomniti, zakaj ste se sploh jezili.

Škorpiljon
23.10.-21.11.

Potem ko ste z ihto opravili vse, kar ste morali, vas bo zajelo dolgočasje. Čas zapolnite s kakšnim obiskom in izmenjavo mnenj. Z veseljem se boste odpravili po nakupih kar tako in našli precej stvari zase. Veselili se boste življenja.

Strelec
22.11.-20.12.

Vsi okoli vas so živčni, ker se vam tako mudi. Uspelo vam bo, poskrbite le, da boste tudi dovolj počivali. Obetajo se vam večji nakupi in zajelo vas bo veselje – takšno, kot že dolgo ne.

Kozorog
21.12.-19.1.

Prepričani ste o svojem uspehu, vendar vas bodo presenetile nekatere okoliščine. Morali boste poiskati nove strategije, če ne želite, da vas povozijo. Sonce se vam bo zdelo prelepo, zato si boste privoščili nekaj plaže na koncu tedna.

Vodnar
20.1.-18.2.

Ker ne boste mogli delati drugače, se boste zaprli v svojo pisarno in se ne boste pokazali, dokler ne končate. Zdaj bo treba poiskati samo še izvajalca in vaše delo bo zagledalo beli dan. Potem si privoščite pravi dopust po okusu.

Ribi
19.2.-20.3.

Neka oseba vas bo neskončno dolgočasila in kmalu je ne boste več prenašali v svoji bližini. Družina vas bo pogrešala, posebno tiste, ki še niste vezani in nimate lastnih otrok. Najbolje bo, če si privoščite kakšen obisk pri domačih.

trda vezava, veliki format, 336 strani, 456 fotografij

ENOTNI V ZMAGI

OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

od prvih večstrankarskih volitev do mednarodnega priznanja
(april 1990–maj 1992)

Rojstni list
slovenske države

- predstavitev zgodovinskih dejstev
- kronološko urejena fotokronika
- objava faksimilov najpomembnejših državotvornih dokumentov
- izbor iz takratnega časopisnega in revijalnega tiska (članki, karikature)

Cena: 12.800 SIT (53,41 €)
Za člane kluba Samorog: 9.984 SIT (41,66 €)
Možnost nakupa na tri obroke

Informacije in naročila: knjižni klub Samorog, telefon: 01/ 433 43 06,
naslov: Dalmatinova 1, 1000 Ljubljana, e-pošta: knjizni.klub@samorog.com

Več o knjigi na spletnem naslovu: www.samorog.com

DEMOKRACIJA	IZDELOVALEC ČOKOLADE	MORSKI DEŽEVNIK	STROKOVNJAK ZA MATEMATIKO	VDOVA PO JOHNU LENNONU YOKO	POVPREČJE KRIŽANKE: 4,78 ČRKE	DEMOKRACIJA	OTON JUGOVEC			LJUBLJANSKA VELEBLA- GOVNIČA	ŠVEDSKI KNIŽEVNIK HANSON	KEMIJSKI ZNAK ZA KOSITER	LASTNIK TISKARNE	DEMOKRACIJA
BOSENSKI POLITICNI DELAVEC EDHEM					TONI NIEMINEN	SLOŽNOST, ENOTNOST	ESTONEC							STARA JAPONSKA PRESTOLNICA
MOŠKI LIK V KRŠČANSKI UMETNOSTI						ELEKTRIČNI APARAT ZA SESANJE PRAHU								
ORGANSKA SPOJINA						NEUREJENA STRNJENA VEČJA SKUPINA						SARAJEVO FILOZOFI IZ ELEJE		
OSEBA, KI SE NOČE IMENOVATI				MESTO NA FINSKEM	KEMIJSKI ZNAK ZA SELEN	ODSOTNOST S KRAJA ZLOČINA	LOVEC NA RAKE	HEKTAR ZNAK ZA MANGAN				IZPITJE NA DUŠEK		
DESNI PRITOK DRINE				NADEVANO ZELJE						GLAVNO MESTO JORDANIJE	ZGORNJI DEL RASTLINE SPODRSLJAJ			
LUKA V IZRAELU				VOLOVSKA ANTILOPA						ŠKOT. FIZIK JOHN				
				JAP. PISEC KOBO						IND. PIS. (RADŽA)				
NEVESTINO PREMOŽENJE					IRENA KOHONT			ITALIJANSKA NOVINARKA FALLACIJEVA						
					ANTON TROST									
..... IN 40 RAZBOJNIKOV								SOL MLECNE KISLINE						
KDOR PRIDOBIVA DENAR Z VARANJEM								DEMOKRACIJA	OSJE GNEZDO					DEMOKRACIJA

Rešitev prejšnje križanke

ZAKON, ANANAS, RTINA,
IAN, KL, RO, TAI, KAPAR,
RAVS, ENS, ATONA,
TIRANIJA, SESALKA,
IRANEC, INAH, IČ, MAT,
RADOST, PIJANKA, GIRO,
SINEKURA, POTEMKIN,
VANE, URETER, AMORALA,
ŠAV, ST, YR, JN

Nagrajenci 30. številke

- 1. nagrada:** **ALOJZ JEŠE,**
Jama 26, 4211 Mavčiče
- 2. nagrada:** **POLDE PUST,**
Beblerjeva 2, 5280 Idrija
- 3. nagrada:** **MARGARETA MARIJA POLOVŠAK,**
Skorno 1/a, 3325 Šoštanj

Dobitnikom čestitamo in jih hkrati prosimo,
da nam pošljejo svojo davčno številko.

Nagrade

- 1. nagrada:** knjiga Enotni v zmagi
- 2. nagrada:** knjiga Enotni v zmagi
- 3. nagrada:** knjiga Enotni v zmagi

Nagradno križanko izrežite
in najpozneje do 23. 8. 2007
pošljite na naš naslov:

Demokracija, p.p. 4315,
1001 Ljubljana,
s pripisom "Nagradna križanka".

VČERAJ, DANES, JUTRI ...

> **13.8.1899** se je rodil angleški filmski režiser Alfred Hitchcock. Njegova misel: »Filmska drama je resnično življenje, iz katerega so izločeni dolgočasni deli.«

> **13.8.1944** je bilo na sestanku med Titom in Churchillom rečeno, da nameravajo zavezništvo ob jugoslovansko-italijanski meji vzpostaviti zavezniško vojaško upravo in s tem zagotoviti varnost pristanišča in komunikacij v Trstu.

> **14.8.1931** so ustanovili v Benetkah Zavod za agrarni preporod treh Benečij s programom razlaščenja slovenske in hrvaške posesti.

> **14.8.1945** se je z japonsko vdajo končala druga svetovna vojna, potem ko so Američani 6. avgusta vrgli atomsko bombo na Hirošimo in 9. avgusta na Nagasaki.

> **15.8.1534** je španski cerkveni reformator Ignacij Loyola ustanovil jezuitski red.

> **16.8.1443** so celjski grofje po dolgotrajnem boju podpisali s Friderikom III. Habsburškim dogovor o medsebojnem dedovanju za notranjeavstrijska gospostva.

> **16.8.1918** so ustanovili v Ljubljani slovenski Narodni svet za slovenske dežele in Istro. Narodni svet je izrazil voljo slovenskega naroda do nacionalne samoodločbe in oblikovanja jugoslovanske države.

> **16.8.1960** je Ciper postal neodvisna država pod predsedstvom nadškofa Makariosa.

> **17.8.1876** se je rodil srbski vojaški častnik Dragutin Dimitrijević - Apis, vodja skrivne teroristične organizacije Črna roka, ki je izvedla tudi atentat na avstro-ogrskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda.

> **17.8.1919** so v Prekmurju prevzeli oblast od vojske civilisti. Leta 2005 je Državni zbor Slovenije odločil, da je 17. avgust državni praznik. Prekmurje je vojska Kraljevine SHS zasedla 12.8.1919.

> **18.8.1830** se je rodil predzadni Habsburčan, cesar velike Avstro-Ogrske, Franc Jožef I. Po njegovi smrti 1916 je prestol sicer zasedel še Karel I., oče velikega prijatelja Slovenije dr. Otta Habsburškega, vendar sta bili dve leti premalo, da bi se ga ljudje in zgodovina zapomnili tako kot prastrica Franca Jožefa.

> **18.8.1900** so na slavnostni seji občinskega odbora v Idriji sklenili, da na svoje stroške ustanovijo v Idriji mestno nižjo gimnazijo.

> **19.8.1875** se je v Železnikih rodil zdravnik dermatovenerolog Jernej Demšar, ki je skupaj z zdravnikom Josipom Tičarjem ustanovil prvo gorsko reševalno postajo v Kranjski Gori.

> **19.8.1895** so odprli Vodnikovo kočjo na Velem Polju pod Triglavom.

POGLED NAZAJ (OD 13. 8. DO 20. 8.)

Atlantska listina

Ameriški predsednik Franklin Delano Roosevelt in britanski prvi minister Winston Churchill sta **14. avgusta 1941** pred novofundlandsko obalo podpisala atlantsko listino, ki govori o temeljih svetovnega reda po zmagi zaveznikov v drugi svetovni vojni.

Atlantska listina je priznavala pravico do samoodločbe narodov, svobodne trgovine, svobodne uporabe morij, obljubljala je razorožitev tedanjih držav napadalk, hkrati pa obsodila spreminjanje meja proti volji prebivalstva, ki so ga spremembe zadevale. Pomembni sta bili tudi izjavi ZDA in Velike Britanije, češ da se odrekata vsakršnim ozemeljskim zahtevam. V mesecih, ki so sledili, so tudi druge države, ki so se borile proti silam osi, s Sovjetsko zvezo vred, izrazile strinjanje z načeli atlantske listine. Z njo so bila določena tudi temeljna načela OZN.

Srečanje je ostalo sicer znano po sprejetju atlantske listine, toda ta je bila samo ena izmed tem sestanka, temačni trenutni dogodki so imeli prednost pred sanjami. Kako uničiti Nemčijo? Z bombardiranjem, kakor so naivno verjeli Angleži? Ali z veliko silo, ki bi obsegala tudi ameriško vojsko? Kako organizirati pomoč Sovjetski zvezi, ne da bi bila pri tem prizadeta Velika Britanija? Kako uravnavati odnose z Japonsko?

Izganjanje Slovencev

Heinrich Himmler je kot poveljnik SS na podlagi izjav nemških funkcionarjev v Srbiji, da se izgnanci vključujejo v odporiško gibanje, **18. aprila 1941** začasno ustavil množična izganjanja v jugovzhodni Evropi. Potem ko so v Berlinu preverili razmere, je Himmler **25. avgusta** s posebno odredbo odložil množičen izgon Slovencev z Gorenjskega in iz Mežiške doline na povojni čas, iz Spodnje Štajerske pa naj bi izgnali Slovence le še iz njenega južnega dela. Za to odložitev na povojni čas so se zavzemali predvsem nemški

gospodarstveniki, da ne bi izgubili dragocenih delovnih moči v pomembni oborožitveni industriji Gorenjske in Mežiške doline. Isti dan je Himmler z drugo odredbo ukazal izgnati iz avstrijskega dela Koroške okoli 200 slovenskih družin, da bi na njihova posestva naselili Nemce iz Kanalske doline.

Pastoralna skrb za izseljence

Med pontifikatom papeža Pavla VI. je bilo **15. avgusta 1969** objavljeno navodilo *Pastoralna skrb za izseljence*, ki je bilo pomembno tudi za Slovence, narod, ki ima veliko izseljencev po svetu. Dokument je potrdil stališče Cerkve, da imajo izseljenci pravico ohraniti materin jezik.

Po ugotovitvah iz leta 1970 je bilo v emigraciji 754 slovenskih duhovnikov, od teh jih je 300 emigriralo po vojni. Zaradi pritiskov oblasti in ideoloških predsodkov je bilo sodelovanje med cerkvenimi ustanovami, ki so delovale med Slovenci po svetu, ter izseljenškimi ustanovami v domovini, pa tudi s predstavništvu Jugoslavije v tujini, vzpostavljeno šele od leta 1977, ko je v imenu Cerkve v Sloveniji skrb za pastoralno delo med Slovenci po svetu prevzel ljubljanski pomožni škof dr. Stanko Lenič. Slovenska škofovska konferenca je 13. marca 1990 ustanovila Katoliško središče Slovencev po svetu, katerega naloga je bila navezati stike s slovenskimi skupnostmi in na temelju učenja Cerkve pomagati ljudem pri njihovem povezovanju z domovino in Cerkvijo. Leta 1991 je bila obnovljena Rafaelova družba, ki je prevzela nalogo Katoliškega središča in dodala še nove oblike delovanja.

Spoštovani bralci,

uredništvo si pridržuje pravico do krajšanja pisem, ki presegajo dolžino 45 vrstic. Pisma bralcev objavljamo v skladu z načelom profesionalne novinarske etike, katere namen je služiti interesom javnosti ne glede na politično, svetovnonazorsko ali kakršno koli drugo prepričanje.

Nekaj misli ob bedi naše parlamentarne demokracije

Parlamentarna demokracija nima ideologa, sama ničesar ne prinaša, je samo okvir za državo blaginje. Znano je ne odločamo, ker bi vedeli, da je moralna, ampak ker dobro poznamo nedvoumno nemoralnost tiranij in avtokratskih enostrankarskih režimov; je namreč samó tradicionalno ime za ustavno preprečevanje le-teh in njihove akumulacije oblasti. Je prva oblika v zgodovini, ki se z ustavnim institutom menjavanja oblasti in oblastnikov (vlad) lahko reši brez prelivanja krvi. Proti napačnemu vprašanju, »kdo naj vlada« (od Platona do Marxa – najpametnejši ali najboljši), se vpraša, »kdo naj ne vlada«.

Ne išče »najboljših« vlad (utopija), ampak z odstranjevanjem slabših prihaja do vedno manj slabih – torej boljših. Nihče ne trdi, da je parlamentarna demokracija dokončna, kot naj bi bile vse dotedanje diktature.

Demokracija je sicer v prevođu vladavina ljudstva, vendar že od atenske demokracije naprej vemo, da ljudstvo ne more vladati dobesedno. Prvič, ker teoretično to ni mogoče, niti ne vemo, ali ima večina vedno prav. Odločamo prek voljenih predstavnikov – to je vlad oziroma vodij strank. Pri nas novinarji velikokrat namesto poudarka parlamentarne (strankarske) demokracije uporabljajo izraz demokracija ali celo država. Zato sta to dva najbolj zlorabljeni pojma, ker sta namesto trenutne vlade vsega kriva.

Vemo, da nismo vsi sposobni sestaviti ali izpeljati političnega programa (zu entwerfen oder durchzuführen – Popper), skoraj vsi pa smo sposobni bolj ali manj kritično presoditi: »da« ali »ne«.

Ker je torej jasno, da ne moremo vsi vladati, lahko pa vsi volimo, postane volilni dan nekakšno »ljudsko sodišče«, ki obsodi ali potrdi vodilno stranko (Karl R. Popper, angl. filozof).

To samoumevnost v mladih demokracijah premalo poudarjamo. Po Popperju bi to morala biti osnovna vzgoja otrok v šoli, da ne bi pozneje prihajalo do razočaranj, da sploh ne vladamo in da na odločitve nimamo vpliva. Popper je absolutni zagovornik večinskega volilnega sistema; dvostrankarske parlamentarne demokracije so se ob zelo strogem, »podlem« pravu (das gemeine Recht) v 19. stol. v anglosaških državah uspešno razvijale. (Pozneje pri bogatih kontinentalnih državah ni vztrajal samo pri dveh strankah, ostro pa je kritiziral zlorabo.)

Popper je vedno trdil, da več strank ne pomeni pluralnejše demokracije, ampak obratno. Argument, da bi dve stranki vodili v ekstremizem, je napačen, ker oboji želijo sredinske volivce, sicer bi bili obsojeni na neuspeh. Zato v naprednem svetu vidimo, da se stranke približujejo. Še manj sprejemljiv je drugi argument, da se s čim več strankami približujemo osnovni vladavini ljudstva.

Mislim, da je dokaz za vsa odstopanja od naštetega žal spet naš eksperiment. Ker je LDS proti referendumu izglasovala proporcionalni sistem (vzroki so očitni), imamo pri približno enem milijonu volivcev (ki se potrudijo priti na volišča) osem parlamentarnih strank. Komaj zmoremo dve ideji (programa), kaj šele osem alternativ. Zato ves čas prihaja do kompromisarskih koalicij, ki omogočajo, da poražena stranka brez radikalnih sprememb, z izbiro ene ali več drugih manjših strank »neobsojena« dalje vlada. To zabriše preglednost in odgovornost, onemogoča učinkovitost in zato popolnoma pasivizira volivce, ki izgubljajo upanje, da imajo na izbiro kaj boljšega. Zategadelj manjšim strankam v principu ne ostajajo druge teme kot nacionalistične ali najrazličnejši populizmi. Eklatanten primer imamo pri nas, kjer nam že ves čas posredno vladajo DeSUS in manjšinca. 3.

oktobra se lahko zgodi, da dobi LDS na primer samo 20 do 25 odstotkov glasov, nato pa vpo-kliče rezerviste (»folkloriste« kot so DeSUS, mladinci, nacionalisti, levi forumi) in zopet veselo praznuje začetek novega obdobja norčevanja iz parlamentarne demokracije (posebno pri samo 4-odstotnem volilnem pragu).

Ne bi si dovolil tako smešiti naših strank, če ne bi poznal izjave filozofinje Hannah Arendt (*Macht und Gewalt*): »Stranka, ki želi, da zanjo volijo, hkrati pa ne priznava, da sama želi vladati, se norčuje iz lastnih volivcev.« Nekateri desusovci se celo hvalijo, da se bodo komaj po volitvah odločili, komu bodo predali (ali prodali) »svoje« glasove. Celotisti novinarji, ki jim te zmešnjave ustrežajo, govorijo o »kravjih kupčijah«; večina pa si nikoli ne upa zapisati razlogov zanje – edina možnost neskončne nekontrolirane vladavine LDS, da ne govorimo o izdaji svojih volivcev.

Nepotrebnosti opozicijske kontrole (bistva parlamentarne demokracije) Tone Rop in Gregor Golobič sploh ne zanikata. Rop (na TV): »LDS nima časa za prepire in kritike, ker mora delati, in opozicija onemogoča redno delo parlamenta.« (Naj pripomnim: Če 23 % opozicije lahko onemogoča delo parlamenta, je treba spremeniti ustavo!) Golobič (Sobotna priloga *Dela*, 7.8.): »LDS, ki dolgo vlada, si je zgradila obrambne mehanizme proti klientelizmu in korupciji.« (Moj komentar: Za to sploh ne potrebujemo prakse, ker smo bili žrtev tega že 45 let.) »Prvaka« sicer deklarativno priznava-

ta potrebo po opozicijski kontroli, samo nikoli tistemu, ki trenutno gleda pod prste njima oziroma stranki LDS (želita si nekakšno imaginarno, »konstruktivno« opozicijo). Spomniti ju moram na Popperja: »Najmanj odgovorne vlade so avtokracije, nato vlade, ki dolgo vladajo, in nato vlade širokih koalicij« (Alles Leben ist Problemloesen).

Vse uspešne demokratične države nujno potrebujejo menjavo političnih opcij (povprečje vladanja ene opcije v najrazvitejših parlamentarnih demokracijah je 6,1 leta; podatek je star približno 4 leta), menda pa mi takšnega menjavanja ne potrebujemo. Prepričan sem, da smo zategadelj najrevnejša dvomilijonska »parlamentarna« država na svetu (čeprav smo kot majhna država in glede na lego res obsojeni na uspeh). Rop pa govori o dohitevanju Finske, Švedske in Irske, kar bomo (po formuli za razmerje razlike med razvitostjo in razliko v rasti BDP) dosegli čez približno 70 let ali nikoli. Za to bi se v velikem delu lahko objektivno izgovarjal na pretekli komunizem, pa si seveda ne upa. Če bi bil Rop malo bolj načitan (»knjigovodsko« premetavanje proračunskih postavk namreč še ni znanje ekonomije!), bi se lahko skliceval na H. Arendt: »Medtem ko se je v zahodnih demokracijah razvijala industrijska revolucija do neverjetnega tehnološkega napredka, so se v komunističnih državah šli proletarske revolucije in te so popolnoma propadle« (*Macht und Gewalt*). ▶

► Parlamentarna demokracija je celó moralno nevtralna (Popper), ker moralo težko merimo. Pridružujem se opozorilu, da se moramo bati »politika, ki ga obdaja prevelik moralni sij, ker bi lahko pričel pravičnost krojiti po svoje, namesto da bi dosledno upošteval pravico«. Seveda Popper moralo kot globalno kategorijo najvišje ceni - kot vsi veliki humanisti - in jo od državnika tudi pričakuje. Ugotavlja, da so pač za moralo veljali - posebno v 20. stol. - različni kriteriji: delovski razred je veljal za moralnega, kapitalisti za nemoralne. Z oblastjo komunističnih partij se je vse to obrnilo, ker so te v SZ in vseh komunističnih državah počele skrajne nemoralnosti. Saj celo teroriste vodi moralni apel(!).

Spomnimo se samo 15 let nazaj, ko smo imeli opraviti z morda najperversnejšo in kontradiktorno izrazno formulacijo v vsej zgodovini: »moralno-politične kvalitete«. Citirati moram oba največja politična filozofa 20. stoletja. Popper (v skoraj vseh svojih epohalnih delih): »Komunizem je bil v celoti nemoralen.« In H. Arendt: »V enostrankarskih režimih ne moremo govoriti o pravi politiki« (ne išče se konsenz - v *Vita activa*). In zato se čudim, da se Milan Kučan ni zatekel na sodišče, ko se je nek časopis norčeval, da bo imenovani vodil »politično telo, ki se bo ukvarjalo z etiko«. Res se je samo enkrat zavzel za »majhnega človeka« in vključil državni aparat, da je Slavenu Leticu priskrbel 3.000 DEM!

Tudi menjava strank je za Popperja normalna; zanj »največji državnik stoletja« Winston Churchill je dvakrat menjal stranko. (Čudno, da s postaranim Konradom Adenauerjem v svojih državah nista ustanovila različice 'demokratične' stranke upoko-jencev!) Seveda pa je razlika, ali

Trg osvoboditve 5, 2230 Lenart, tel: 02/729 02 20, 720 73 24, fax: 02/720 73 22
ELEKTRONSKA POŠTA: radio@radio-rsg.si, INTERNET STRAN: www.radio-rsg.si

prestopiš k oblastni stranki (običajno lastni interes) ali od oblasti k opozicijski (lahko moralni razlogi). Posebno redka izjema, tudi za svetovne parlamentarne demokracije, je bil - že zaradi usodne pomembnosti prestopa - Ciril Pucko (razlogi so evidentni; pravzaprav jih niti ni tajil), vendar se mora privrženec parlamentarne demokracije sprijazniti tudi s takimi skrajnostmi - so pač ena izmed mnogih slabosti. Churchilla namreč ne citirajo dobesedno, da naj bi parlamentarna demokracija bila najboljša. »Priznal« je, da je najslabša, in pripomnil, da »seveda z edino izjemo vseh drugih«.

O teh osnovnošolskih temah pač pišem, ker jih pri nas še nismo »vzeli«.

Bistvo padca berlinskega zidu je v zrušenju 45-letne zmote, torej svetovnega komunizma, in v zmagi parlamentarne demokracije. To je bila zmaga nad prisilnim molkom mislečih in neupoštevanjem človekovega individualnega dostojanstva. Čeprav so nas razne tuje zahodne institucije opozarjale na nevarnost zavlčevanja in zaviranja s strani komunističnih sil, smo kljub temu spet nasledili »visoki morali politikov«, ki naj bi prostovoljno sestopili z oblasti. Ker je šlo pri nas - drugače kot v drugih

komunističnih državah - hkrati za dva cilja, poleg dekomunizacije (demokratizacije) še za odcepitev od nekdanje skupne države in za zgodovinsko ustanovitev samostojne države s kratko vojno, bojem za priznanje, celotno organizacijo, smo bili očitno prisiljeni v prevelike kompromise.

France Bučar je zmotno zastavil svoje truplo proti težji besedi lustracija, kot bi bilo preprosto dejstvo: samoumevna Kučanova upokojitev (res pa je zdaj lahko biti pameten). Njegovi kolaboracionisti (razni 'izvršniki' - vodje SZDL, skupščine, sindikata) so bili bolj ali manj lutke, ki ne bi mogle postati sidro za tako močne bodoče podtaknjene spore. Dovoljuje si, da nam pred vsakimi volitvami podtika Avnoj, celo fašizem (čeprav pri nas ni normalnega človeka, ki ne bi obsojal fašističnih zločinov pred 60 leti), nestrpnost, znotrajstrankarsko nedemokratičnost, delitev namesto dialoga, nehvaležnost do zgodovine, češ, pravkar smo zamenjali strahotno ideologijo, ideološke debate pa baje niso dobre in podobne neslanosti. Vse to spominja na večno Brozovo taktiko: ko so proletarci zopet morali zategniti pasove ali jim je »moral« vzeti kako pravico, je zaigral opozicijo: »Drugovi, ne morete dovoliti to što neke strukture opet sa vama rade!« In vedno so nasledili, ti naši proletarci!

Mi smo vedno (bili) sprejemljivi za neumnosti. Če odmislimo starostno strukturo Foruma 20, je strašljiva tudi »struktura« večine članov. Forumov šef nam je do leta 1990 osebno kratil temeljne človekove politične svoboščine. (Zamislimo si današnje število tožb proti njemu, če bi represije njegovega aparata ne zastarale.) Zavestno je

97.2, 99.5, 103.7, 106.2 MHz
UKV, STEREO, RDS

dnevno kršil Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, ki jo je sprejela generalna skupščina ZN že leta 1948 za ves civilizirani svet. In zdaj so ga baje »pocukali« za rokov in prosili za pomoč (proti komu?) stari menedžerji, najbogatejši Slovenci, katerih firme so že propadle ali bodo kmalu zašle v težave, ker so gradili napačne zmogljivosti (brez ozira na bodočo prodajo, energijo in surovine). Da bi lahko zaposlili vse delavce, so izdelovali izdelke bolj ali manj za, neizbirčni južni in vzhodnoevropski trg. Zdaj se je že pojavila in se še bo pojavljala potreba po popravljanju napak - rušenju starega in graditvi novega, kot se elegantno pravi za prestrukturiranje v tehnološko višje izdelke. Prosim Mramorjevo in Lahovnikovo ekipo, da izračuna, ali dosega ena sama Kučanova (ali Forumova) firma pri deležu izvoza na razviti Zahod vsaj povprečno evropsko dodano vrednost, ki edina zagotavlja uspešen razvoj na daljši rok. Prestrukturiranje je splošni svetovni problem in priložnost, vendar obstaja velika razlika med brezposelnimi in skrbjo zanje na primer v Nemčiji in pri nas.

Medtem ko je Demos osamosvajal Slovenijo (mislim, da je škoda časa iskati krivca za razpad znotraj ali zunaj njega; dokler na svetu ne bo rešen rebus, kako koalicija 6 strank lahko uspešno sodeluje), se je opozicija imela čas strniti (brez Drnovška ji to verjetno ne bi uspelo) in pričela prevzemati kapital (od tod anomalije z bogato levico). Takoj je z mediji pričela ofenzivo na vsakega pomladnega politika ali novinca, ki bi se jim želel pridružiti, če je dosegel »nevaren« procent priljubljenosti. Ne spominjam se vseh torpediranih, ampak bili so vsaj Jože Pučnik, Janez Janša, An-

na 88,9 in 95,9 MHz

drej Bajuk, celo Drago Jančar (ki je kritiziral samo najhujše neumnosti), France Arhar, Barbara Brezigar, Romana Logar in še kdo, zlasti pa doslej najkompetentnejša Bajukova vlada v celoti in vsi njeni posamezniki – prvi dan po izvolitvi itd. Pozneje so takoj udarili po Dimitriju Ruplu in mu očitali, da ni končal mandatov v službi, da je vodil glasno diplomacijo, si preveč dopisoval, znal poskrbeti tudi zase, bil večkrat sprt z Janšo; to so same lastnosti, ki so za sposobnega zunanjega ministra popolnoma irelevantne, za parlamentarno demokracijo nevtralne (verjetno celo pozitivne), v Evropi o takih stvareh pišejo kvečjemu v rumenem tisku.

Mira Petka že sprašujejo, ali je moralno, da je šel v politiko (Mojce Murko, na primer, in še koga o tem ne vprašajo nikoli). Ker imajo lahko vsi naši sedanji politiki celo teoretično največ 14-letni staž (prakso) v demokraciji, moramo upati, da se bo politiki pridružilo še ogromno ljudi.

Ko mediji (govorim lahko samo o *Delu*, ki ga od slovenskih dnevnikov edinega redno berem, in delno TV SLO) niso mogli več »krotiti« našo notranje politične »nesreče«, so pričeli cinično filozofirati »o smoli slovenskega naroda, ki ni zmogel svojega Havla kot Čehi«. Dobro so vedeli, da smo ga imeli, moralno in intelektualno je izpolnjeval najvišje norme: za svoje ideje (ideale) se je žrtvoval sam, medtem ko revolucionarji vedno žrtvujejo druge. Ampak ravno zato so ga morali zopet »ubiti«, morda hujše kot prej v komunizmu. (Berimo *Delo* iz tistega časa.)

Čeprav mislim, da paradoks z imeni naših strank mnogim in-

telektualcem – tudi iz Zbora za republiko – onemogoča naravno približevanje evropski socialdemokraciji ali liberalcem, ker bi to pri nas pomenilo paktiranje z Juriji, Potrči pa Anderlič, Gabri ipd., volivci upamo, da bi do 3.10. ostali v Zboru za republiko (če že ni bil možen večinski volilni sistem na opozicijski strani). Končno si pač želimo zmago Janše, Bajuka, Rupla in njim podobnih za 4 leta: nikakor ne za 16 let in večno, kot si to zase želi LDS.

Ne glede na razloge, ali si levica ni želela nobenega osamosvojitelja, ali so se ti vsi sami, brez izjeme odločili oditi od leveice, je to vsekakor dokaz, da niso imeli in še nimajo enakih ciljev (npr. čimprejšnje dekomunizacije, edinega cilja padca berlinskega zidu).

Z največjo slabostjo *Dela* se je nekdanji urednik nehote celo pohvalil (30. 4.): »Je edini vzhodni časopis, ki je znotraj celotne vzhodne Evrope preživel postsocialistično dobo.« Vemo, da časopis ne preživi sam, ampak skupaj z botri, sponzorji in nalagodajci, ki ga potrebujejo in mu zaupajo. Če danes zberemo 50-letni »opus« novinarjev za notranjo politiko *Dela* (Lorenzi, Meršol, Šlamberger, Jež ...), bi iz tega »zaklada« ugotovili, kako so ta zanimivi časnikarski poklic prisilili v čisto razprodajo do zadnjega principa za malo debelejši kos kruha.

Nekateri ljubljenci tv-ekranov, ki naj bi predstavljali nevtralneže, pripadnike neke imaginarne sredine, pravičneže, učitelje, strpne razsodnike, zaslužneže, »prave« demokrate, pa sedanji opoziciji služeči novinarji, ki nenehno kažejo svoje nerazumevanje parlamentarne demokracije, pozivajo k nekakšni »strpnosti«, čeprav so nekateri med njimi sami zelo nestrpni. Vsi bi morali vedeti, da so »parlamenti tudi zato, da bi se tam, če je potrebno, tudi pretepali, samo da se nam ne bi bilo več treba pobijati kot med fašizmom in komunizmom« (Popper). Seveda to ni poziv k pretepaštvu, ampak spodbuda k odprtemu in hkrati kulturnemu dialogu, pri čemer bi morali »dvigniti raven političnega komuniciranja« po zgledih zahodnih, že dolga obdobja uveljavljenih demokracij, ne pa po meri levo usmerjenih »mirovnikov«.

Franc Maurič, Ptuj

»Glave iz voska«

Marija Vodišek

Kdor ima glavo iz voska, naj ne hodi preveč na sonce ali pod žaromete. V slovenski politiki imamo kar nekaj pametnjakovičev, ki imajo o sebi tako visoko mnenje, da jim je prav vseeno, kaj bleknejo. Vse, kar izrečejo, bi morali poslušalci ali bralci vzeti za edino resnico, pa čeprav imajo prav ti že iztrošeni politiki »glavo iz voska«. Pod soncem in žarometi pa se vosek topi. Prav to samopoveličevanje jim onemogoča videti resnico, če so jo sploh kdaj iskali.

Jasno je, da pojavljanje prejšnjega predsednika Milana Kučana, ki je vseskozi bil protežiranec komunistične nomenklature, v družbi dveh kandidatov za prihodnjega predsednika države - Danila Türka in Mitje Gasparija - ni naključno. Vsa ta srečanja v javnosti so načrtna; Milan Kučan, od katerega ni pričakovati dostojnega umika iz uradne politike, želi na vsak način pokazati, kakšnega predsednika želi imeti na čelu Slovenije. In to iz enega samega razloga: da bo lahko še kar naprej sejal meglo v slovenski javnosti, tako kot je to počel, ko je bil predsednik Cekaja in še vsa leta samostojne države. Milan Kučan seveda ni in nikoli ne bo Charles de Gaulle, ki se je, ko je Francija volila novega predsednika, umaknil na Irsko.

Menim, da »jutranja kavica« predsedniškega kandidata Alojza Peterleta s prejšnjim predsednikom Slovenije Milanom Kučanom ni bila potrebna, še posebno ker je bila na kandidatovo željo. Že samo dejstvo, da so Peterletovo kandidaturu podprle stranke pomladi, zadostuje, da bi mu Milan Kučan najraje svetoval, naj odstopi od kandidature. Popolnoma jasno je, kdo je na njegovi »listi preferenčnosti«. Istočasni orkestrirani napadi »levih« poslancev se bodo v prihodnosti še stopnjevali. Esdejevec Miran Potrč, dolgoletni rdeči funkcionar ob asistenci Desusovega Francija Žnidaršiča, ki nasprotujeta sicer že usklajenemu zakonu o žrtvah vojnega nasilja, je del te dogovorjene igre.

Nasprotovanje koalicijskega poslanca Francija Žnidaršiča, zdravnika, je neke vrste »družinsko poslanstvo«. Še kot dojenček je bil s starši izseljen v nemški reich in se kot štiriletnik vrnil v domovino. Vse, kar ve, in vse, kar očita »narodnim izdajalcem«, ve le iz pripovedovanja in »usmerjenega« šolstva. Poslanec mag. F. Žnidaršič, ki se sicer - po lastni izjavi v intervjuju - ni zavedal niti tega, da je bil 30 let član ZKS, ter Miran Potrč, predsednik nekdanje skupščine SRS, naj poimensko navedeta sodelavca okupatorja, ki bo dobil status žrtve vojnega nasilja. Seveda z dokazi, katerih verjetno ni težko dobiti, ne pa na podlagi »preverek«, s katerimi so desetletja dolgo nadzirali državne sumljivce in sovražnike. Predsednik DeSuS Karl Erjavec, obrambni minister, bo moral članu in poslancu Franciju Žnidaršiču, ki grozi z izstopom iz koalicije, povedati, da o tem odločajo vsi člani stranke, izstop pa bo napovedal - vsaj tak je običaj v normalnem svetu - predsednik stranke. Pred tem pa naj »dohtar« iz Bučke pa tudi predsednik stranke prebreta - po možnosti v senci - nekaj dokumentov z najbolj odmevnih povojnih zločinskih, montiranih političnih procesov, katere so organizirali »najboljši fantje« Komunistične partije Slovenije.

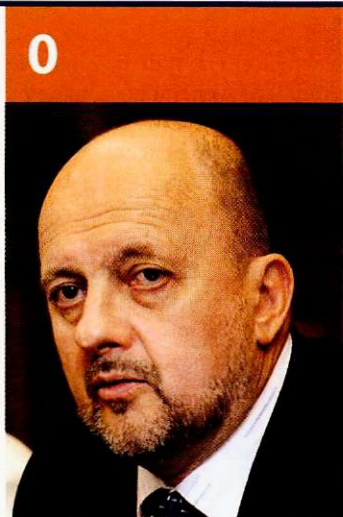

88,3 & 105,1 MHz
ALPSKI VAL
Radio Alpski val
www.alpskival.net
t 05 38 11 886
f 05 38 11 674

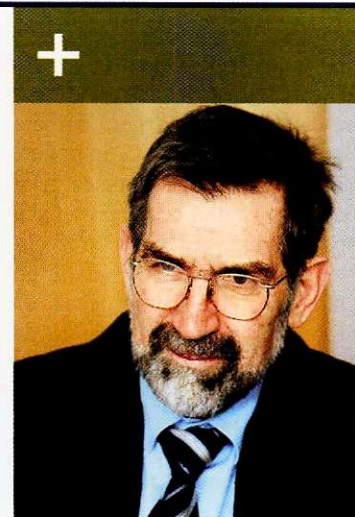
Politični semafor

Posnema predhodnika Nova predsednica LDS Katarina Kresal je napovedala, da bo LDS na skorajšnjem sestanku vseh predsednikov strank, ki ga je predlagal predsednik vlade Janez Janša, od slednjega zahtevala pojasnilo, zakaj je vlada spremenila svoje stališče do načina, s katerim naj bi se reševala odprta vprašanja s Hrvaško. Kresalova tako očitno nadaljuje nekonstruktivno držo svojega predhodnika Jelka Kacina, ko gre za vprašanja najvišjega državnega pomena.

Opozoril na dokumente Poslanec SNS Zmago Jelinčič je pretekli teden opozoril na nenavadno dogajanje v ljubljanski psihiatrični bolnišnici, kjer naj bi pred časom skušali zažgati dokumente, povezane z Nagodetovim procesom, med njimi mnenje o duševnem stanju Črtomirja Nagodeta. Direktor bolnišnice Miroslav Končina poskus uničenja zanika, škandalozno pa je dejstvo, da takó pomembni dokumenti po tolikih desetletjih še vedno niso v zgodovinskih arhivih.

Dovolj sob Čeprav nekateri ministri za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo Jureta Zupana precej kritizirajo, se lahko imenovani v zadnjem času pohvali z nadvse lepim uspehom, namreč s tem, da bo letos v Ljubljani prvič, odkar pomnimo, dovolj študentskih postelj za vse študente, ki bodo želeli bivati v študentskih domovih. Študentje se bodo torej v naslednjem študijskem letu lahko predvsem posvečali študiju, ne pa temu, kje bodo stanovali.

Politikant

Poslanec LDS Tone Anderlič je v zadnjem času kar dvakrat pokazal, da ga bolj kot nacionalni interesi zanimajo politične spletke. Tako je na tiskovni konferenci razkril podatek, da je ministrstvo za obrambo kupilo prisluškovalno napravo, podobno tisti, ki jo je kupila SOVA. Slednje ne bi bilo nič nenavadnega, če ne bi Anderlič s tem razkril državne skrivnosti in ogrozil vojaške operacije naših vojakov, ki to napravo (zakonito) uporabljajo v tujini. Podatek je namreč Anderliču kot predsedniku odbora za obrambo sporočil obrambni minister, pri čemer je imela informacija oznako strogo zaupno. Podobno je Anderlič ravnal tudi na nedavni seji odbora za zunanjo politiko, na kateri je zunanji minister poslancem predstavil zaupno pobudo, ki jo je Slovenija pri reševanju odprtih vprašanj poslala Hrvaški. Predstavitve je potekala pod budnim nadzorom, vsaka kopija je bila ustrezno označena, poslanci pa njene

vsebine niso smeli prepisovati ali razlagati v javnosti. No, Anderlič je s seje odšel predčasno, pri tem pa je skušal odnesti tudi en izvod, vendar ga je na hodniku še pravčasno ustavila sekretarka odbora in ga prepričala, da ga je vrnil.

Sicer pa je bil Anderlič v zadnjih letih vpleten še v nekaj afer. Leta 1994 se je na parkirišču pred domačim blokom na Topniški ulici sporekel z nekim domačinom ter pri tem pokasiral nekaj bušk in prask. Dve leti pozneje so ga pri vračanju s službenega potovanja v službenem avtomobilu ustavili policisti in mu pod nos pomolili alkoktest. Naprava je pokazala 2,08 promila alkohola v krvi. Leta 2001 je poskušal od Hotelov Piran kupiti nekaj parcel okoli svoje vile v Strunjanu. Ko je zadeva prišla v javnost, se je ugotovilo, da so mu parcele želeli prodati za bagatelno ceno in da so imeli namen pri prodaji izigrati kmete, ki so imeli predkupno pravico. A.K.

NAROČILNICA**NAROČILO** (označite z x):

☐ Tone Kuntner: Mati Slovenija	9,18 EUR
☐ Dušan S. Lajovic: Med svobodo in rdečo zvezdo	25,87 EUR
☐ Milan Zver: 100 let socialdemokracije	9,18 EUR
☐ Janez Janša: Okopi	9,18 EUR
☐ Janez Janša: Premiki	9,18 EUR
☐ Jaklič in Toplak: Ustava Združenih držav Amerike s pojasnili	20,82 EUR
☐ Cijan, Toplak, Dubrovnik (ur.): Državna ureditev Republike Slovenije	35,46 EUR
☐ Viktor Miklavčič: Pričevanja	20,44 EUR
☐ NOVO Matjaž Klemenčič, Vladimir Klemenčič: Prizadevanja koroških Slovencev za narodnostni obstoj po drugi svetovni vojni	32,00 EUR
☐ NOVO Silvin Eiletz: Skrivnost komiterne	23,96 EUR
☐ Jan F. Triska: Pozabljena fronta prve svetovne vojne	22,95 EUR
☐ M. Zajc, F. Kozina, F. Dejak: Ušli so smrti	16,29 EUR
☐ Vasja Klavara: Predel 1809	28,07 EUR
☐ Tomaž Butkovič: Vzpon Bohinja pred zatonom Avstro-Ogrske	22,95 EUR
☐ Jože Dežman: Moč preživetja	27,16 EUR
☐ Jože Hubad: Dolga slovenska pot v svobodno Evropo	4,13 EUR
☐ Andrej Capuder, Bogdan Kladnik: Slovenija brez meja	45,27 EUR
☐ Jože Dežman, Marjan Linas: Med kljukastim križem in rdečo zvezdo	20,82 EUR
☐ Jože Dežman: S spravno ljubeznijo iz rdeče ledene dobe	27,16 EUR
☐ A. Elste, M. Koschat, H. Filipič: Nacistična Avstrija na zatožni klopi	22,11 EUR
☐ Stane Kos: Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941-1945, I.	4,52 EUR
☐ Stane Kos: Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941-1945, II.	4,52 EUR
☐ Tamara Griesser-Pečar: Stanislav Lenič, življenjepis iz zapora	18,56 EUR
☐ Eiletz: Zgodovina neke kolaboracije: Boljševiki in Nemci 1914-1918	27,94 EUR
☐ Andrej Rahten: Pozabljeni slovenski premier	17,65 EUR
☐ Dieter Blumenwitz: Okupacija in revolucija v Sloveniji (1941-1946)	16,02 EUR
☐ Vasja Klavara: Koraki skozi meglo	26,95 EUR
☐ Milan Zver: Demokracija v klasični slovenski politični misli	18,36 EUR
☐ Tita Kovač Artemis: Baron Janez Vajkard Valvasor	12,51 EUR
☐ Ive A. Stanič: V objemu osvoboditeljev	10,43 EUR
☐ Jože Zemljič: Življenje je večna borba	8,34 EUR

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:

**Demokracija, p.p. 4315,
1000 Ljubljana**

ali na faks 01 230 06 61.

Poštino po veljavnem ceniku Pošte Slovenije plača naslovnik ob prevzemu. Vse cene vsebujejo 8,5% DDV.

Ob naročilu

2 (dveh) knjig:
darilo lonček "Demokracija"

3 (treh) knjig:
darilo lonček + kapa "Demokracija"

4 (štirih) in več knjig:
darilo lonček + kapa "Demokracija" + knjiga (po našem izboru)

Ime in priimek (ime podjetja): _____

Datum naročila: _____

Datum rojstva (samo fizične osebe): _____

Ulica: _____

Podpis in žig naročnika (samo pravne osebe): _____

Kraj, poštna št.: _____

Kontaktna oseba (samo pravne osebe): _____

Davčni zavezanec: NE DA ID za DDV: _____

Priključite se kjerkoli.

HITRO IN
ENOSTAVNO

Odštekano! Odslej se lahko na **širokopolasovni internet** priključite kjerkoli in kadarkoli. Pločevinka instant interneta vsebuje **prenosni USB modem**, ki omogoča hitrosti prenosa podatkov do **3,6 Mb/s**. Namestitev modema je popolnoma samodejna, priključite pa ga lahko na prenosni ali namizni računalnik. Za optimalno uporabniško izkušnjo izberite **Podatkovni bonus** - dodatno SIM kartico **brez mesečne naročnine**, na katero vklopíte zeleni paket za prenos podatkov. Izbirate lahko med paketi: **Maksi, Mega** in **Giga**, ki že vključujejo ustrezno količino **brezplačnega** prenosa podatkov. Polni in prodaja Mobitel.

USB Modem
Huawei E220

